c y m k

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul III ■ Nr. 11 (24) ■ Noiembrie 2012

Biserica Flămânda - Câmpulung

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul Primăriei Municipiului Curtea de Argeș și al Consiliului Județean Argeș, Pitești

Basarabie, lacrimă caldă

Gheorghe PĂUN

Nu merg prea des la Chișinău, dar, de câte ori m-am dus, am revenit mai trist. Plecam nostalgic și reveneam trist. Și revoltat – pe soartă și pe cei care ne-au tras și ne trag încă la sorți. Mi se întâmplă asta uneori și când merg prin Transilvania, numai că există o mare diferență: Transilvania este o rană cicatrizată, care doare numai la schimbarea de vreme (de exemplu, în anotimpurile electorale, de la noi sau de peste Tisa), Basarabia este o rană sângerândă încă. Istoria nu s-a hotărât în ce parte s-o ia, Europa pare deocamdată *un pod prea îndepărtat,* suferințele sunt prea recente pentru a fi fost cât de cât uitate – și le reamintesc cu aplomb proletcultist și statuile de pe vremea RSSM, rămase încă pe socluri, unele cu sabia ridicată, altele cu mâna dreaptă arătând spre viitorul luminos și, desigur, comunist. Bătălia pentru limba română pare a fi câștigată, nu și cea pentru Europa. Pe străzile Chișinăului se vorbește cu un firesc deplin și românește și rusește, am văzut emisiuni TV la care întrebările se puneau în română și răspunsurile veneau în rusă, fără subtitrare, semn că toată lumea înțelege rusa – mă întreb dacă asta e adevărat și cu româna (cel puțin în zona prin care am umblat eu, a informaticii mai ales, acesta pare a fi cazul). La sat – generalizez ce am văzut în toamnă, la Sărătenii Vechi – limba română este mai apropiată oamenilor, rusa e asociată cu colhozul și gulagul, cu Transnistria și Siberia.

Că veni vorba: în cu totul altă accepțiune decât cea impusă dinspre Răsărit, pentru un argeșean chiar se poate vorbi despre „limba moldovenească". O limbă poeticească, dacă vreți, mai mult decât un grai, un plonjon în timp înspre Nică a lui Ștefan a Petrei, o limbă „cântată" altfel, mai sentimental-arhaizat, cu expresii care sunt versuri în sine, cu o mulțime de cuvinte perfect inteligibile, dar mai deloc folosite în sudul României de un număr mare de ani, sunând altfel decât „moldovenească" din Moldova de pe Siret. (Important de precizat: mă refer aici la vorba de pe stradă, de pe ulița satului; scriitorii moldoveni scriu uneori mai literar decât unii scriitori din Țară – în Basarabia apare totdeauna cu literă mare, adesea se spune chiar Țara-Mamă.)

De câte ori am fost la Chișinău, am primit câte o carte cutremurătoare. Încă trăiesc oameni reveniți din Siberia, iar unii dintre ei își deapănă povestea, parcă uimiți ei înșiși de câtă nedreptate a trebuit să îndure, ce întâmplare că au supraviețuit. Ei povestesc și despre cei împușcați după procese sumare – sute de mii au fost, „vinovați" de câte și mai câte: că scriu cu litere latine, că îl țin pe Eminescu pe perete, că se închină, că folosesc cuvinte românești în loc de cuvinte „moldovenești" (un exemplu, reluat dintr-un număr recent al cunoscutului săptămânal *Literatura și Arta,* care a mai fost amintit în revistă: 17 scriitori au fost împușcați pentru că scriau „chibrituri" în loc de „sârnice"...) și altele asemeni, adesea dincolo de imaginația lui Orwell. În numărul din decembrie 2011 a fost prezentat volumul *Stalin mi-a furat copilăria,* de Boris Vasiliev, deportat la numai 9 ani, revenit la baștină după multă vreme, fără a fi aflat unde și când i-a fost împușcat tatăl. Am primit cartea în toamna trecută. Acum am primit un volum cu titlul *Teroarea comunistă în R.A.S.S.M. (1924-1940) și R.S.S.M. (1944-1947),* de Alexei Memei. Va fi și acesta prezentat în revistă. *Mărturii documentare* îi este subtitlul. Aproape 800 de pagini de documente ale suferinței, „dovada holocaustului, rusificării forțate, deznaționalizării." (Nicolae Dabija, în numărul amintit din *Literatura și Arta*)

Basarabia încă lăcrimează, Basarabia are răni deschise. E atât de aproape de noi (*dincoace* de Nistru) și parcă atât de departe (*dincolo* de Prut). Basarabia așteaptă ca istoria să-și întoarcă fața și spre ea. Măcar atât să facem și noi pentru Basarabia, măcar cu asta să începem – știind că o *doare*, să ne doară, la rându-ne...

Toate-s vechi și nouă toate...

Liber-cugetător, liberă-cugetare, iată fraza cea nouă cu care organul de căpetenie al guvernului înfrumusețează fărădelegea de la Curtea de Argeș, fraza pe care se-ntemeiază pentru a lăuda purtarea unui prefect netrebnic și pentru a ponegri atitudinea unui principe al bisericii române.

Întâmplarea e foarte simplă, de-o netăgăduită evidență. Un tânăr, anume Nicolae Codreanu, fiu de preot din ținutul Iașilor, moare la Curtea de Argeș, în casa unui evreu galițian, fără să fi dispus nici în scris, nici prin viu grai cu limbă de moarte ceva în privința înmormântării sale sau a averii ce-o fi avut-o.

Preoții vin să-l îngroape și sunt dați afară sub pretextul că răposatul ar fi fost liber-cugetător; și, pe când Episcopia dispune înmormântarea după ritualurile bisericii răsăritene, al cărei fiu sufletesc era răposatul, autoritatea mireană, anume prefectul, pune numaidecât temei pe declarația unui venetic și susține înmormântarea după ritualul liber-cugetător, și aceasta nu în cimitirul comunei mirene, adică al orașului, ci într-acela al unei biserici de lege răsăriteană.

Și *Românul,* foaie ce se pretinde, dragă Doamne, națională, susține purtarea necuviincioasă și nelegiuită a prefectului față cu dreapta indignare a P.S.S. Episcopului de Argeș.

Înainte de toate, *Românul* pare a nu ști ce însemnează cuvântul „liber-cugetător". Religia, pe lângă vecinicile ei adevăruri morale, pe care nimeni nu le tăgăduiește, nici le contestă, cuprinde și teze curat teoretice de cosmogonie pe care biserica însăși nu le ia decât în mod simbolic, abstracție făcând că aproape toate tezele acelea sunt cuprinse în *Vechiul Testament* și cuprind maniera de a vedea iudaică. *Noul Testament,* adică temelia bisericii creștine, mai nici nu cuprinde teze de cosmogonie sau de teogonie, încât nici așa-numita liberă-cugetare, care substituie *Cărții Facerii* doctrine naturaliste, nu are a face de-a dreptul cu miezul bisericii creștine, ci cu accesoriul dogmatic al *Testamentului Vechi.* Ieie cineva în mod cât de superficial ideea despre Dumnezeu din *Testamentul Vechi,* în care creatorul se mânie, cere jertfe crunte și poruncește prin judecători și proroci ca poporul ales să nu ucidă numai pe dușmanul armat, ci și pe femeia, copiii, ba până și animalele lui, și compare apoi ideea de mai sus cu aceea a dumnezeirii blânde, îngăduitoare și îndelung răbdătoare a concepțiunii creștine și va vedea numaidecât că deosebirea dintre maniera de a vedea a bibliei iudaice și concepțiunea celei creștine sunt departe cât cerul de pământ, căci în ordinea întâia de idei dăm de-o antropomorfizare a calităților poporului evreiesc, fanatic și exclusiv, pe când în a doua ordine ne întâmpină spiritul Dumnezeului păcii, îndurării și iubirii de oameni.

Libera-cugetare, admițând-o chiar în cazul de față, consistă din substituirea cosmogoniei biblice prin idei de altă natură, și fiindcă asemenea idei, ca toate tezele curat teoretice, ca formulele din matematică sau axiomele geometriei, au a face numai cu adevăruri logice, iar nu cu convingeri și adevăruri morale, de aceea ele, neavând a împărți nimic cu inima și cu caracterul omului, adică neputându-le nici strica, nici îndrepta, nu inspiră nimănui dispoziții odioase ca acelea despre care se pretinde că le-ar fi avut răposatul, dispoziții care jignesc ca din senin fără nici un motiv învederat credințele și datinele religioase pe care poporul nostru le urmează de optsprezece sute de ani.

Nu cugetarea liberă, ci absoluta *lipsă* de cugetare ar fi putut dicta așadar acea pretinsă dorință ultimă pe care *Românul* o apără cu atâta foc în contra istoriei noastre de veacuri, opuind toleranței noastre recunoscute intoleranța greoaie și ignorantă a unor instincte de neorânduială și de barbarie spirituală și morală.

În epoca noastră de nedisciplină a minților, în care mulți rostesc cuvinte ce nu le pricep, se-ntâmplă într-adevăr ca liberi-cugetători să fie numiți acei ce sufăr de halucinațiuni dezordonate, dar acel nume se aplică în mod impropriu, căci nu e vorba de oameni care gândesc liber, ci de indivizi care nu gândesc în genere *nimic.*

Dar nu aceasta e teza noastră, căci dacă am ști că *Românul* e-n stare a ne-nțelege, precum știm bine că nu e în stare, atunci ne-am avea decât să-i repetăm întrebarea lui Pilat din Pont, „Ce e adevărul?", pentru a-l face să înțeleagă că o cugetare într-adevăr liberă prin natura ei chiar exclude orice măsuri care ar jigni conștiința și convingerile intime ale altuia și că, pe de altă parte, rezultatele unei libere-cugetări – numai cugetare și nu sminteală să fie – nu se opun defel ritualelor bisericii răsăritene. Dacă a bate câmpii și a vorbi în dodii va să zică a cugeta liber, atunci și d. Sihleanu bunăoară ar fi liber-cugetător, pe când d-sa nu-i decât candidat la academia de înțelepți de la Sadagura, unde râvnește a intra în virtutea ingenioaselor sale libere-cugetări asupra bisericii și a balonului captiv.

Dar ce să mai vorbim zadarnic în privința aceasta? Ferice de cel căruia-i spui o vorbă și pricepe zece și vai de acela căruia-i spui zece și nu pricepe nici una. A vorbi deja despre o religie a liberei-cugetări e ceea ce se numește în logică o *contradictio in adjecto,* e ca și când ai zice „oțel de lemn". Noi, puindu-ne pe terenul de drept și istoric, ne vom exprima părerea de bine că ni s-a dat ocazia de-a constata din nou cu cine avem a face.

Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit în mod egal de înghițirea prin poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanelor de români care trăiesc dincolo de hotarele noastre.

Cine-o combate pe ea și ritualurile ei poate fi cosmopolit, socialist, nihilist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai *român* nu e.

Puterile cer abrogarea art. 7 din Constituție? De mult e abrogat, de vreme ce un evreu galițian impune lecțiile sale de nihilism Episcopului de Argeș, iar ritul, asemenea necreștin, al redactorilor și liber-cugetătorilor de la *Românul,* ține hangul impertinenței (...) față cu biserica noastră, ba încă în numele păgânilor de la guvern, în numele sectarilor necreștini ai demagogiei universale, pe care nefericita noastră țară e osândită a-i purta în spate și a-i hrăni cu munca ei ca pe niște lipitori veninoase care, cu gura lor fără de lege, ofilesc și descompun tot ce ating.

(*Timpul,* 2 februarie 1879)

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: Svetlana Cojocaru – director al Institutului de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – director al Muzeului Județean Argeș, Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – director al Centrului Județean Argeș pentru Promovarea Culturii, Pitești, **Marian Nencescu** – redactor-șef al revistei *Biblioteca Bucureștilor*, **Filofteia Pally** – director al Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din România, Golești, Argeș, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu", Pitești, **Adrian Sămărescu** – director editorial al Editurii Tiparg, Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș

Corectură: Cristian Bobi și Radu Gîrjoabă

Tehnoredactare: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

Întreaga răspundere științifică, juridică și morală pentru conținutul articolelor revine autorilor.

Reproducerea oricărui articol se face numai cu acordul autorului și precizarea sursei.

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției – Trustul de Presă „Argeș Expres" (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni); banii trebuie trimiși în contul SC Argeș Expres Press S.R.L., deschis la Raiffeisen Bank Curtea de Argeș, IBAN: RO83 RZBR 0000 0600 0373 5533, sau în contul deschis la Trezoreria Curtea de Argeș, IBAN: RO46 TREZ 0485 169X XX00 0379.

Tiparul: SC TIPARG SA, Pitești.

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, CIF 29520540, cont Volksbank, IBAN RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701.

Homo sapiens

Etan Ben Hosaia

Horia BĂDESCU

Cărțile bune nu se sfârșesc niciodată. Ele se continuă dincolo de ultima pagină, îți bântuie închipuirea și sufletul, te fac să te întorci și s-o iei de la capăt și să viețuiești în și dimpreună cu ea, de fiecare dată altfel și cu alt meșteșug al viețuirii și înțelegerii. Cărțile bune te învață ceea ce știai deja fără însă a ști că știai, căci omul nu știe cu adevărat decât ceea ce-i este dat să afle. Pleci și te-ntorci în ele atunci când adevărul lor, pe care-l porți în tine, se-nfiripă în adevărurile existenței tale. Ca să cumpănești și să prețăluiești. Și să-ți spui că lumea e aceeași, în de ea, de la-nceputul începuturilor și până la sfârșitul sfârșitului.

Atâta doar că ea arată totdeauna altfel. Căci precum ar fi zis învățatul Etan Ben Hosaia, scribul regal din admirabilul roman al lui Stefan Heym – *Relatare despre regele David,* pe care l-am mai evocat cândva: „Nu mi se cade mie să aprețuiesc. Eu adun, rânduiesc, împărțesc în părți, un slujitor umil în casa științei; tălmăcesc și încerc să înfățișez starea lucrurilor și să însemnez mersul lor. Totuși, vorba își are viața ei proprie: nu poate fi apucată, ținută, strunită, este cu două înțelesuri, ascunde și dezvăluie, amândouă deopotrivă; și îndărătul fiecărui rând te paște primejdie."

Fiindcă primejdie a fost totdeauna vorba. Vorba și verbul. De la ea vine puterea de a configura și întrupa, de a face lumea, de a o tocmi și a o pune pe cale, în ea sălășluiesc, deopotrivă, diavolul și bunul Dumnezeu. Iar neascultarea ei vine din această putere. Adevărul stă ascuns în ea și nu e vina scribului că el își arată fața, care în ascunderea ei se dezvăluie limpede celui ce vrea să-l afle. Dacă vorba nu l-ar întemeia, el, adevărul, ea, realitatea, n-ar exista și n-ar fi supuse ochiului care să le vadă și gândului care să le „apreţuiască", precum bine zice Etan Ben Hosaia. Și bine ar fi ca scribii ăștia să nu existe ori, dacă există, asupra capetelor lor să cadă mereu umbra sabiei. Ca să-nțeleagă și să se teamă și să lase vorbele în tăcerea și ascunderea lor! Așa și-au spus dintotdeauna și își spun mai marii lumii, de la înțeleptul Solomon și până la neînțelepții contemporani. Fiindcă n-au cum să priceapă că scribul nu-și află viața decât în vârful condeiului lui, că tăcerea vorbelor nu există și că, lucru de și mai mare primejdie, deseori, ele sunt mult mai vorbitoare prin tăcere.

Și dacă, uneori, umbra sabiei și teroarea ei au fost mai puternice decât tăria și fascinația vorbelor acelora, nărăvașe în ascunderea și neascunderea lor, cu năravul lor de armăsari neînvățați cu frâul și hățurile, cu primejdiile labirintului de înțelesuri din care și cu care alcătuiesc lumea și cartea, nu lui, scribului, este a i se imputa absența tăriei de a înfrunta primejdia. Fiindcă vorba lui Amenhotef, marele-eunuc regesc: „Într-o lume de eunuci, nu merită să te porți ca un bărbat!"

Democrație fără partide?

Gabriela CĂLUȚIU-SONNENBERG

A durat mult până mi-am adunat gândurile pe incitanta temă lansată în editorialul numărului din septembrie al revistei. Deși este domeniul în care m-am specializat, am preferat dintotdeauna planul micro al economiei, ferindu-mă cu încăpățânare de corelația cu etajele macro și, implicit, cu politica. Nu subiectul m-a intimidat, ci inerția care derivă din „uscăciunea" sa aparentă, faptul că e teoretic, impunând abstractizarea. Dar exercițiul de imaginație propus acum este prea brizant pentru a fi trecut cu vederea, rămânând neobservat. Cu toții criticăm lipsa de etică a politicienilor, dar, ciudat, mai nimeni nu propune o alternativă de rezolvare. Chiar dacă nu zace-n fiecare dintre noi un geniu de talia unui Marx sau Taylor, nimeni nu ne împiedică să propunem soluții. Poate n-avem toți chemare de cercetător pasionat, așa cum aveau carismaticii noștri profesori universitari pe vremuri, dar o discuție interdisciplinară poate purta roade surprinzătoare.

Revin la subiectul de bază: SFP – *societatea fără partide* sau acel *Science Fiction Politic,* cum l-a botezat șugubăț autorul. Este un subiect incendiar, mai ales acum, în prag de alegeri parlamentare. Extinzând orizontul la planul planetar, pe fundalul crizei sistemice care se propagă ca un virus, dezbaterea internațională a început de fapt mai de demult, fără ca noi să o fi observat. Ideea nu e nouă. Wikipedia ne luminează: „*Democrația fără partide* este o formă de organizare politică cu caracter reprezentativ, exercitată în stat sau într-o parte din el, prin care se desfășoară alegeri periodice fără participarea partidelor politice, toți candidații la alegeri având statut de candidați independenți." Aha, deci s-a mai auzit „jos partidele!"...

Știați că în Grecia Antică nu existau partide? Pe atunci funcționa democrația directă, în care cetățenii cu drept de vot optau pentru anumite legi, fără să mai recurgă la reprezentanți. La fel, câteva dintre cantoanele Elveției se guvernează și azi după un model asemănător. Canada și Spania au monarhi independenți, iar Israelul și India au președinți nepartinici.

Chiar și Statele Unite ale Americii, administrația George Washington și primele sesiuni ale Congresului s-au înfăptuit fără partide. Mai târziu, între anii 1867–1876, Mexicul a dispus de un sistem politic democratic fără partide, în care a existat o adevărată diviziune a puterii în stat, respect față de lege, suveranitate statală, alegeri fără fraude, magistrați independenți și libertate de opinie.

Așadar, problema nu pare a fi *punerea în practică,* ci *menținerea în stare de funcționare* a unui asemenea model de guvernare. A interzice partidele mi se pare cel puțin la fel de riscant ca și măsura de a încuraja creșterea lor aberantă. Nu mă refer aici numai la dictaturi – cea comunistă ne este cunoscută –, ci și la interdicțiile impuse prin metode democratice, așa cum s-a putut vedea recent în cazul Ugandei. Acolo, în anul 1986, pe baza unui referendum, s-a interzis înființarea oricărui partid. Rezultatul a fost modest, politicienii funcționând sub acoperirea mișcării *Movement Political System,* care, de fapt, a operat ca un partid unic. Experimentului i s-a pus capăt la scurt timp, în 2006 – culmea, tot prin referendum! O ironie, căci plebiscitul este o metodă eminamente democratică.

Sigle ale unor partide din Maroc

Ca să-mi fac o idee despre ce se petrece acum, iau ca exemplu spațiul virtual de limbă germană, unde găsesc frecvente luări de poziție pline de aplomb – mai ales ale socialiștilor. Se critică acerb modelul democratic, care pasămite și-ar fi trăit traiul și mâncat mălaiul. Ziare de prestigiu, precum *Welt am Sonntag* sau *Die Zeit,* acordă spațiu acestei „utopii" care pe alocuri îmbracă forma unui curent cât se poate de realist.

S-a făcut îndeajuns confuzie între ideea de guvern fără partide și laitmotivul *noii ordini (economice) internaționale,* acest déjà-vu uzat, vânturat speculativ prin literatura de specialitate, amintind de eterna vălurire a apei dintr-o piuă. Meritul principal al dezbaterii iscate azi este acela că nu se poartă în sălile Clubului de la Roma, având ca protagoniști înțelepții planetei, ci peste tot acolo unde oamenii „obișnuiți" încep să-și pună întrebarea firească dacă nu cumva suntem spectatorii unei înscenări nereușite. Pe scurt, la ce mai folosesc partidele, când programele lor sunt depășite, politicienii devenind niște actori autosuficienți?

Îmi amintesc cât de consternată am fost la scurt timp după decembrie 1989, când se înființase un *Partid al Popeștilor* – evident cu numeroși membri – care n-avea un program viabil, dar era îndreptățit la subvenții ca și toate celelalte partide concurente. Câtă demagogie! Cațavencu și-ar fi lins degetele. Lecția pe care am învățat-o cu acel prilej este că încurajarea forțată a activității politice – atunci când e percepută doar ca o simplă aflare în treabă – e la fel de ineficientă ca și interdicția de a face politică.

Apropo, știați că în unele țări neprezentarea la vot se pedepsește prin lege? Cetățenii belgieni care absentează repetat la vot riscă să fie privați de drepturile lor cetățenești (știu că știți, dar e vorba printre altele de educație, asistență medicală, acte, legalizări, libertate de mișcare, asistență socială etc., deci nu chiar nimicuri). În Peru și în Grecia, bunuri și servicii publice pot fi refuzate cetățenilor care nu-și exercită dreptul la vot. Raportat la aceste pedepse, amenda cu contravaloarea a trei salarii lunare, care se aplică „rezistenților" la vot din Bolivia pare o mustrare simplă.

→

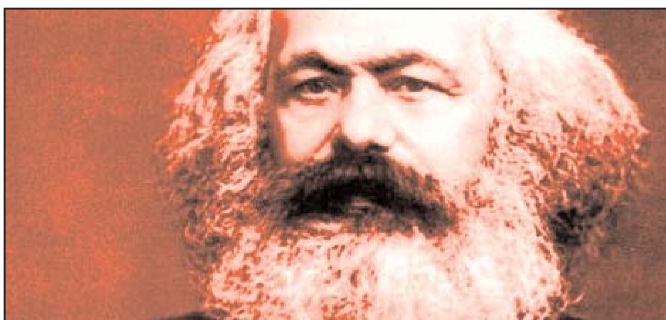

Homo sapiens

Dar până la ce punct este permisă obligarea unui cetăţean la anumite acţiuni? Nu cumva se lezează aici sfera privată? O critică la adresa obligaţiei de a încheia asigurări pe bunuri dintr-o carte foarte bătăioasă despre meritocraţie mi-a atras atenţia. Mărturisesc că şi mie mi s-a părut la început un abuz această normă pe care parcă toţi occidentalii o acceptau docili, ca pe un rău necesar. Eu una n-am încheiat asigurare şi prompt, la scurt timp, s-a întâmplat ceva neprevăzut, fiind nevoită să plătesc din buzunar însutit. De atunci plătesc asigurări, de bunăvoie şi nesilită de nimeni. Aşadar, normele cetăţeneşti obligatorii minimale sunt rezulatul unei experienţe îndelungate, având un sens foarte clar. Pe o imaginară „piaţă a vieţii”, cererea şi oferta se echilibrează de la sine, inclusiv în materie de norme legale abstracte.

Pe de altă parte, am salutat cu încântare discuţia aprinsă pe tema participării la referendumul din vara românească a acestui an. Pentru prima dată s-a instituit un fel de conştiinţă civică şi dilema a intrat în preocuparea fiecăruia dintre noi. Fără impunere din afară. Excelent!

Cu toţii suntem de acord că se întâmplă ceva, dar nimeni nu prea ştie exact ce. Trecând în revistă părerile din presa internaţională, am observat că mulţi doar se prefac că ar propune noi forme de guvernare, când, de fapt nu fac altceva decât să instige la restructurarea în profunzime a partidelor existente. Vor să le schimbe numele, transformându-le într-un fel de „crescătorii” de politicieni capabili, adaptaţi noilor cerinţe ale economiei. Cu alte cuvinte, se caută aceeaşi Mărioară, dar cu altă pălărioară!

Fireşte că nu e suficient; ar fi doar o intervenţie cosmetică. Cine optează pentru instituirea meseriei de politician ca atare, încurajează izolarea lui de realitate, încurajându-l să comunice cu colegii de breaslă, în cerc restrâns, pe teme din ce în ce mai străine de realitate. Mai realistă este ideea de a depune puterea de decizie în mâinile celor care se pricep la domeniul respectiv: pentru sănătate – cadre cu pregătire medicală, pentru învăţământ – profesori, pentru armată – ofiţeri etc. Distribuirea răspunderii pe bresle – *meritocraţia* – este o soluţie de bun simţ, propusă nu doar de autorul articolului de la care am pornit discuţia, ci şi de mulţi teoreticieni recunoscuţi.

Nu ştiu însă de ce mass-media s-a obişnuit să prezinte meritocraţia ca pe o alternativă la democraţie, pe post de antidot. De ce să nu funcţioneze ele împreună? În fond, poporul poate decide el însuşi, prin vot, pe care anume dintre tehnicienii merituoşi îl consideră apt pentru a exercita o funcţie de răspundere. Prea acerbă e goana după senzaţional şi prea mult se exagerează antagonismul celor două sisteme de guvernare. De fapt, după părerea mea, ele au şanse optime de funcţionare concomitentă.

Mai sunt apoi grupuri apolitice, vecinătăţi sau cluburi de entuziaşti, care se întrunesc regulat pentru a dezbate cum să guvernăm lumea de pe poziţia neutră, de candidaţi independenţi. Din păcate, nici lor nu li se prezice un viitor prea strălucit: independenţa lor presupune că nu se corelează între ei, deci nu pot acumula putere sub un steag unitar. De altfel, se poate observa cu ochiul liber că la orice alegeri, candidaţii independenţi nu prea sunt băgaţi în seamă.

Am întâlnit şi luări de poziţie care m-au inspirat. Interesantă mi se pare teoria celor care cred în democraţia bazată pe internet. Modul în care comunicarea prin calculator şi globalizarea accesului la informaţie au impulsionat recentele revoluţii din Orientul Apropiat, din Estul Europei şi din câteva state africane, la fel ca şi reuşita campaniei electorale a Preşedintelui Obama, bazată pe Twitter & co. încurajează adepţii acestei teorii. Scurtă paranteză: ştiaţi că în Germania se discută la nivel înalt, chiar în această clipă, instituirea unei legi care să interzică aplicaţia Twitter? Aşa departe s-a ajuns cu „pericolul din reţea”. Închid paranteza.

Cu atât mai interesante mi se par motivele care au provocat acest trend. O scriitoare germană din noul val – tânăra juristă Juli Zeh – ilustra grăitor într-unul din interviurile ei din 2006 (pe când avea 31 de ani!) această nevoie de recalibrare a politicii. Iată, pe scurt, ce susţine: „Deşi, ca autor de beletristică, ştiu că mă bag unde nu-mi fierbe oala, de câtiva ani încoace lucrez la o nouă teorie de guvernare pentru Germania. (…) Mentalitatea noastră a devenit din ce în ce mai individualistă. Ţelurile omului modern sunt din ce în ce mai personale, axându-se pe fericire şi pe mulţumire sufletească. Libertatea individuală creşte, în timp ce instituţiile colective bazate pe grup, precum biserica, familia sau naţiunea îşi pierd treptat din importanţă. Democraţia se bazează pe centralizarea intereselor individuale, unindu-le în grupuri – materializate în ultimă instanţă prin partide. Din clipa în care nevoile individuale ale oamenilor nu se mai suprapun cu ţelurile comune ale partidelor, sistemul reprezentativ-democratic încetează să ne mai fie de folos.”

Până la ora actuală, conceptul „bani” a constituit substitutul succesului social şi emoţional. Suntem pe cale să-l înlocuim prin respect şi stimă, elemente care induc bucurie şi satisfacţie pe un plan superior, mai greu de cuantificat, dar mai durabile decât valorile consumului material imediat. Bineînţeles, asta numai în condiţiile în care nevoile traiului decent sunt satisfăcute din start (hrană, adăpost, acces la informaţie etc.).

Eu una nu mă consider etalon, dar personal reacţionez nevralgic la acest punct, pentru că mă duce cu gândul înapoi la piramida nevoilor şi la utopia comunistă, pe care am testat-o în România pe propria piele şi care a eşuat aşa lamentabil. Dar, cum spuneam, motivele mele de „suflare în iaurt” sunt subiective...

Conform opiniei scriitoarei germane, statul „optim” ar trebui să funcţioneze ca un costum elastic, care se mulează după formele corpului. Dacă sistemul partidelor nu mai corespunde nevoilor oamenilor, nu putem forţa oamenii să-l accepte, ci trebuie să adaptăm sistemul la cerinţele cetăţenilor. Fireşte că acest deziderat este utopic. Sistemele se opun schimbării, din principiu. Niciun partid nu va consimţi desfiinţării sale (cum bine se remarca şi în articolul din *Curtea de la Argeş*).

În plus, schimbările devin vizibile abia după ce s-au produs. Istoria nu încetează să ne demonstreze că, pentru ca o schimbare majoră să poată avea loc, e nevoie să se ajungă la un anumit grad de insuportabilitate, care se revarsă violent, în speţă prin război sau revoluţie. „Alunecările” paşnice dintr-un sistem în altul au fost mult prea rare. Răzmeriţa e singura cale, câtă vreme nimeni nu îndrăzneşte să modifice constituţia, pentru a netezi drumul spre schimbarea paşnică. Dar cum să-ţi semnezi propria condamnare la moarte? Iată cum, statutul de intangibilitate, l-aş numi „sfinţenie”, al Constituţiei poate avea şi dezavantaje.

Principiul democratic presupune să decidă majoritatea ce este bine, prin plebiscit. Dar, mai nou, „plebea” este privită ca o masă manipulabilă. S-a răspândit unanim ideea că, la bază, „boborul” ar fi needucat şi obtuz, incapabil să adopte deciziile optime. Autoarea de bestseller din Germania contrazice acest concept. Ea susţine că omul de azi, individualist fiind, preferă să-şi formeze o părere proprie despre ceea ce e bine. El nu mai acceptă programul unui partid în întregime, ci culege câte o idee de la fiecare.

Concluzia: a fi individualist nu înseamnă automat a fi şi egocentric. Natura nu este aşa de neiertătoare cum am fost tentaţi să credem până acum. În fapt, natura însăşi ne obligă să conlucrăm şi să ne bazăm unii pe alţii pentru a supravieţui. Mottoul *homo homini lupus,* la fel ca şi ideea de familie ca „închisoare socială” s-au perimat. Am ajuns la un punct la care omul e depăşit de sarcina de a înfiinţa o familie şi de a o menţine la nivel de plutire, dar nici statul nu mai e în stare să-l asiste corespunzător în acest demers aproape imposibil, în această lume galopantă. În mijlocul unui climat de respect, politeţe şi sprijin reciproc, accentul se deplasează de la bunurile materiale spre valorile social-emoţionale, mai armonioase.

Într-un eseu care circulă prin internet se pune accentul pe sentimentul isteriei şi pe mitocănia agresivă generalizată. În replică, se vorbeşte despre politeţe şi despre efectul ei benefic asupra fluidizării substanţei sociale. Se spune acolo că s-ar fi ajuns la punctul la care nu se mai tolerează avansarea socială ca rezultat al călcării peste cei blânzi. Cred că la acest liman psihologic face referire şi autoarea menţionată anterior.

Tradusă în plan politic, soluţia sugerată de ea este să supunem la vot puncte din programe, nu sisteme complexe. Nimeni nu mai este dispus să acorde votul său pe patru ani unui program promovat de un anume partid. Ca alternativă, ar fi mai indicat să se acorde fiecărui cetăţean posibilitatea de a decide singur, la sfârşitul fiecărui an, cui cedează impozitele care-i revin, pe seturi pe care le consideră el oportune (de exemplu 30% pentru sănătate, 20% pentru învăţământ etc.). În acest mod, fiecare cetăţean ar avea la dispoziţie un instrument concret de participare la guvernare şi, implicit, ar putea „amenda” anual acele domenii care nu l-au satisfăcut în anul precedent. Un astfel de sistem ar fi de o mie de ori mai eficient decât orice buletin de vot din zilele noastre.

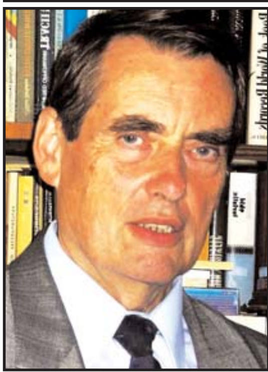
Evident, sistemul parlamentar trebuie menţinut, căci este necesar să poată fi traşi la răspundere în mod operativ exact cei care provoacă situaţiile date. Cu toate acestea, nu e obligatoriu ca ei să aparţină unor partide. Pe buletinul de vot pot apărea foarte bine propunerile de reforme sortate după domenii, nu partidele, nici numele candidaţilor lor.

Cele două căi principale prin care se propagă acest nou mod de a gândi sunt, în primul rând, educaţia – „cei şapte ani de acasă”, materializaţi în relaţia părinte-copil, şi, în al doilea rând, dezbaterea publică, pe care iată că o iniţiem chiar noi, aici şi acum, chiar dacă cu paşi şovăitori, mărunţi.

(Septembrie 2012, Benissa, Spania)

Homo sapiens

Cunoaşterea infinită şi ipoteza *Matrix*

Dan D. FARCAŞ

În toate timpurile, oamenii au avut sentimentul că, dacă învăţaţii dinaintea lor bâjbâiau, mai mult sau mai puţin penibil, ei în schimb au ajuns la o cunoaştere, în linii mari, completă a lumii. Doar ca un exemplu, menţionez că în 1877 marele chimist Marcellin Berthelot scria: „Universul nu mai are de acum înainte niciun mister”, iar profesorul Gabriel Lippmann (laureat al Premiului Nobel pentru fizică în 1908) îşi sfătuia, în 1895, unul dintre studenţi, care dorea să devină fizician, să renunţe la această idee dacă nu vrea să devină un ratat. La vremea respectivă, toţi credeau că „fizica este o ştiinţă încheiată”, în care descoperiri importante nu mai sunt posibile.

Secolul douăzeci a mai schimbat această optică, cu toate că nu şi în mentalitatea omului de pe stradă, ori a unor învăţaţi care încă mai speră la o „ultimă particulă” sau „unificare”, prin care imaginea lumii fizice va deveni completă, de acum şi până în vecii vecilor.

Filosofii au devenit însă suspicioşi. Nu cumva, se întreabă ei, această „joacă”, prin care fiecare secol contrazice, fie şi parţial, marile adevăruri ale secolelor precedente, va dura de acum înainte atât timp cât va exista omenirea? Desigur, nu mă refer aici la permanentele schimbări în strategiile (economice, politice etc.) omeneşti ori în cele ale lumii vii, ci doar la acea parte a realităţii pe care am numit-o în altă parte „ţinutul neschimbării”, la lumea neînsufleţită, care funcţionează respectând aparent nişte *legităţi.* Am observat că în această lume aceleaşi cauze produc, în acelaşi mod şi peste tot, aceleaşi efecte, dar nimeni nu poate spune deocamdată nici de ce, nici cum arată aceste legităţi în nuditatea lor primară, cu ce semne sunt ele „scrise”, dacă pot fi traduse complet într-un limbaj omenesc, până unde sunt valabile, dacă le-a fixat cândva cineva, dacă pot fi schimbate etc.

Se ivesc, în mod firesc, două întrebări: dacă aceste legităţi seamănă cu ceea ce numim noi *legi* ale firii (în cărţile de şcoală), sau au o natură cu totul diferită, dar mai ales dacă vom putea intra vreodată, în întregime, în posesia lor. În principiu, există două răspunsuri la această a doua întrebare, de fapt, două scenarii posibile: cel al cunoaşterii finite şi cel al cunoaşterii infinite.

Scenariul *cunoaşterii finite* presupune că legităţile realităţii în care trăim pot fi exprimate *complet* şi *perfect,* în cuvinte şi simboluri matematice de tipul celor pe care le utilizăm şi noi. În plus, mai presupune şi că această operaţie se va putea face într-o perioadă rezonabilă de timp (oricum mai mică decât anii pe care omenirea îi mai are de trăit pe Pământ). Iar când urmaşii noştri vor termina lucrarea, orice cunoaştere a legilor naturii se va fi terminat.

Pentru ca să fie aşa, ar trebui îndeplinite două condiţii. Pe de o parte, ar trebui ca realitatea să funcţioneze, fără nicio excepţie, pe baza unor reguli care să poată fi transcrise în simboluri de tipul acelora pe care le utilizăm şi noi (de pildă în formule matematice), iar, pe de altă parte, ca această transcriere să se facă printr-un număr *finit* de simboluri.

Scenariul cunoaşterii infinite susţine, dimpotrivă, că:

– fie legităţile sunt traductibile în limbajele noastre, dar, din cauza *complexităţii şi multitudinii* lor, nu le vom putea aduna, într-o perspectivă previzibilă, în suma ştiinţelor noastre,

– fie legităţile sunt scrise într-un limbaj incompatibil cu modalităţile omeneşti de reprezentare a cunoştinţelor. În acest caz, traducerea completă şi perfectă a legităţilor realităţii în simbolistica omenească ar fi imposibilă, din cauze care – din nou – nu pot fi înlăturate într-o perspectivă previzibilă.

Şi într-un caz şi în celălalt progresul cunoaşterii va fi practic fără sfârşit, cu alte cuvinte, numărul ecuaţiilor şi legilor prin care noi descriem înţelegerea noastră asupra realităţii nu va înceta să crească în secolele care urmează (concomitent cu sinteze ale lor, menite să le readucă între limitele accesibile minţii umane), fără speranţa de a ajunge la o listă şi o formă definitivă a ceea ce numim „legile naturii”. În ambele cazuri, concluzia ar fi că, deşi realitatea este observabilă, experimentabilă, cu instrumentele noastre omeneşti (cel puţin între anumite limite), totuşi este inabordabilă *în sine,* în mod *nemijlocit,* adică până la legităţile ultime care o guvernează.

Scenariul cunoaşterii infinite nu presupune şi nici nu neagă existenţa divinităţii. El afirmă doar că, indiferent dacă legităţile realităţii au fost sau nu instituite de divinitate, ele nu se pot transpune (sau exprima) într un număr *finit* de propoziţii sau formule matematice, de tipul acelora pe care le folosim azi.

La ora actuală, aparent, nu dispunem de un „experiment crucial” prin care să dovedim care dintre cele două scenarii este cel real. Totuşi, există câteva argumente care înclină balanţa către cunoaşterea infinită, suficient de mult pentru a justifica un „pariu” pe acest scenariu. Conform acestui pariu – deci pe ceea ce mai numeşte şi *principiul cunoaşterii infinite* – oamenii nu vor ajunge să cunoască, într-o perspectivă previzibilă, în întregime, legităţile după care funcţionează realitatea.

Din acest principiu rezultă imediat cel al *imperfecţiunii adevărului:* toate formele cunoaşterii omeneşti sunt modele omeneşti, urmărind valori omeneşti, fiind, deci, viciate de limite omeneşti inerente. O consecinţă este şi *principiul adecvării incomplete:* nicio acţiune umană asupra realităţii nu are o eficacitate perfect garantată. Acţiuni perfecte există, e drept, uneori, dar numai ca strategii într-un joc finit şi artificial (şah, go etc.).

Argumentele care susţin pariul pe cunoaşterea infinită se împart în două mari categorii. Unele ţin de faptul că realitatea este deconcertant de complexă (cel puţin din perspectiva minţii noastre), alte argumente derivă din limitele noastre biologice, culturale şi ale instrumentelor pe care le folosim în cunoaştere. Mintea noastră nu este nici pe departe un instrument perfect şi nu există nicio garanţie că în Univers nu există fiinţe biologic mai evoluate ca noi. Aşa cum un castor nu va înţelege niciodată calculul diferenţial şi integral, chiar dacă ştie să construiască diguri, tot aşa şi nouă ne-ar putea fi inaccesibile instrumentele de cunoaştere ale unor făpturi mai avansate.

Dar, rămânând doar la ceea ce cunoaştem, ne putem gândi, de pildă, la teorema lui Gödel. Atât timp cât ştiinţa foloseşte matematica în înţelegerea realităţii, iar aritmetica, şi prin ea matematica, nu pot fi descrise complet decât cu un număr infinit de axiome, rezultă că o „ştiinţă completă”, cu înfăţişare matematică (folosind instrumentele matematice actuale), ar putea avea nevoie de un număr infinit de principii. Evident, omenirea nu ar putea termina niciodată descoperirea şi scrierea acestora. În acest caz, cunoaşterea ar fi infinită nu din cauza realităţii mult prea complexe, ci din cauza instrumentelor de care dispunem pentru descrierea ei. Desigur, unii s-ar putea întreba dacă nu cumva ne găsim într-o situaţie asemănătoare cu cea a astronomilor medievali care adăugau epiciclu după epiciclu la modelul geocentric al lui Ptolemeu, fără să-şi dea seama că se află pe o fundătură şi că soluţia nu stătea în peticeli, ci în refundamentarea întregii viziuni asupra Sistemului Solar.

Totuşi, fideli opţiunii pluraliste, nu uităm că ne confruntăm cu un pariu. N-ar fi exclus (deşi eu însumi nu cred) să fie un pariu perdant, pe o teză neadevărată. Există câteva posibilităţi, foarte puţin probabile, ca totuşi cunoaşterea să fie finită. Una dintre acestea ţine de noţiunea de *realitate virtuală.* Din ce în ce mai mulţi amatori de jocuri pe calculator intră periodic într-o lume artificială, creată de programatori, plimbându-se prin castele, oraşe, dealuri etc., uneori pline de capcane şi unde întâlnesc războinici sau monştri pe care trebuie să-i înfrunte. La început primitive, reprezentările lucrurilor şi fiinţelor s-au apropiat treptat de cele din lumea reală. Jucătorii intraţi în această lume artificială trăiesc aici o a doua viaţă, din ce în ce mai greu de deosebit de viaţa autentică. S-a încetăţenit chiar numele tehnic de „*second life*” (viaţă secundară) pentru aceste lumi şi activităţile depuse în ele, lumi care s-ar putea ca unora să le pară chiar mai atrăgătoare decât cea reală. Filmul *Matrix,* produs în 1999, ca şi continuările sale, ori altele pe aceeaşi temă, sugerează că în curând ne-am putea întâlni cu realităţi virtuale pe care în niciun fel nu le vom putea deosebi de lumea reală; mai mult, că la un moment dat s-ar putea chiar ca anumiţi oameni să ajungă să-şi trăiască întreaga viaţă într-o astfel de realitate virtuală fără să-şi dea seama...

„Lumile ideale” finite, realităţile artificiale construite de nişte programatori, bazate pe puterea tot mai mare a calculatoarelor electronice, devin treptat părţi din realitatea obiectivă, părţi pe care vizitatorul le percepe ca pe un ansamblu de „fenomene”, care coincide 100% cu o lume ideală elaborată anterior şi care este descrisă complet (cel puţin deocamdată) cu mijloacele de care dispunem, cu toate „legile” şi regulile ei, constructorul lor fiind ridicat astfel la rangul de mic demiurg.

În urma acestei observaţii, dar şi pe filiera solipsistă, a apărut, inevitabil, şi întrebarea următoare: nu cumva ceea ce considerăm noi lumea reală este de fapt o realitate virtuală, instituită de o Inteligenţă Superioară? Nu cumva noi toţi trăim într-o astfel de realitate, la fel ca cei din filmul *Matrix*? Universul este necuprins de mare şi chiar şi materialiştii vor admite că în el ar putea exista o inteligenţă mult superioară nouă, capabilă de atari performanţe. Dar putem desigur să urcăm şi mai mult, depăşind materialismul...

Deci, ne putem întreba, dacă nu cumva – chiar dacă probabilitatea este infimă – suntem pioni într-un imens joc, asemănător celor jucate pe calculator. Şi, dacă da, nu cumva toată ştiinţa noastră, prin care iscodim tainele naturii, nu este altceva decât o sumă de strădanii (mai mult sau mai puţin lipsite de şansă) pentru a desluşi regulile acestui joc şi a ajunge la Programator? Printr-o astfel de întorsătură, Platon şi-ar lua revanşa. Orice realitate virtuală rezultă dintr-o lume definită matematic, o lume ideală, anterioară şi mai „pură”; deci, dacă realitatea obiectivă în care trăim ar fi, într-adevăr, o realitate virtuală, atunci faimosul filosof antic a avut dreptate...

Simbioza dintre văzut și nevăzut în tiparul școlilor inițiatice

Florin HORVATH

Dintr-o perspectivă vizual-geometrică, nu o dată s-a încercat o definire a evoluției omenirii, prin încriptarea ei conceptuală la un Timp dat într-un diedru de spațiu-temporalitate pozitiv. Foarte pe scurt, în tendința sa de continuă îndepărtare de Unul primordial, omenirea a dat curs suitei de convenții în tărâmul cunoașterii, manifestându-și tendința de a *măsura* tot ce există cu elemente desprinse dintr-o legitate a existenței *la vedere,* pipăibilă, având dimensiuni foarte concrete.

După cum se vede în Fig. 1, acest procedeu nu conduce defel la apropierea de Sacru, ci, dimpotrivă, prin îndepărtarea sa de *Planul Divin,* omul continuă să rămână sclavul, prizonierul spațio-temporalității materiale în care se mișcă.

Chiar dacă, în aparență, într-un mod simplist, vedem că desenul ne conduce la ideea că *nu putem măsura* nimic din Planul Divin cu elemente convenționale din *planul material.*

Față de dorința de cunoaștere se desprinde cu evidență caracterul de *viziune limitată,* o viziune care se dorește *universală,* dar care în fapt este o subsumare a unor viziuni *la vedere,* prin urmare, o cunoaștere ciuntită, desputernicită de însuși tărâmul sacrului.

Pe bună dreptate, se naște întrebarea: oare Creatorul a închipuit omul ca pe un sclav al materialului, fără putință de a se apropia de perimetrul divin?

Chiar dacă evidența imediată ne-ar sugera răspunsul DA, chiar dacă în unele religii se cultivă (invocă) suita de piedici (obstacole) materializate în imperfecțiunea noastră morală (căderea în păcat), reamintim cititorului că întreaga suită de încercări de a ne re-lația, re-lega (= religa) la Planul Divin, materializată în sumedenia de manifestări ritualic-religioase, sugerează o cât de firavă speranță a întoarcerii către divin. Prin urmare răspunsul care ne sporește este NU!

Creatorul, prin chiar liberul arbitru, fals înțeles de unii și care ne generează îndepărtarea de primordial, a dat dreptul oricui la *cuprinderea întregului.* O cuprindere care în permanență se raportează la bipolarul realizat de tandemul *sacru – profan.* Tocmai pentru că omul este *chip* (asemănare), oglindirea în lut însuflețit a însuși Creatorului, are și puterea și menirea de a nu se limita la a cerceta (pipăi) doar aparențele materiale, ci a cuprinde și pe cele ne-materiale, ne-evidente, ne-văzute.

Parte din soluțiile de apropiere sau chiar de *vecinătate* cu Sacrul au fost date de școlile inițiatice în diversitatea cu care au abordat ideea de bipolar, conferită de *lumina văzută* și *lumina nevăzută*.

Putem afirma că, într-un prim stadiu, Omul a înțeles lumina ca pe ceva viu, considerând-o motorul, generatorul, cauza vieții. Intuind din perspectiva Planului Divin bipolaritatea luminii, ezoteriștii n-au ezitat să se întrebe: *Este oricare dintre frunze viață? Putem considera viață doar simpla prezență a luminii fără conștiența sensului pentru care frunza își adjudecă să găzduiască viața? Sau altfel: Putem susține că suntem vii dacă nu realizăm că există o menire izvorâtă din Regula Universală, pentru care am fost dați?* Convenim în continuare că se cuvine să ne asumăm încercarea de a urmări, în planul bipolar, evoluția raportului dintre văzut și nevăzut, ca element fundamental cercetat și interpretat de principalele școli inițiatice. Sensul Omului este acela de a dobândi conștiența formei în care operează Legea Universală:

a. Pe de o parte, prin cugetarea (interiorizarea spirituală) în singurătatea lumii noastre aparente, pe care inițiații și-o reprezintă prin simbolul *muntelui,* cel care le conferă prin înălțimea piscurilor sale apropierea de divin.

1. PLANUL DIVIN s (+) m (+) t (+) T

1

b. Pe de altă parte, prin cugetarea (interiorizarea spirituală) în chiar interiorul ființei, pe care inițiații și-o reprezintă simbolic prin *grota* înăuntrul căreia ne desprindem de aparența imediată, de orice falsă influență din datul spațio-temporalității noastre.

În sens ezoteric, cele două simboluri sunt reprezentate ca în Fig. 2 (a: Lumina aparentă, cea care operează de jos în sus – spiritul care se înalță spre sacru) și Fig. 3 (b: Lumina nevăzută, cea care operează de sus în jos – spiritul revelat).

În raport cu aceste două fundamentale simboluri, abordările școlilor inițiatice, prin spiritul învățăturilor lor, s-au detașat astfel:

1. În perioada de început a omenirii, atunci când omul mai opera încă direct sub influența perimetrului sacru, două prezențe de excepție au creat și păstorit cele două școli inițiatice din vechiul Egipt: pe de o parte, cea întemeiată pe învățătura lui Hermes și, pe de alta, cea întemeiată pe învățătura revelată din Planul Divin către Enoh.

Sub raport ezoteric, dualul Hermes/Enoh conferă ideii de cunoaștere acel dublu potențial izvorât din stăruința dintre a ști prin revelație, simbolizată prin semnul din Fig. 3, și cea a cunoașterii dobândite prin decriptarea Logosului Primordial înăuntrul acelui alfabet dat de către Enoh omenirii la începuturile ei, simbolizată prin semnul din Fig. 2.

Cum spuneam, ezoterismul îi admite pe cei doi *„făcători"* de procedură inițiatică în treaptă egală, așa cum se află consemnat și în *„Tabula Smaragdina: ceea ce este sus este și jos și ceea ce este jos se află și în planul ceresc"* (Fig. 4).

Se constată faptul că în Egipt cele două școli stau într-un raport de VECINĂTATE, completându-se armonios.

2. **Cea de-a doua voce** pe care o socotim importantă prin contribuția sa la percepția ideii de cunoaștere o atribuim lui Orfeu, marele mag din perimetrul Hiperboreean. El și-a întemeiat școala pe îngemănarea celor două căi, cea a învățăturii izvorâte din revelație, simbolizată prin semnul din Fig. 3, și cea a învățăturii ce decriptează creația în cele două planuri materiale, *vers și cântec,* armonizate prin puterea iubirii de oameni, simbolizată prin semnul din Fig. 2.

Rezultă, așadar, caracteristica unui raport de ÎNGEMĂNARE – Fig. 5.

3. Incontestabila îndepărtare a omenirii de primordial continuă și după Potop (marea coerciție divină), moment în care se pierde orice legătură dintre Om și Planul Divin. Acestei stări de lucruri se cuvenea a-i fi adusă necesara îndreptare = reparație. Prezența menită a reînnoda firavele punți de cunoaștere între înaltul unde veghea Creatorul și Om a fost cea a lui Rama.

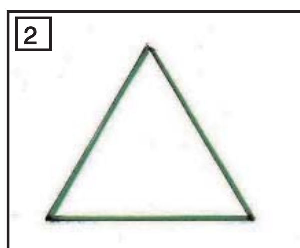
El și-a concentrat esența învățăturii pe nevoia și menirea sacră de a-și ajuta semenul aflat în suferință (vezi legenda vâscului). Pentru Rama, reașezarea omului, cel puțin simbolic, în apropierea divinului se putea opera doar prin plasarea ochiului însetat de cunoaștere în punctul cel mai înalt, în piscul muntelui singuratic de pe care poți încerca sentimentul că ești aproape de Creator.

Marele exod din Europa spre Asia condus de Rama și cantonarea învățăturii sale pe platourile Himalayene așază de astă dată demersul cunoașterii într-un singur plan, acolo unde omul realizează înălțarea sa peste pământesc prin împărtășirea conceptului de „Munte Sacru" – Fig. 6.

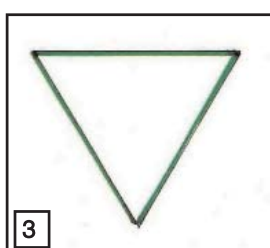
4. **Urmează recantonarea prezenței** unei școli inițiatice în lumea Hiperboreeană, în taina munților binecuvântați ai Daciei preistorice. Reprezentantul acestei școli, Zalmoxis, prin învățătura sa răstoarnă la propriu planurile vehiculate până acum și dă efectiv prioritate Planului Divin, încorporând cunoașterea prin „cuprinderea la vedere" a celor ce pot fi știute în substanța cuprinderii ce se află înăuntrul legii universale – Fig. 7.

Observăm că avem de-a face cu o ÎNĂLȚARE INTERIOARĂ înăuntrul cuprinderii ființei. Practic, este inversat conceptul de „munte la vedere" cu cel de simbol al „muntelui de taină".

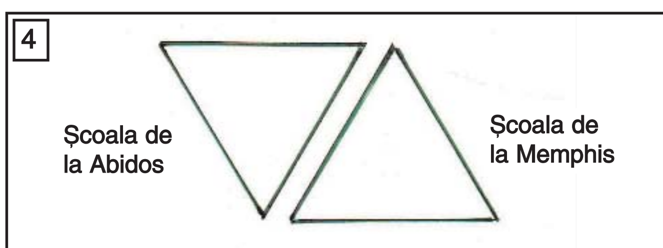
5. Am putea spune că în tiparul unei posibile „replici" se reaprinde pe meleagurile Egiptului lumina școlii inițiatice de la Heliopolis. Reprezentantul ei, Imhotep, arhitectul de geniu, așază simbolul de piramidă în atenția lumii. Noua învățătură propune conceptul de „grotă în muntele tăcerii" altul decât cel natural, un munte realizat anume ca perimetru al actului inițiatic (piramida) – Fig. 8.

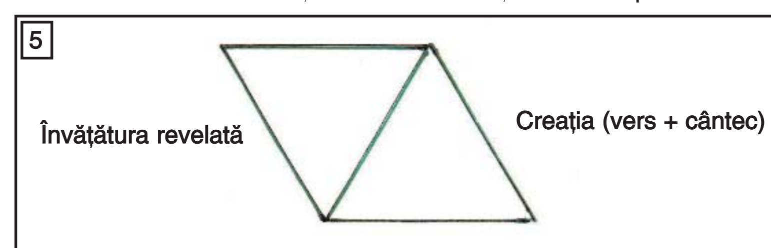
2

3

4

5

6 Vârful Muntelui Sacru

7 Planul divin; Grota tradițională din intimitatea Muntelui Sacru; Ființa

8 Piramida = Muntele Tăcerii; Lumina inițiatică invocată din locul de veghe al faraonului

Homo sapiens

Faimosul ritual de decorporalizare = desprindere, cu sensul zborului către axa primordială, îl așază pe Marele Preot în tipar simbolic de persoană sacră.

6. Pe tărâmul imaginar ce leagă Egiptul de Țara Făgăduinței, Moise, cel ce fusese inițiat în vechea școală a Egiptului, propune omenirii o nouă viziune asupra celor două simboluri ale luminii – Fig. 9. Oarecum dictată de propria experiență în raport cu sacrul, Moise propune regăsirea sacrului la confluența dintre „munte" și „grota de taină" proprie fiecărui inițiat. Reamintim cititorului că Moise a avut revelația cuprinderii Legilor în vecinătatea Rugului aprins, acolo unde Logosul divin l-a așezat în comuniune cu Legea Universală.

Prin urmare, în școala sa, Moise încuraja percepția SIMBIOZEI PRIN ATINGERE (contactul real) între divin și pământesc, ideea că divinul poate coborî la nivelul omenesc, dacă i-am dedicat în suflet acea grotă personală a dorului de a-L reîntâlni.

7. Cea de-a șaptea formulă de raportare față de cele două simboluri se desprinde din acuratețea percepției *de stră-luminare* pe care a încercat-o înțeleptul Solomon. El ne propune asumarea la nivelul cuprinderii omenești a însuși planului sacru – Fig. 10.

Solomon îndeamnă, sub raport ezoteric, către ideea că omul, purtător al scânteii divine, devine capabil prin osârdia inițierii să-și conștientizeze Planul Divin.

Avem de-a face cu un RAPORT DE ÎNGEMĂNARE între divin și omenesc, realizând arhiștiutul semn al peceții ce-i poartă numele. Am putea susține că această învățătură deschide calea (= precedă), momentul la care omenirea se va cutremura, realizând gradientul de responsabilitate pe care îl cultivă, la ceasul la care va înțelege cât de mult s-a îndepărtat de începuturi, de taina primordială.

Impresionanta risipire a omenescului pe calea dictată de *liberul arbitru* presupune acutizarea ideii de răscumpărare a imensei greșeli, de re-facere a drumului de întoarcere către dobândirea marii iertări.

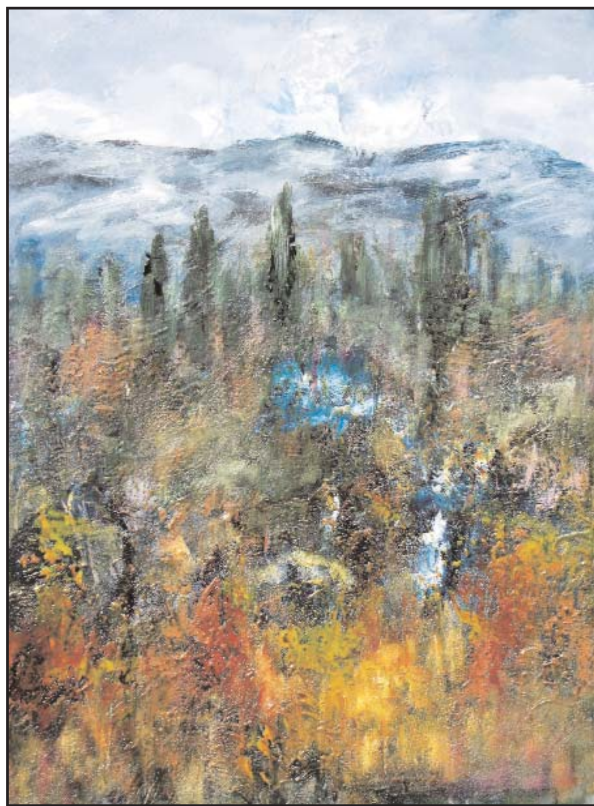
8. Cea de-a opta voce din panoplia marilor inițiați este cea a lui Buddha, care, marcând și el teribila îndepărtare de Unu primordial, revine la formula de „ridicare simbolică a omului" în vecinătatea sacrului prin reîntoarcerea la „tihna cugetătorului din munte", oferită cândva de Rama – Fig. 11.

Numai că, spre deosebire de acesta, ca și de școala egipteană, autocontrolul sinelui la Buddha se poate atinge prin controlul chakrelor în piscul solitudinii de unde îl poți invoca pe Creator.

În școala sa, efortul inițiatic se reazemă pe vectorul de jos în sus, adică pe conștiența dictată de CUGETAREA PRIN AUTOCONTROLUL CHAKRELOR, puterea de a te identifica cu simbolul „arborelui sephirotic", mărturie pe înțelesul și în cuprinderea sinelui.

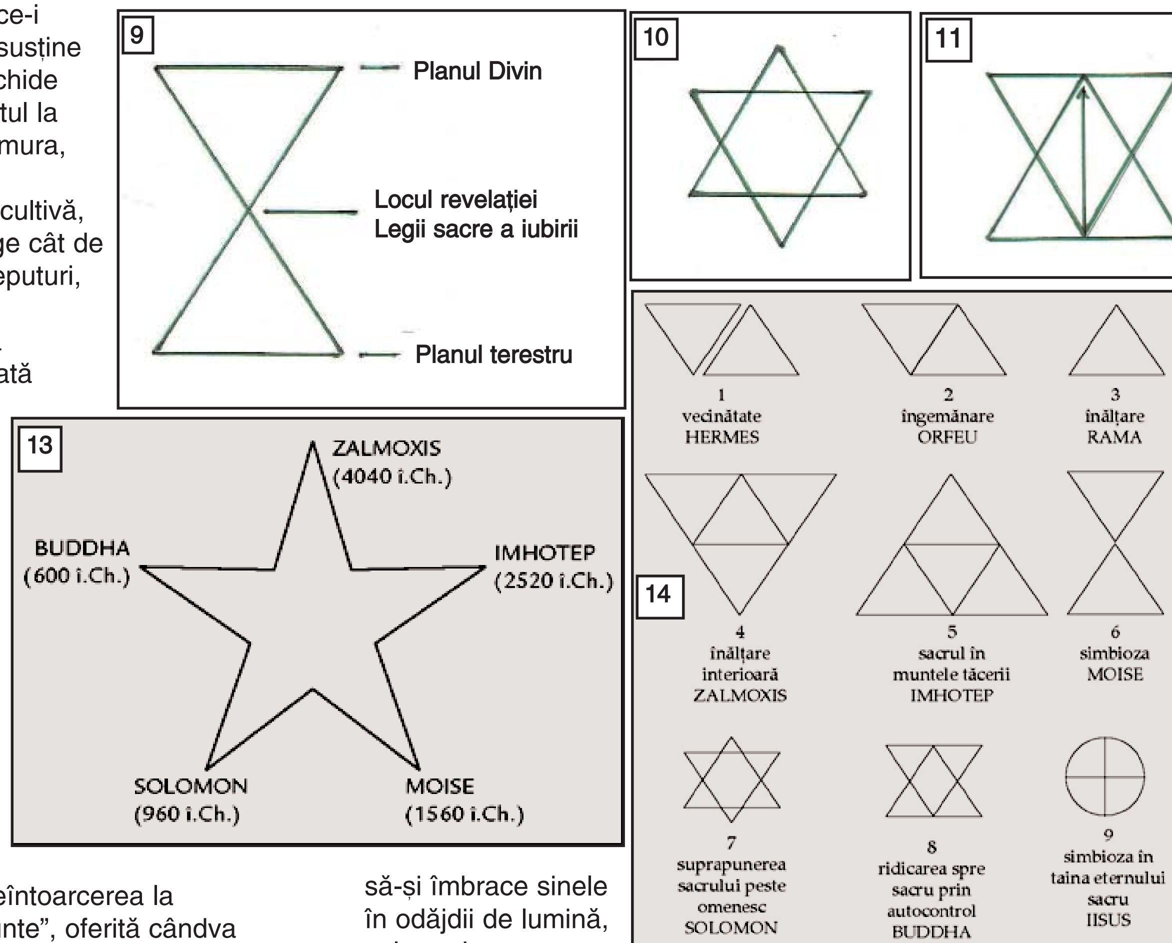
9 Din parcursul celor opt exemple anterioare privind felul în care școlile inițiatice s-au raportat la metoda de a esențializa învățătura lor în raport cu sensul legăturii dintre cele două simboluri ale luminii (dualul văzut-nevăzut), desprindem ideea pe care am mai exprimat-o: de-a lungul evoluției sale, omenirea a tânjit, a purtat și cultivat în taină dorul mistuitor de reîntoarcere în vecinătatea Sacrului.

Tocmai pentru că o întoarcere materială (fizică) nu era cu putință, omenirea a recurs la diversitatea de formule în care s-a ridicat CASĂ CREATORULUI, cu speranța că prin puterea grăuntelui divin cu care am fost dăruiți la naștere, Îl vom avea în preajmă în percepție simbolică.

Diversitatea de sanctuare, deschise sau închise, de temple sau biserici, n-a avut alt scop decât acela de a crea cadrul necesar în care să-L întâlnească pe Creator. Această obstinantă dorință de re-înnodare, de re-ligare față de tărâmul sacru este regăsită în varietatea religiilor la care omul a apelat de-a lungul vremilor.

Formula deplin convingătoare, în stare să-i înalțe spre „tărâmul sacru", era aceea a renunțării la identitatea materială. Era calea pe care prin simplitate și smerenie puteau ajunge să-și îmbrace sinele în odăjdii de lumină, calea prin care deveneau regii din protoistoria omenirii, cei ce locuiau în centrul Universului, în chiar punctul de intersecție al brațelor crucii.

Reîntoarcerea la Centru prin jertfa sinelui material este întărită prin modelul dat de Iisus, cel devenit Fiu al Omului prin întruparea sacrului în lut însuflețit, cel coborât între oameni spre a șterge păcatul originar, prin jertfa sinelui său de Fiu al Omului, spre a dobândi întoarcerea în tiparul de Fiu al lui Dumnezeu.

Fiul Omului, în faza sa de început, Iisus Magul, cel dat a vedea și ilumina prin iubire, parcurge simbolic procedura ritualică supremă pe muntele Horeb. Trasează cele patru cadrane ale tainei supreme – Fig. 12.

Cercul = universul ce stă sub puterea Legii universale: iubirea manifestată și dobândită prin semnul jertfei depline = crucea. Iisus ne cheamă la El în necuprinderea sinelui universal = sacrul sugerat prin trasarea cercului magic în sens invers acelor de ceasornic, sens ce ignoră timpul profan.

Învățătura Sa ne conferă comuniunea cu divinul prin procedeul inițierii în taina Marii Legi, pe calea iubirii dobândite prin iertare, pe calea ieșirii din lanțurile materialului, prin jertfirea legăturilor cotidiene.

Biruința asupra sentimentelor de mânie, ură, de tentație sexuală, de mândrie și lăcomie, permite Învățătorului să contopească în sinele magului lumina și logosul, să anuleze jocul celor două simboluri (triunghiuri) ale luminii resorbindu-le în taina universală a Marii Legi = cercul marcat de cruce.

Astfel, Iisus Magul, Iisus Fiul Omului, determină momentul și cheia prin care omenirea se întoarce către eternul sacru, se desface de sub pecetea păcatului prin jertfa supremă.

La intersecția celor două brațe ale crucii, buzele Sale vor rosti rugămintea de iertare către Tatăl. Dobândirea apartenenței la planul universal conferă omenirii conștiența legității sacre, puterea armoniei divine și, în consecință, conștientizarea regulii după care vrerea divină se manifestă.

Funcție de cronologia ezoterică universală, subiect pe care îl vom relua pe larg în partea a doua a *Legendei Marelui Zalmoxis,* pentagrama marilor inițiați, a căror lucrare a stat și a apărut sub raport direct cu numărul de aur (aprox. 1,618033...), arată ca în Fig. 13.

Rapoartele anilor consecutivi ai acțiunilor acestor mari inițiați ne conduc la următorul rezultat:

– între Zalmoxis și Imhotep: 4040/2520 = 1,6

– între Imhotep și Moise: 2520/1560 = 1,6

– între Moise și Solomon: 1560/960 = 1,6 și

– între Solomon și Buddha: 960/600 = 1,6

Să fie doar o pură întâmplare?... De bună seamă, orice om conștient de existența unui coeficient de „potrivire întâmplătoare" va susține evidența care se impune de la sine: răspunsul este categoric NU; această pentagramă nu este întâmplătoare, ci mărturisește perfecțiunea pe care Creatorul o folosește așezând-o la temelia Ființei.

Drumul pe care l-a urmat spectaculoasa evoluție a prezențelor școlilor inițiatice, simbolizat mai devreme prin raportul dintre cele două categorii de lumină, materială și respectiv spirituală, conduce din treaptă în treaptă de la ipostaza de VECINĂTATE prezentă la începuturile vechiului Egipt, spre cea în care triunghiurile au fost resorbite în simbolul suprem al CERCULUI – Fig. 14.

Șirul marilor învățători s-a încheiat și el prin modelul suprem dăruit omenirii de Iisus. El parcurge într-un șirag întreg de simboluri drumul de la Fiul Omului la cel de Fiu al lui Dumnezeu, lăsându-ne calea și procedura prin care îngemănarea dintre voința spiritului și puterea credinței conferă oricărui om speranța de a binemerita să cuprindă Întregul = taina universală.

Decriptarea simbolului euharistic mărturisește și el măsura întregului: simbioza dintre omenesc și sacru, prin care suntem ai și întru MAREA FIINȚĂ.

Alexandru Ciorănescu: Columb, un umanist

Lilica VOICU-BREY

Perspectiva propusă de profesorul Ciorănescu atunci când este vorba de Columb a reprezentat, timp îndelungat, o extraordinară sau chiar extravagantă noutate care a stârnit polemici şi controverse în rândul specialiştilor. El întoarce spatele concluziei devenite unanime după care greşeala lui Columb ar fi fost datorată unor calcule rudimentare, rezultate dintr-o gândire aparţinând Evului Întunecat. De adăugat că, deşi studiul *Columb, un umanist* este mai cunoscut ca parte integrantă a volumului cu acelaşi titlu publicat în 1967, el este, în realitate, anterior, apărând pentru prima oară în 1955 [1], adică la un an după *Dante şi Insulele Canare.*

Punctul de pornire obligatoriu pentru oricine îşi propune să se înfrunte cu problema reconstituirii biografiei lui Columb sau cu aceea a istorisirii calătoriilor lui îl constituie ceea ce în istoriografie se cunoaşte sub numele de *geneza* Descoperirii. Se pleacă cel mai adesea de la opera lui Ferdinand Columb, păstrată datorită părintelui Las Casas care a reprodus-o în a sa *Historia de las Indias.* [2] Aflăm de la Ciorănescu că opera fiului lui Columb este „bine scrisă" şi „conţine practic tot ce ştim" în legătură cu motivele care l-au determinat pe Columb să ajungă la convingerea fermă că există o cale către Indii mergând către Vest. Mai mult chiar, autorul prezintă garanţia unor „cunoştinţe de geografie şi astronomie" şi, fiind „un umanist cu o excelentă pregătire", şi-a permis să expună „nu numai reflectarea imediată a faptelor şi a circumstanţelor cunoscute prin experienţă sau contact personal, ci şi prezentarea şi interpretarea lor aşa cum se cuvine unui spirit capabil să le înţeleagă în mod corect" (p. 12). Acestui fapt i se datorează dificultatea cu care se confruntă istoricii moderni de „a modifica schema cunoştinţelor tradiţionale şi de a căuta şi alte ipoteze sau explicaţii". Cel mai adesea, spune Ciorănescu, cercetătorul trebuie să se mulţumească cu „o examinare atentă" sau cu „interpretarea critică" a unor soluţii deja propuse cu mai mult de patru sute de ani în urmă (la data când scria Ciorănescu).

Ciorănescu porneşte şi el de la aceeaşi sursă. În vederea analizei sale, consideră suficient să reamintească cele trei cauze care, după părerea lui Ferdinand Columb, au stat la baza naşterii proiectului columbian: cea „naturală", care se referă la sfericitatea pământului; seria de „autorităţi", autori în operele cărora Columb a găsit „confirmarea indirectă sau explicită" a intenţiilor lui; povestirile mai multor marinari în legătură cu nişte pământuri misterioase spre Vest. Tot ceea ce s-a adăugat ulterior este, după Ciorănescu, „simplă dezvoltare a uneia sau alteia din aceste teme, pe baza unor noi documente sau, în unele cazuri, unor noi fantezii": legenda „pilotului anonim" ar face parte din cea de-a treia categorie, în timp ce scrisorile lui Toscanelli ar fi o „autoritate" în plus, „prima şi cea mai importantă" după părerea majorităţii cercetătorilor (p. 13). Ciorănescu nu îşi propune să discute în legătură cu existenţa pilotului sau cu autenticitatea scrisorilor, ceea ce el problematizează aici nu este „fermentul sau sământa care a dus la încolţirea pentru prima oară a ideii călătoriei, ci examinarea modului în care această sământă a încolţit, cum a crescut, la ce izvoare s-a adăpat" pentru a putea ajunge să rodească (pp. 13-14). Ceea ce propune este o analiză a „ştiinţei" lui Columb, adică reconstituirea unui proces intelectual, a modului de gândire al propriului Columb.

Fidel convingerii sale după care în istoriografie „întotdeauna e posibil să spui mai mult, mai bine sau măcar altfel", Ciorănescu situează cercetarea lui în cadrul primeia din seria cauzelor, cea „naturală", care nu a reţinut prea mult atenţia istoricilor, mai ocupaţi cu celelalte două, şi care se referă la sfericitatea Pământului. Ciorănescu se întreabă: ce ştia Columb despre sfericitatea Pământului şi cum interferează această idee în contextul descoperirii? (p. 15). Pentru început, recunoaşte că se găseşte în faţa unei dificultăţi: lipsa de documente. Dacă amintim faptul că a renunţat la corespondenţa cu Toscanelli, adăugăm o dificultate în plus. I se pare lui Ciorănescu că a sprijini cercetarea pe baza scrisorilor ar fi o eroare de metodă, pentru că sunt „false sau cel puţin suspecte", deoarece, la acea dată, Columb „se gândea deja la călătoria lui" şi avea deja „ceva concepţii geografice". În plus, nu se ştie nimic despre cum îşi reprezenta Toscanelli sfericitatea pământului. Pentru a răspunde la întrebările deja formulate, i-ar rămâne doar adnotările din cărţile ce s-au păstrat de la Columb, dar „acest izvor de adnotări, deşi continuă să fie de o valoare excepţională, nu permite o cercetare diacronică a problemei, în aşa fel încât nu ne va fi de folos pentru a studia evoluţia ideilor lui Columb" (p. 16).

Monumentul lui Columb de la Genova

Deşi anumiţi istorici au negat (H. Vignaud, 1911) sau nu au admis faptul ca atare (A. Ballesteros Beretta, 1945), Ciorănescu afirmă că Cristofor Columb, care făcuse studii de cosmografie şi cartografie, „nu numai că ştia să traseze hărţi, ci confecţiona chiar şi globuri terestre" cu scopuri mercantile [3]. Globul lui Martin Behaim (1492) sau cel din Laon (1493) i se par lui Ciorănescu dovezi suficiente pentru a situa confecţionarea hărţilor sferice la o dată anterioară. În acelaşi sens, Ciorănescu aduce în discuţie texte care vin în sprijinul teoriei sale, acela al lui pseudo-Ferdinand Columb, *Jurnalul* primei călătorii, scrisoarea lui Columb către Regii Catolici (1501) sau declaraţii ale martorilor la procesul Amiralităţii cu Coroana (1515) şi poate să afirme că „nu pare posibil […] să ne îndoim de autenticitatea acestei circumstanţe: Cristofor Columb a fost, fără nicio îndoială, dacă nu primul, sigur unul dintre primii cartografi care s-au gândit la confecţionarea hărţilor sferice" (p. 18). Şi de ce, insistă Ciorănescu într-o notă, n-ar fi putut să fie primul? A fost doar primul în a ţine un jurnal de bord sau în a profita de alizee. Concluzia este categorică: sfericitatea pământului era pentru Columb o „siguranţă absolută".

Continuându-şi procesul logic al cercetării sale, următoarea întrebare formulată de Ciorănescu este cum trebuie să se procedeze în cazul transformării mapamondului în glob? Pentru Columb, autor de hărţi, observă Ciorănescu, aceasta este o adevărată bătaie de cap, pentru că până în secolul următor nu va fi descoperită noţiunea de proiecţie sferică. Metoda ce se prezenta în mod spontan şi în pas cu tehnica epocii era proiecţia cilindrică, deşi exista şi aici o problemă: Asia şi Europa părea că trebuie să se întâlnească, dar la ce distanţă? Această întrebare, subliniază Ciorănescu, apare ca o „necesitate de lucru", un „imperativ profesional" al cartografului. Această problemă „introducea în confecţionarea aproape mecanică a hărţii, o nelinişte, o preocupare şi, cu alte cuvinte, un criteriu personal". În acest mod, „fără să-i fi trecut prin minte şi fără să-şi fi propus, Columb a făcut să intre în istorie şi în preocupările omeneşti lăţimea Atlanticului şi a se gândi la ea avea să fie primul pas spre a-i depăşi limita" (pp. 20-21).

În vederea aprecierii acelei distanţe la o valoare cât mai apropiată de realitate, continuă Ciorănescu, Columb, „nu s-a mulţumit, ca necunoscutul din Laon, cu o soluţie de tatonare, ci a purces la studiul problemei". Cartografii din acea epocă dispuneau de o „frumoasă ediţie" a *Geografiei* lui Ptolemeu în latină. Cartea avea 26 de hărţi şi indica, pentru locurile cunoscute de antici, coordonatele în grade de longitudine şi latitudine, o „noutate interesantă" pentru proiecţia planimetrică şi „vitală pentru confecţionarea de hărţi sferice" (p. 21). Ciorănescu afirmă că „trebuie presupus" că Cristofor Columb a folosit cartea lui Ptolemeu „aproape chiar de la data publicării ei", pentru că exemplarul pe care-l poseda era din 1478 şi pentru că ar fi imposibilă trasarea de hărţi sferice fără coordonate astronomice [4]. Data lecturii este „ipotetică, dar pare însă o deducţie logică", dacă ţinem cont că Ptolemeu este însăşi baza cunoştinţelor geografice şi cartografice ale lui Columb. Aceste cunoştinte au fost „fîltrate şi modificate" ulterior prin intermediul altor lecturi, dar, insistă Ciorănescu, „schema lumii columbiene" continuă să fie cea trasată de Ptolemeu şi „demonstrează cu suficientă claritate că este vorba de un strat de cunoştinţe mai vechi decât celelalte" şi de „un substrat al pregătirii lui în materie de cartografie" (p. 22). *Geografia* lui Ptolemeu era „foarte sistematică", deşi nu excela prin exactitate; „nici nu ar fi putut fi altfel", afirmă Ciorănescu după ce supune textul şi calculele lui Ptolemeu unui minuţios şi stăruitor examen. Cu alte cuvinte, trei grade de longitudine ale lui Ptolemeu sunt egale cu două ale noastre: este „punctul de plecare al erorii de calcul pe care o va face Columb şi care va conduce, fără voia lui, la descoperirea Americii" (p. 23). Măsurătorile din antichitate eşuau mai ales atunci când se refereau la părţile cele mai puţin cunoscute ale lumii, pentru care geograful grec dispunea de calculele lui Marino din Tir, care se servise de o serie de relatări aflate de la nişte negustori. Adevărul este că, afirmă Ciorănescu, coasta Pacificului dinspre continentul asiatic „era o necunoscută pentru Ptolemeu şi continua să fie la fel şi pentru cartograful anonim din 1478" (p. 27). În atlasul acestuia din urmă, există două hărţi care ilustrează geografia Extremului Orient şi care sfârşesc prin a indica o anumită *terra incognita* menţionată de mai multe ori de Ptolemeu. Această *terra incognita* servea unui cititor interesat pentru a micşora distanţa între Asia şi Europa peste Atlantic: „aici se află miezul problemei", o problemă „iritantă"; „pentru un cartograf din secolul XV, este singura problemă a cartografiei", subliniază Ciorănescu. Era, deci, „normal ca Cristofor Columb să fie decepţionat de rezulatul acelei prime cercetări" (p. 29).

Pentru a-şi putea continua studiul şi „a-şi forma o părere personală în legătură cu o problemă atât de spinoasă", Columb, „fabricant de mapamonduri şi globuri terestre", avea trei soluţii care „se aflau la îndemâna oricărei cercetări erudite de acum şi de atunci": să-i creadă pe antici fără a mai căuta (soluţie pe care trebuie s-o excludem, deoarece „anticul cel mai autorizat îşi mărturiseşte ignoranţa"); să critice mai insistent textul lui Ptolemeu; să compare diferitele opinii susceptibile de „a completa, confirma sau corecta" afirmaţiile lui Ptolemeu. Este foarte probabil, afirmă Ciorănescu, că cercetarea lui Columb a urmat aceste ultime două direcţii simultan. Dintre toate „găselniţele lui Columb, aceasta a fost cea mai surprinzătoare şi cea la care ne-am fi aşteptat cel mai puţin din partea unui om al timpului său". Columb „nu mai aparţine Evului Mediu" (p. 30).

→

Homo sapiens

Ciorănescu adaugă că prin aceasta nu pretinde că Cristofor Columb ar fi fost un precursor al criticii textuale, „nu a ajuns chiar până la a se îndoi de autoritatea lui Ptolemeu", dar a ajuns la „a observa că nu-i era de folos".

Începând cu acel moment, „îndrăzneşte să discute cu Ptolemeu" şi Ptolemeu însuşi „îl invita să o facă", deoarece Ptolemeu discutase el însuşi cu Marino din Tir. Ciorănescu citează, pentru a veni în sprijinul ipotezei sale, titlul capitolului I, 11 din *Geografia* lui Ptolemeu: „Despre cum s-a înşelat Marino în legătură cu mărimea pământului". Oare, nu era aceasta o invitaţie la a pune în balanţă opiniile celor doi autori?, argumentează Ciorănescu şi conchide: „Dacă Ptolemeu nu ar fi avut scrupulul de a-şi fi citat sursa şi de a fi confruntat datele lui Marino cu propriile lui date, cel mai probabil este că America şi-ar fi aşteptat ceva mai mult descoperirea" (p. 31).

Dându-şi seama că Ptolemeu nu era unul dintre autorii cei mai siguri şi că, prin urmare, „rezultatele tradiţionale puteau fi puse la îndoială" (p. 36), Columb purcede la căutarea de alţi „autori demni de încredere". Tocmai atunci „găseşte pe neaşteptate" opera *Imago mundi* a lui Pierre d'Ailly, o „noutate veche", spune Ciorănescu, scrisă cu vreo şaptezeci de ani mai înainte şi publicată probabil după 1480 şi înainte de 1483: „Deşi nu e decât o simplă ipoteză, nu ne sfiim să afirmăm că Cristofor Columb a cunoscut opera lui d'Ailly după ce studiase textul şi hărţile lui Ptolemeu" (p. 37). Ciorănescu, după o examinare cu lupa a însemnărilor lui Columb pe marginile acestei cărţi, simte „prezenţa unei revolte care nu se explică numai prin textul cardinalului, un fel de luptă împotriva unui duşman invizibil şi omniprezent, care ţine morţiş ca Oceanul să ocupe jumătate din globul terestru": „Nu este cu putinţă, striga Columb în multe din însemnările lui. Oceanul nu este atât de lat precum se pretinde, coasta Spaniei nu este atât de îndepărtată de Asia cum se spune" (pp. 37-38) [5]. Cartea lui d'Ailly este pentru Columb un „anti Ptolemeu", afirmă Ciorănescu, şi, în acelaşi timp, ea reprezintă „sursa în cea mai mare parte a cunoştinţelor cosmografice ale lui Columb, a citatelor lui din autorii antici, pe care-i menţionează destul de des, dar pe care destul de rar i-a citit în original" (p. 38). D'Ailly se folosise de Ptolemeu, împreună cu restul geografilor din antichitate şi, „la concurenţă cu ei", cardinalul se confruntase cu aceleaşi probleme care-l preocupau pe Columb şi optase în favoarea lui Marino din Tir: „Columb nu era nici atât de inovator şi nici atât de izolat în domeniul criticii textuale", spune Ciorănescu (p. 38). Ajungând cardinalul la deducţia că marea poate fi traversată în numai câteva zile, ne putem da seama în ce măsură opera lui a constituit o adevărată „revelaţie" pentru Columb, acesta din urmă „necăutând confirmarea sau infirmarea vreunei intuiţii personale: ceea ce căuta era ceea ce se credea în legătură cu lăţimea Oceanului, de care Ptolemeu nu ştia nimic" (p. 39) [6]. D'Ailly ştie ceva şi imensul interes pe care-l trezeşte în Columb este pus în evidenţă printr-un număr foarte mare de adnotări pe care le face pe marginea textului şi care se referă la lăţimea relativă a Oceanului, note culese de Ciorănescu în textul său. Lucrarea francezului devine astfel „soluţia ezitărilor care îl asaltaseră pe genovez în timp ce studia reprezentarea globului terestru, aşa cum şi-l reprezentase Ptolemeu" (p. 40). Prin urmare, Atlanticul era o mare „aptă pentru navigaţie", cu atât mai mult cu cât concluzia fusese coroborată de autorităţi cel puţin repectabile: Ptolemeu, Marino din Tir, Gaius Julius Solinus, Pomponius Mella, Aristotel. Ideile acestuia din urmă, afirmă Ciorănescu, nu fuseseră ignorate în Evul Mediu şi d'Ailly nu era primul care se servea de ele. Columb se mulţumise cu ceea ce găsise „extras şi comentat" în d'Ailly, dar ştia că era vorba despre maxima autoritate ştiinţifică, deoarece într-una din notele sale îi conferă categoria de „prinţ al filosofilor greci". Rezultatul cel mai de seamă al acestor studii, scrie Ciorănescu, „pare să fie eroarea în care l-a condus lectura cărţii *Imago Mundi,* şi se referă la valoarea gradului de longitudine" (p. 43). D'Ailly se referea la calculul astronomului arab Alfraganus, 56 de mile arabe şi două treimi, diferit de cel al lui Ptolemeu. Columb l-a judecat ca mai exact. Sau, poate, zice Ciorănescu, ca Alfraganus să fi reprezentat pentru el „simpla confirmare a propriilor lui calcule" sau să-i fi provenit prin Josef Vizinho, cosmograf portughez pe care Columb îl cunoştea, poate Columb cunoştea deja această mărime, pe care el o numeşte adevărată, înainte de a ajunge în Portugalia. Dar, continuă Ciorănescu, „acest adevăr este o eroare evidentă, nu numai în numere absolute şi în comparaţie cu ce ştim astăzi, ci chiar din punctul de vedere al lui Columb", care calcula milele arabe gândind în mile italiene. În toată istoria geografiei, „nimeni nu a greşit atât de mult precum Columb, poate tocmai din această cauză nimeni nu a descoperit atât de mult cum a descoperit el" (p. 46). Ciorănescu nu judecă Descoperirea drept un „premiu pentru stângăcie", nici drept o „fericită întâmplare", pentru el a fost mai ales o eroare „de o importanţă vitală în cadrul dialecticii interne a descoperirii", ceea ce vrea să însemne că rezultatele obţinute de Columb reprezintă ceva foarte diferit de cosmografia ptolemeică.

Toate aceste calcule, afirmă Ciorănescu, ne-au făcut să uităm de existenţa acelei *terra incognita,* mai încolo de Finisterre oriental, care pentru Columb, care cunoaşte acum pe Marco Polo, nu mai sunt necunoscute [7]. Calculele anticilor aveau la bază meridianul Canarelor ca punct extrem al Occidentului cunoscut, dar între timp Madeira şi mai ales Azorele fuseseră deja cunoscute şi intrau mult mai în interiorul oceanului, aventura de-acolo începea. Şi totuşi, adaugă, „când cineva ştie să măsoare dinainte drumul său, în directă proporţie cu posibilităţile întreprinderii sale, şi să prevadă data sosirii, aventura nu e, la urma urmelor, mai riscantă decât oricare altă călătorie maritimă obişnuită" (p. 48). Această aţâţare a imaginaţiei lui Columb a produs o cascadă de numere şi de greşeli, încât refuzul proiectului său nu suprinde pe nimeni. Totuşi, Columb se afla acum în posesia adevărului pe care îl căutase: „Nu era o iluzie, deoarece coincidea cu toate celelalte indicii: cu autorii antici şi moderni; cu ceea ce povestiseră şi observaseră marinarii […] şi, mai ales, cu *Biblia*. […] Totul fusese deja prevăzut şi dacă nimeni nu-şi dăduse seama, era doar pentru că acea descoperire îl aştepta pe el" (p. 48). Columb nu putea să se îndoiască, spune Ciorănescu, pentru că îndoiala „nu mai era o virtute, ci o erezie şi un păcat". Textele profane nu făceau decât să-i întărească lui Columb această părere. Ciorănescu reproduce versurile din *Medeea* lui Seneca în traducerea lui Columb în care „noul Ifis" înseamnă „noul marinar" – iată deci un adevărat „certificat de garanţie". În plus, Columb crede că Lumea Nouă nu va fi descoperită până „la anii cei mai târzii ai lumii", adică până la sfârşitul lumii, care, pentru el, trebuia să se întâmple în 1656, în aşa fel încât, zice Ciorănescu, „de-abia dacă mai rămânea timp pentru o atât de importantă acţiune". Ciorănescu aminteşte că acest fapt a fost scris de însuşi Columb într-o scrisoare adresată Regilor, care serveşte drept prolog la *Cartea Profeţiilor* şi că ideea fixă cum că ar fi existat un pământ pe care trebuia să-l găsească la 700 sau 800 de leghe la vest de Canare apare în *Jurnalul* lui, în ziua de 3 octombrie şi în zilele următoare. Acesta este cel mai bun argument al lui Ciorănescu împotriva autenticităţii scrisorilor lui Toscanelli (p. 51) [8].

Monumentul lui Columb de la Sevilla

Pentru Ciorănescu, aceasta pare să fi fost „desfăşurarea gândirii lui Columb sau, mai bine zis, procesul logic al descoperirii". Restul pare secundar. Demonstrând o amplă cunoaştere a bibliografiei columbiene, Ciorănescu adaugă în continuare că dacă s-a putut afirma că Aristotel ar fi fost adevăratul responsabil al descoperirii Americii cu şi mai multă dreptate s-ar putea spune că „toate elementele care conduc la descoperire sunt incluse în întrunirea pe aceeaşi masă de lucru a unei hărţi sferice şi a trei cărţi: Ptolemeu, d'Ailly şi Marco Polo". Chiar dacă l-a avut, „dialectica Descoperirii nu avea nevoie de alt aliment". În cadrul polemicilor în legătură cu geneza descoperirii, poziţia sa, spune, îi oferă posibilitatea de a face „un pas înainte". Tocmai acum istoricul nostru surprinde cu concluziile finale ale cercetării sale. Până în ziua îmbarcării, spune Ciorănescu, „nu am avut ocazia să aflăm că viitorul descoperitor era marinar" (p. 52). Într-adevăr, în timpul expoziţiunii l-am văzut pe Columb lucrând ca un „om de cabinet", un „studios care consultă cărţi şi hărţi, compară date, face calcule", ceea ce nu înseamnă, zice Ciorănescu, că nu era marinar, ci că nu era obligatoriu să fie. După părerea lui Ciorănescu, munca lui Columb descoperitor „este aceea a unui cercetător aşezat la masa lui de lucru". Pentru a ajunge la concluziile pe care le ştim, „este puţin important să cunoşti multe făgaşuri sau să ştii despre vânturi şi curenţi", ceea ce este cu adevărat important este „să ştii latină": „descoperirea Americii nu este opera unui navigator, ci a unui umanist" (p. 52). Este concluzia finală a lui Ciorănescu. Dacă acest lucru surprinde, spune, este doar pentru că „ne-am făcut o imagine falsă despre adevărul istoric". Dacă biografii lui vechi l-au tratat „prea bine", înseamnă că responsabili sunt istoricii moderni pentru care Columb este „mai curând ignorant sau, pentru a o spune cu eleganţa necesară în astfel de cazuri, *autodidact,* şi om *puţin citit.* Cu toţii au luat în derâdere italiana lui, spaniola lui sau latina lui: dacă nu au râs de portugheza lui este doar pentru faptul că nu s-a păstrat nicio dovadă în acest sens. Dar nimeni nu şi-a dat seama că e cam exagerat să râzi de cineva pentru că ştie patru limbi, chiar dacă le ştie prost" (p. 52). Bineînţeles, continuă Ciorănescu, trebuie să ţinem cont de toate informaţiile, ca acele poveşti ale marinarilor pe care chiar Columb le-a semnalat în câteva ocazii, dar este nevoie de ceva cunoştinţe în plus pentru a se înfrunta cu cruda realitate: „se întâmplă că în Columb se regăsesc laolaltă o sumă revelatoare de cunoştinţe tehnice şi umanistice, care nu sunt deloc comune între marinari" (p. 54).

Sunt aceste cunoştinţe suficiente pentru a putea vorbi despre umanismul lui Columb?, se întreabă Ciorănescu, semnalând că „niciunul dintre biografii lui Columb nu s-a oprit asupra acestor consideraţii". Poate, încearcă el să explice, nu au făcut-o deoarece li s-a părut evident că Cristofor Columb este „un autodidact, un om cu puţine studii, cu puţine cunoştinţe, cu puţine lecturi […]: ca şi cum umanismul ar fi un fel de bacalaureat superior şi Columb un repetent" (pag. 54) [9]. Şi totuşi, reproşurile se referă mai toate la cantitate, nu a fost acuzat că nu ştie latină, ci că ştie puţină etc. Cine hotărăşte deci ce înseamnă acest puţin? În acelaşi mod, i s-a reproşat sărăcia bibliotecii: „Puţine cărţi?", întreabă Ciorănescu şi exclamă, dar ce bune cărţi!: „trebuie să nu cunoşti nimic despre bibliografia veche" pentru a afirma că un Ptolemeu, D'Ailly şi Marco Polo în latină; un Pius II şi un Pliniu în italiană, un Plutarh şi un Albertus Magnus, ca să nu mai vorbim de cartea lui Mandeville şi *Almanahul perpetuu* al lui Zacut, care s-au pierdut, sunt cărţi puţin interesante pentru anul 1490. Este adevărat, afirmă Ciorănescu, că scria prost latina, dar în acea epocă „toţi o scriau prost". La acuzaţiile despre cunoştinţele limitate ale lui Columb, Ciorănescu răspunde că nu este vorba aici de suma cunoştinţelor, ci de *forma mentis* a lui Columb: „lecturile şi cunoştinţele lui Columb sunt acelea ale unui curios, ale unui umanist modest, dar în niciun caz acelea ale unui *marinar nătâng:* „Descoperirea lui nu este aceea a unui empiric care se lasă dus de cele cinci simţuri […]. Maniera lui de a proceda este aceea a tuturor umaniştilor timpului său, porneşte de la studiul textelor, moştenirea cea mai sigură a memoriei colective, pentru a se înălţa până la categoriile generale şi la adevăr" (p. 57). Este adevărat că Cristofor Columb a greşit, spune Ciorănescu drept concluzie, dar „în acest caz este vorba despre o greşeală teribil de erudită".

Talentul critic de excepţie al lui Ciorănescu, profunda cunoaştere a materiei problemelor legate de Columb şi a bibliografiei acestui context, vasta sa erudiţie, munca uriaşă ce a depus-o citind iar şi iar textele, storcând la maximum şi minuţios atât subiectul cât şi sursele lui şi argumentarea sa în căutarea de noi interpretări, ne sfătuiesc să „punem în paranteză valorile admise în mod tradiţional, în favoarea unei viziuni mai generoase şi mai eficace" [10].

Vladimir Andrunachievici

Vladimir Andrunachievici s-a născut la 3 aprilie 1917, fiind al doilea copil într-o familie de funcţionari din Sankt Petersburg, familie care în acelaşi an s-a mutat în Basarabia. În 1936 a absolvit Liceul „Alecu Russo" din Chişinău, iar în 1940 a absolvit, cu menţiune, Universitatea „Al.I. Cuza" din Iaşi. A lucrat ca învăţător la Chişinău (1940-1941), apoi, evacuat cu familia în regiunea Krasnodar, la şcoala din Staniţa Stepnaia. Războiul l-a purtat până în Kazahstan, unde a predat matematica în oraşul Geambul, apoi la Harkov. În 1946 şi-a susţinut la Moscova (unde a studiat cu celebrii Otto Schmidt şi Alexandru Curoş) teza de doctorat în ştiinţe fizico-matematice (teoria inelelor). În 1947 a revenit la Chişinău, unde lucrează la Universitatea de Stat din Moldova. În 1953 pleacă din nou la Moscova, pentru a-şi susţine teza de abilitare, iar în 1961 revine la Chişinău pentru tot restul vieţii. A devenit academician la specialitatea matematică la numai 44 de ani. Ca membru titular al A.Ş.M., a participat la fondarea Institutului de Matematică (şi Fizică Aplicată, ulterior, de Matematică şi Informatică), al cărui director a fost timp de 30 de ani (1961-1991). S-a stins din viaţă la 22 iulie 1997, curând deci după ce a fost sărbătorit cu ocazia împlinirii a 80 de ani.

În 2009, sub egida Academiei de Ştiinţe a Moldovei şi a Institutului de Matematică şi Informatică, a fost publicat volumul *Academicianul Vladimir Andrunachievici,* în care un mare număr de discipoli şi cunoscuţi scriu despre omul şi matematicianul Vladimir Andrunachievici. Volumul se deschide cu un poem de Grigore Vieru şi are un Cuvânt introductiv semnat de acad. Gheorghe Duca, preşedintele Academiei de Ştiinţe a Moldovei. Reluăm mai jos poemul şi introducerea la carte, precum şi selecţiuni din articolul matematicianului Constantin Gaindric, membru corespondent al A.Ş.M. şi director al Institutului de Matematică şi Informatică al A.Ş.M. timp de 15 ani. Datele biografice anterioare sunt spicuite dintr-un amplu eseu al jurnalistei Tatiana Rotaru despre viaţa şi opera acad. Andrunachievici.

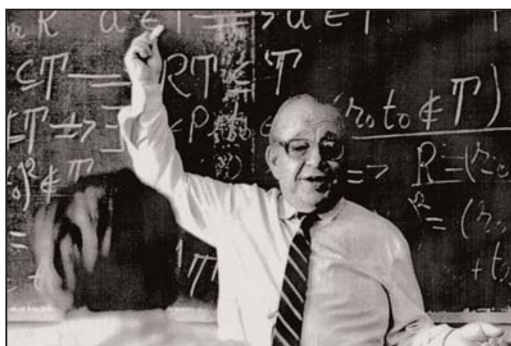
Un savant al timpului său

Acad. Gheorghe DUCA

Societatea bazată pe cunoaştere, sintagmă utilizată în paralel cu cea de *economie bazată pe cunoaştere,* presupune atingerea unui asemenea grad de dezvoltare a economiei durabile, în care cea mai mare parte a produsului intern brut rezultă din aplicarea pe scară largă a tehnologiilor ştiinţifice performante. Economia cunoaşterii posedă o forţă tehnologică enormă – impactul masiv şi revoluţionar al tehnologiilor informaţionale asupra tuturor aspectelor existenţei noastre – şi acest domeniu economic are cel mai năvalnic ritm de creştere în toate ţările cu evoluţii dinamice din lume, inclusiv la noi. Tehnologiile informaţionale au pătruns în toate sferele vieţii. Cunoaşterea, bazată pe informaţie şi axată pe valorile culturale şi spirituale, a devenit o forţă independentă şi cel mai decisiv factor al transformărilor sociale, economice, tehnologice şi culturale.

Cum să nu ne amintim în această situaţie de înaintemergătorii noştri, inclusiv de marele savant algebrist Vladimir Andrunachievici, academician, membru fondator al Academiei de Ştiinţe a R.S.S.M. şi al Institutului de Fizică şi Matematică, iar, după divizarea lui, director al Institutului de Matematică cu Centru de Calcul pe parcursul a 30 de ani, o figură de epocă a secolului trecut?!

Specialist notoriu în algebră (a intrat în istoria matematicii cu descoperiri care-i poartă numele), educat în spiritul cercetării fundamentale, acad. V. Andrunachievici a promovat implementarea metodelor matematice avansate în economie. Dânsul a fost cel care a insistat şi a argumentat necesitatea procurării primului calculator BESM-2 în cadrul Academiei, noutate absolută pentru republica noastră. Ulterior, tot datorită directorului său, Institutul s-a ales cu un calculator şi mai performant pentru acele vremuri, EC-1032, pe care l-a obţinut după multe peripeţii la Moscova. Acest început de tehnologizare a cercetării în Moldova s-a produs în timpul când în întreaga U.R.S.S. erau în total vreo 20 de maşini de calcul. Evident că acad. V. Andrunachievici izbutea să soluţioneze probleme mari pentru o republică mică graţie prestigiului său ştiinţific, insistenţei şi capacităţii de a-şi argumenta la scară mare demersurile.

Academicianul G.I. Marciuc, preşedintele Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., şi el matematician de vază, vizitând în 1989 Institutul de Matematică al A.Ş.M. cu ocazia înmânării Drapelului Roşu Transmisibil, l-a caracterizat destul de precis pe directorul lui: „Vladimir Alexandrovici şi-a consacrat integral viaţa prosperării Institutului. Prin caracterul, bonomia şi competenţa sa de excepţie şi-a dobândit încrederea tuturor matematicienilor din ţară şi de peste hotare, deoarece, practic, întruchipează etalonul cercetătorului onest şi devotat ştiinţei."

Dotat cu o intuiţie ştiinţifică de excepţie şi un simţ acut al noului, academicianul Vladimir Andrunachievici a fost adeptul unor inovaţii structurale ce actualizau atât direcţiile de cercetare, cât şi tematica acestora. Pe lângă faptul că a contribuit esenţial la stabilirea unor relaţii de cooperare ştiinţifică cu industria, agricultura şi transportul, el a promovat matematica aplicativă şi a susţinut cu ardoare informatica. În acest sens, a contribuit nemijlocit la crearea unui colectiv puternic de informaticieni în cadrul Institutului de Matematică cu Centru de Calcul, susţinând ulterior şi schimbarea denumirii acestuia în *Institutul de Matematică şi Informatică al A.Ş.M.,* idee sugerată de discipolii săi. Deci, aportul lui la crearea unei economii bazate pe cunoaştere şi la informatizarea societăţii la toate nivelurile este direct şi incontestabil şi astăzi; realizând aceste imperative ale timpului, ne sprijinim pe temelia pusă de el...

→

Cu generozitate ne-a oferit Cioränescu aceste „pagini sugestive", care „deschid orizonturi tentante" şi „îi învaţă lucruri noi chiar şi pe specialişti"; prin gestul de a ne face moştenitorii unei istorii mai plăcute, ne-a dăruit, în acelaşi timp, şi „cel mai bun exemplu de studiu umanist" [11].

Note bibliografice

[1] În *Anuario de Estudios Atlánticos,* I (1955), pp. 11-27. Este primul studiu al lui Cioränescu din seria celor despre gesta columbiană. Paginile citate în text corespund ediţiei din 1967.

[2] Cioränescu afirmă că „Las Casas a folosit o scriere monografică a lui Ferdinand Columb în legătură cu acest subiect: care nu este acelaşi lucru cu a fi folosit chiar *Historias del Almirante,* atribuită, aceasta din urmă, aceluiaşi Ferdinand Columb, şi unde se află inserată această disertaţie." (Cf. A. Cioränescu, *Primera biografía de Cristóbal Colón. Fernando Colón y Bartolomé de Las Casas,* Santa Cruz de Tenerife, 1960, p. 222.)

[3] Reticenţele care există încă şi azi în a recunoaşte acest fapt dau seamă de greutatea exactă a acestei afirmaţii. În Spania secolului al XV-lea, cartografia era cea mai avansată din epocă: „...puţin câte puţin căpătă contur instrumentele fără de care descoperirile nu s-ar fi produs. [...] Genovezi şi catalani din Mallorca se specializează şi rivalizează în realizarea de hărţi şi portulane de care portughezii şi spaniolii vor profita şi le vor perfecţiona" (Cf. J. Pérez et al., *Historia de España,* Menéndez Pidal, vol. XVIII: *La época de los descubrimientos y las conquistas (1400-1570),* Madrid, 1998, p. 13.) Nu aflăm, nici măcar ipotetic, dacă Columb a fost sau nu unul dintre acei genovezi cartografi.

[4] În cartea deja citată, Joseph Pérez subliniază, la două decade după Cioränescu, importanţa cărţii lui Ptolemeu care, observa el, a fost menţionată în Spania de către un anume Jacobo Pérez într-un comentariu despre Psalmi (Valencia, 1484) şi, de asemenea, de către Nebrija în a sa *Cosmografía* (Salamanca, 1498). „Descoperirea, adaugă Joseph Pérez, nu ar fi fost posibilă fără beneficiul adus de această ştiinţă, încă incertă şi confuză."

[5] Douăzeci de ani mai târziu, Juan Gil avea să-i dea dreptate lui Cioränescu: „Este evident, într-adevăr, faptul că folosirea *Geografiei* lui Ptolemeu [...] a precedat în timp mânuirea cărţii *Imago Mundi:* altfel nu s-ar explica o asemenea spaimă, manifestată cu toată franchețea..." Şi totuşi, referindu-se la exemplarul cărţii lui Ptolemeu care s-a păstrat ca aparţinând lui Columb şi care, se pare, este posterior anului 1501, acelaşi autor adaugă: „Niciun semn, prin urmare, nu ne dă acest incunabul supravalorat despre cultura umanistă a amiralului". (Cf. Juan Gil, *Mitos y Utopías del descubrimiento: I. Colón y su tiempo,* Madrid, 1989, pp. 127 şi 130.)

[6] Nu este aceasta părerea specialiştilor. M. Cuesta Domingo afirmă că „marele proiect al descoperirii lui Columb" este „o idee întemeiată pe elemente se pare destul de frivole, indicii, intuiţii şi, de asemenea, pe experiențe cărora li s-au adăugat apoi noţiuni ştiinţifice" sau, adaugă el, insistând asupra faptului că lectura cărţilor a fost ulterioară intuiţiei, „este cunoscut faptul că mai întâi Columb a trasat proiectul şi după aceea a căutat procedeul". (Cf. M. Cuesta Domingo, „Las condiciones científicas y técnicas de los descubrimientos", în *Historia de España,* Menéndez Pidal, cit., p. 201.)

[7] „În momentul de faţă, niciun cercetător serios al apostilelor nu mai poate admite că achiziţionarea tratatului lui Marco Polo ar fi fost anterioară anului 1497. [...] În acest aspect, este depăşit studiul lui A. Cioränescu, *Colón, humanista,* care admite influenţa exercitată de cartea lui Marco Polo (şi a lui Ptolemeu şi a lui d'Ailly) în ceea ce priveşte gestaţia Descoperirii". După acest autor, începând cu anul 1497, „Columb a strâns materialul bibliografic pentru a-şi combate adversarii". (Cf. Juan Gil, *op. cit.,* pp. 123-124.)

[8] Distanţa între Lisabona şi Quinsay este, după aceste scrisori, de 6.500 mile, adică 1625 de leghe. (Cf. A. Cioränescu, „Portugal y las cartas de Toscanelli", în *Estudios Americanos,* XIV (1957), pp. 1-17.)

[9] În legătură cu teza susţinută de Cioränescu, Joseph Pérez afirmă: „Pare dificilă aderarea la această concluzie. Columb tocmai că nu este un umanist; îi lipseşte pentru a fi ceva atât de esenţial practicii umaniste cum este, de pildă, simţul critic, dorinţa de a stabili semnificaţia exactă a fiecărui cuvânt şi a fiecărei fraze cu ajutorul metodelor şi instrumentelor filologiei." (Cf. J. Pérez, „Los espanoles en el Atlántico, viajes colombinos y Tratado de Tordesillas", în *Historia de España,* Menéndez Pidal, cit. p. 329.)

[10] Víctor Infantes de Miguel, „Historias y experiencias", în Francisco Rico (ed.), *Historia y Crítica de la Literatura Española,* vol. II, Crítica, Barcelona, 1985, cit., p. 225.

[11] Antonio Tovar, *Gaceta Ilustrada,* Madrid, 14 ianuarie 1968.

Podul de reviste

Dreptul de a scrie despre profesor

Constantin GAINDRIC

Dacă ar fi să încadrez aceste amintiri într-o imagine, aș fi tentat să aleg o pictură a postimpresionistului francez Georges Seurat (1859-1891), un celebru exponent al pointilismului, tablourile căruia se constituie integral din mii de puncte multicolore, adesea reprezentările fiind percepute doar de la distanță. Prin rândurile ce urmează, creionez și eu câteva puncte pe această pânză comună pe care încercăm să schițăm portretul ilustrului savant, în speranța că, de la distanța anilor ce s-au scurs, chipul luminos al academicianului Vladimir Andrunachievici ni se va dezvălui mai clar, la dimensiunile lui reale. (...)

L-am cunoscut în august 1964. Îmi încheiasem serviciul militar și, la recomandarea prof. V. Belousov, am venit să mă angajez la Institutul de Matematică cu Centru de Calcul al A.Ș.M., cum se numea el pe atunci. Mi-a trebuit ceva îndrăzneală, căci intuiam că pentru mine, un tânăr de la țară cu studii pedagogice, era aproape neverosimil să obțin postul de laborant într-un institut academic (unde mai pui că urma să depășesc și dificila situație de a mă întreține cu un academician). Însă, îndemnul prof. V. Belousov și recomandările altor profesori, I. Gohberg și V. Ceban, cărora le-am fost student la Institutul Pedagogic din Bălți, m-au făcut să-mi iau inima-n dinți și să mă prezint în fața temutului academician.

Am simțit oare atunci cât de mult însemnau pentru acad. Andrunachievici recomandările deja cunoscuților matematicieni V. Belousov și I. Gohberg? Cred că nu. Am înțeles acest lucru abia peste mulți ani. Poate numai acum am sesizat în profunzime o calitate primordială a lui V. Andrunachievici: încrederea în oameni, și anume în semenii care i-au demonstrat deja că o merită.

În primul rând, beneficiau de încrederea lui persoanele care se afirmau prin veritabile rezultate științifice. Pentru academician, notorietatea științifică echivala cu bonomia, cumsecădenia și onoarea. Spre regret, a avut și suficiente cazuri când așteptările nu i-au fost îndreptățite.

Totuși, până în ultimele sale clipe, criteriul de apreciere a oamenilor a rămas valoarea muncii lor, în cazul dat, rezultatele lor științifice, și nu putea admite nicidecum ideea că insul care a obținut rezultate strălucite ar putea fi, totodată, certat cu adevărul sau străin bunului simț. (...)

Pe când era încă în plină vigoare, am avut cu directorul nostru o discuție despre o persoană ce credea în *forța netărmurită a metodelor matematice și informaticii în cercetare.* Cunoaștem cu toții faptul că aceste metode au și limite, în primul rând, pot ajuta numai în cazul în care există deja o formulare coerentă a problemei. L-am întrebat atunci pe academician cum explică el această opinie exagerată la un specialist, considerat lider în domeniul profesat. Mi-a răspuns foarte sugestiv: *știți doar că cei mai înveterați în credință nu sunt ierarhii bisericești, ci analfabeții.* Am înțeles că, pentru a-ți face bine meseria, îți trebuie un orizont mult mai larg decât domeniul tău. Cred că luciditatea și profunzimea acad. V. Andrunachievici încă se cer a fi apreciate, reevaluate.

Extrem de exigent față de orice activitate și cu o bogată experiență de cadru didactic, ne spunea adesea: „Aveți marele noroc să faceți știință într-un institut academic – singuri vă planificați activitatea, vă ocupați cu ce vă place, iar statul vă susține și cu o bursă de cercetare. Prețuiți această șansă!" Să-i dăm dreptate directorului. Poate că astăzi sună neobișnuit acest îndemn, dar pe atunci, când cercetarea era apreciată și considerată drept muncă prestigioasă, când salariul unui doctor în științe depășea considerabil media pe țară, îndemnul mentorului nostru ne reconsidera prioritățile și ne stimula. (...)

Mi-am amintit de faimoasa expresie, destul de frecvent repetată pe atunci – *„burtica academică",* pe care o cunosc în prezent doar persoanele în etate. Am auzit-o pentru prima oară atunci când directorul mi-a propus să-l însoțesc la Moscova, unde trebuia să obținem permisiunea de

Cu președintele Petru Lucinschi

a procura un nou calculator, EC-1032. Când am zis că pot pleca de unul singur pentru a-i aduce acad. A. Dorodnițîn argumente fondate privind necesitatea stringentă a acestui calculator pentru institut și pentru Academie, dumnealui mi-a reproșat: „Nu mă îndoiesc că veți fi convingător, dar dacă dorim să obținem ceva, pe lângă o argumentare serioasă, mai trebuie și o *burtică academică,* pentru a-i da pondere acestei cereri". Recunosc că a avut dreptate și de acea dată.

Aici se impune o explicație pentru generația tânără: numai Comitetul de Stat pentru Planificare al U.R.S.S. repartiza mărfurile deficitare, inclusiv calculatoarele, care pe atunci erau foarte puține. Cu toate că Institutul fusese inclus în plan, mai era necesară și susținerea Academiei U.R.S.S., la care apelau toate republicile unionale. Când i-am prezentat argumentele de rigoare, acad. A. Dorodnițîn m-a întrerupt cu replica: „Tinere, eu am pe masă demersuri pentru 30 de calculatoare, ne-au fost promise numai 6, ca până la urmă să nu ne trimită decât 3. Așa că vom repartiza calculatoare mai întâi unor institute ale Academiei Mari, apoi Ucrainei, Kazahstanului și pe urmă vom vedea ce ne mai rămâne..." Și totuși, în ultimă instanță, am reușit să primim mult râvnitul calculator – grație prestigiului înalt al acad. V. Andrunachievici.

N-aș putea spune cât de frecvent directorul nostru fructifica avantajele *burticii academice* (sigur că ponderea ei depindea de valoarea solicitantului ca om de știință, de nivelul lui de cultură), dar am fost și martorul unei încercări nereușite de a rezolva o problemă în acest mod. Odată, i-a organizat o audiență protocolară la un înalt demnitar din guvern lui L.V. Kantorovici, pe atunci laureat al Premiului Lenin (ulterior laureat al Premiului Nobel), care era în vizită la Institutul de Matematică. Poate că se soluționa acea problemă, dar la întrebarea mai puțin chibzuită a acad. Kantorovici dacă funcționarul moldovean are cel puțin drepturile și atribuțiile unui omolog al său dintr-o regiune rusească, interlocutorul s-a simțit ofensat. Văzând nemulțumirea demnitarului din guvern, acad. V. Andrunachievici a considerat că întâlnirea a eșuat și că era mai bine să-i mulțumească pentru audiență și să plecăm.

Cei care au fost ani la rând în preajma acad. V. Andrunachievici sau au conlucrat cu el în binecunoscutu-i anturaj creativ i-au cunoscut vasta erudiție. Un aspect aparte îl constituia pasiunea lui pentru muzică. În tinerețe a cântat la violoncel, a participat și la un concert împreună cu mama sa, profesoară de muzică. Regreta că nu a avut posibilitatea să continue aceste ocupații. Odată mi-a arătat degetele: *Vedeți, le am prea scurte și plinuțe pentru a fi un interpret perfect.* Iar dânsul nu-și putea permite să facă un lucru sub nivelul exigențelor sale.

Nu am fost printre cei mai apropiați oameni ai domniei sale, însă am lucrat împreună destul timp ca să sesizez *marele meu noroc* (expresia îi aparține acad. C. Sibirschi) de a-i avea în fața ochilor, ca exemplu viu, curajul și perseverența în cercetare, respectul și înțelegerea față de oameni, cultul pentru munca bine făcută și pentru celelalte valori adevărate ale vieții, atașamentul pentru pământul în care s-a născut. (...)

Vladimir Andrunachievici, descendent dintr-o familie de intelectuali basarabeni pe linia ambilor părinți, a fost un om de o vastă erudiție și cultură. Tatăl savantului a fost magistrat, mama și sora – pianiste redutabile, alte două surori ale mamei sale – una pianistă, cea de a doua violonistă. În tinerețe a studiat intens și i-a plăcut și lui să cânte la violoncel. Urmărind în timp destinele familiilor Andrunachievici și Stadnițchi (numele de familie al mamei), descoperim că o ramificație a arborelui lor genealogic a servit artele frumoase, iar alta credința ortodoxă. Două dintre ramurile acestui arbore puternic ne indică alte personalități marcante ale culturii și științei noastre: istoricul și preotul Paul Mihail (1905-1994) din România, de origine din Basarabia, și compozitorul moldovean Alexei Stârcea (1919-1974).

Pe linia mamei a avut și un unchi, renumit savant în domeniul spiritualității, mitropolitul Arsenie Stadnițchi, doctor în istoria bisericească, profesor, de origine din Comarovo, județul Hotin. Poliglot, om de o vastă cultură, a predat la Seminarul Teologic din Chișinău greaca veche, latina, muzica duhovnicească și teologia dogmatică (1885-1895). Ulterior a fost rector al Academiei Teologice din Moscova. În 1899 a fost hirotonit episcop de Volokolam, al treilea vicar al Mitropoliei Moscova.

A avut mulți ucenici valoroși și fideli bisericii, printre care a fost și Patriarhul Moscovei, Alexie I, care a activat sub îndrumarea Preasfințitului Arsenie la Novgorod. A fost canonizat de Biserica Ortodoxă Rusă din Diasporă cu numele de Sfântul Arsenie. Despre aceste și alte date biografice ale academicianului Vladimir Andrunachievici și ale rudelor sale veți lua cunoștință din articolele acestei cărți, precum și din studiul privind arborele genealogic al acestei spițe de oameni de bună credință, oferit cititorilor de dr. Vlad Ciubucciu, cunoscut specialist în domeniu.

Familia Andrunachievici reprezintă, într-adevăr, un viguros arbore de intelectuali, care de-a lungul secolelor au servit cu toată dragostea și talentul lor spiritualitatea umană. E lăudabilă inițiativa Institutului de Matematică și Informatică al A.Ș.M. de a aduce un sincer omagiu memoriei academicianului Vladimir Andrunachievici și prin această carte, pe care o consider un exemplu de respect, apreciere și cinstire a înaintașilor noștri, piloni pe care se sprijină cunoașterea și știința contemporană și pe care urmează să-și înalțe realizările noile generații de cercetători.

Umana algebră

Lui Vladimir Andrunachievici

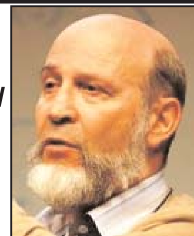
O, tu, vrăjitorule
algebric!

Tu, care simți cifra
cum simțeau bunicii tăi
bulgărul de pământ
fărâmițat între degete,
tu, care auzi sunând
inelul tău
radical,
cum mireasma aude sunând
inelul ei atingându-se
de cristalul paharului,
tu, care știi să înmulțești
și să aduni vectori,
monomi, matrice, mișcări!
Adună, rugămu-te, și înmulțește
și sufletul nostru,
înmulțește d e v r e m e l e,
adună t r e c u t u l,
înmulțește c e r u l,
strălucind ca un nimb,
și, dacă poți,
adună pe cei d i s p ă r u ț i
înainte de timp.

Grigore Vieru, *Numele tău,* Ed. Cartea Moldovenească, Chișinău, 1968

Algoritmi: de la Zenon la Turing

Maurice MARGENSTERN

Am vorbit despre algoritmi într-un articol anterior, în timpul unei discuţii despre timp, şi am promis atunci că voi reveni asupra acestei chestiuni.

Noţiunea de algoritm este atât de naturală că este greu de definit. Ceea ce ştim să definim sunt *algoritmii formali.* Există numeroase moduri de formalizare a algoritmilor şi se ştie că ele sunt echivalente, în sensul că ceea ce se poate exprima într-o formalizare se poate face la fel de bine şi în oricare alta. Un exemplu binecunoscut de formalizare este furnizat de limbajele de programare, dintre care majoritatea sunt *Turing complete,* o expresie pe care o voi preciza mai târziu.

Fără a începe aici un curs despre algoritmi, voi reproduce definiţia pe care obişnuiesc s-o prezint studenţilor mei şi care este datorată lui A.A. Markov: *Un algoritm este descrierea cât mai precisă a căii ce trebuie urmate pentru a rezolva o clasă dată de probleme, cale prezentată sub forma unei serii de acţiuni ce trebuie îndeplinite într-o ordine determinată.*

Sintagma *cât mai precisă,* fără a mai vorbi şi despre *ordine determinată,* ne convinge că şi în acest caz definiţia este încă informală. În acelaşi timp, cred că aceasta este o foarte bună definiţie, uşor de înţeles. Toate reţetele de bucătărie intră pe bună dreptate sub incidenţa acestei definiţii, deoarece fiecare dintre ele este un algoritm. Dar şi alte lucruri intră la fel de bine. De pildă, atunci când copiii mei au mers la creşă, prin anii '70, am fost uimit să o aud pe o educatoare spunând că fiica mea face progrese foarte bune în deprinderea algoritmului mersului. În ciuda pedanteriei evidente, această observaţie era perfect adevărată. Atunci când mergem, punem în aplicare un algoritm. Un cântecel pentru copii chiar ne încredinţează că *cel mai bun mod de a merge este să punem un picior înaintea celuilalt, apoi să o luăm de la capăt.*

Acesta este un algoritm care nu e complet trivial, pentru că el conţine o buclă, indicată de cuvintele *apoi o luăm de la capăt.*

Definiţia algoritmilor formali este de o simplitate derutantă, la fel de simplă ca definiţia noţiunii de grup în matematică. (N. red.: în folclorul Facultăţii de Matematică a Universităţii din Bucureşti a rămas următoarea anecdotă cu tâlc. Într-o zi geroasă de iarnă, Dan Barbilian ţinea un curs în amfiteatrul de la parterul facultăţii şi a observat că în ultima bancă se afla un individ care nu prea privea spre tablă. După o vreme, iritat, Barbilian s-a apropiat de el. – Dumneata nu eşti atent! De ce? Pauză. – Nici notiţe nu ţi-ai luat... Privirea candid-speriată a celui apostrofat l-a iritat şi mai tare pe profesor. – Dumneata probabil le ştii pe toate. Ia spune-mi definiţia unui spaţiu Banach! Pauză şi mai speriată. – Nu ştii. Spune-mi atunci ce este un corp. Acelaşi rezultat. Agitat foarte, Barbilian micşorează drastic pretenţiile: – Zi-mi măcar ce e acela un grup... Nimic. Barbilian era pe cale să devină agresiv. Studenţii din jur îi explică: vedeţi, el nu e student, e un simplu trecător, e frig afară, a intrat doar să se încălzească... Barbilian, mai concesiv: – Trecător, trecător, dar nici definiţia grupului să n-o ştie?!...)

Se presupun că sunt date o serie de *acţiuni elementare*, fixate. Se definesc apoi trei *scheme de construcţie:*

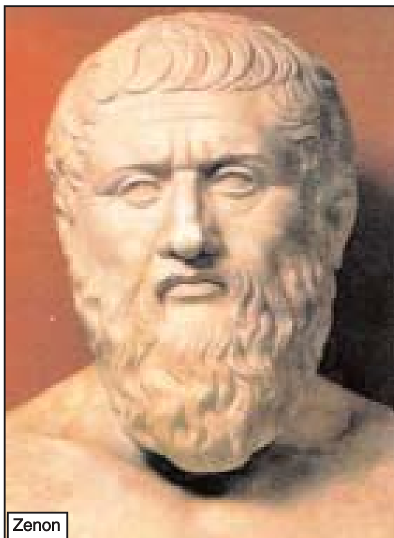
Juxtapunerea: dacă A şi B sunt algoritmi formali, atunci şi A;B; este algoritm formal, constând din executarea lui A şi apoi a lui B, după terminarea lui A.

Ramificare condiţionată: dacă A, B şi C sunt algoritmi formali, cu C având ca rezultat doar două valori posibile, pe care le numim convenţional *adevărat* şi *fals,* atunci şi *dacă C atunci A altfel B* este un algoritm formal, care constă în următoarele: se execută C; dacă rezultatul său este *adevărat,* atunci se execută A, altfel, deci dacă rezultatul este *fals,* se execută B.

Bucla condiţionată: dacă A şi C sunt algoritmi formali, cu C având doar două rezultate, numite convenţional *adevărat* şi *fals,* atunci şi *cât timp C atunci {A;};* este un algoritm formal şi el constă în următoarele: se execută C; dacă rezultatul său este *fals,* atunci bucla este încheiată, altfel se execută A şi se reia executarea buclei.

Cum am spus, pornim de la acţiuni elementare date. De obicei, în informatică folosim *variabile,* care pot fi privite ca nume desemnând locuri rezervate în memoria unui calculator. Una dintre acţiunile elementare constă în a da o valoare unei variabile, iar acest lucru se scrie de obicei sub forma *var := a;* unde *var* este numele variabilei iar *a* este o constantă explicită, dată sub forma unui număr întreg pozitiv (în Franţa, 0 este considerat pozitiv), sau o expresie reprezentând un calcul în care intervin variabile a căror valoare se cunoaşte. Calculele posibile sunt şi ele bine reglementate. Acestea sunt operaţiile de bază şi algoritmii care se pot defini cu ajutorul lor. De obicei, se pleacă de la adunarea a două numere întregi, produsul a două numere întregi şi verificarea dacă valoarea unei variabile este egală cu zero. Nu se consideră decât numere întregi pozitive. Calculatoarele nu cunosc altfel de numere şi toate numerele de alt tip care se pot considera trebuie codificate în termeni de numere întregi pozitive.

Cu aceste trei operaţii şi cu cele trei scheme de construcţie se poate face tot ceea ce se poate programa în limbajele cele mai sofisticate. Acest lucru îl poate surprinde pe cititorul mai puţin avizat, dar, de fapt, se poate face acelaşi lucru şi cu operaţii mai simple: nici nu avem nevoie de operaţia de înmulţire, aceasta se poate programa plecând de la adunare. Nu avem nevoie nici de adunare, este suficient să putem aduna 1 la orice număr pozitiv.

Zenon

Daţi-mi voie să deschid o paranteză aici. Am spus *să putem aduna 1 la orice număr pozitiv.* Să nu ne grăbim: într-un calculator nu se poate scrie orice număr. Există un număr maxim pentru fiecare maşină, un număr care este, de obicei, suficient de mare pentru aplicaţiile în viaţa curentă, dar este un exerciţiu pentru studenţi începători să scrie un program care trece dincolo de acest număr maxim. Programul este simplu: el cere să se adauge 1 la numărul cel mai mare acceptat de maşină. Încă o obiecţie: această restricţie este legată şi de modul de reprezentare a numerelor în maşină. Se poate decide cu ajutorul unui algoritm care este formatul în care se obţin numerele cele mai mari pentru o maşină dată. Sigur, dar există totdeauna o limită: capacitatea maximă de informaţie care se poate stoca într-un calculator.

Să revenim la algoritmii noştri. Putem conchide că, dacă se face abstracţie de capacitatea maşinii şi de timpul de execuţie, se poate calcula cu ei tot ceea ce este calculabil în mod rezonabil. Există, totuşi, o limită, una teoretică, dar voi vorbi mai târziu despre ea. Să revenim aici la noţiunea de acţiune elementară. După cum am văzut, avem un număr redus de asemenea acţiuni. Plecând de la aceste „cărămizi" şi de la schemele de construcţie, se pot obţine construcţii din ce în ce mai complexe. Să nu uităm că algoritmii nu sunt produşi pentru plăcerea de a-i produce. Un algoritm este menit să rezolve o familie de probleme. Aceste probleme determină modul de construire. Dar, imediat ce ştim să rezolvăm o problemă, algoritmul care face acest lucru se poate aplica la rezolvarea unei alte probleme, înrudite cu prima. Deoarece un algoritm este totdeauna implementarea unei soluţii pentru o problemă, atunci când problemele sunt foarte complexe, soluţiile – dacă sunt găsite – pot fi şi ele foarte complexe. Se ajunge astfel la algoritmi din ce în ce mai complicaţi. Acest lucru ridică probleme serioase, iar gestionarea algoritmilor de mari dimensiuni face obiectul unei ramuri întregi a informaticii, numită *inginerie software.* Aceasta este sursa tuturor programelor complexe pe care le utilizăm în mod curent.

Acest mod de a concepe evoluţia algoritmilor corespunde abordării *ascendente:* se merge de la bază în sus. Există şi un alt mod de a vedea lucrurile, contrar celui dinainte. Se pleacă de la schemele de construcţie, dar ne întrebăm care să fie acţiunile elementare; acestea nu se definesc odată pentru totdeauna, ci se păstrează posibilitatea de a le rafina pas cu pas. Ca exemplu, să revenim la algoritmul mersului. Nu-l putem construi dintr-o dată, pentru că este prea complex. De altfel, copiii au nevoie de cuvinte numeroase pentru a-l învăţa şi de doi sau trei ani pentru a-l stăpâni complet. Să considerăm un exemplu mai simplu, legat de o activitate de bricolaj. Pentru a prinde o şipcă de o scândură, se foloseşte algoritmul următor:

– *se bate un cui la un capăt,*
– *se bate un cui la celălalt capăt,*
– *plecând de la această extremitate, se revine spre prima, bătând un cui în şipcă la fiecare 20 cm.*

Aici, a bate un cui este o acţiune elementară. Se poate însă explica acţiunea de a bate un cui printr-un alt algoritm:

poziţionează cuiul;
loveşte cu ciocanul;
câtă vreme cuiul nu e complet bătut în lemn
    loveşte cu ciocanul;

Se poate merge şi mai departe cu explicitarea acţiunilor elementare. Să ne imaginăm că avem intenţia să realizăm un desen animat menit să explice unui public neştiutor cum se bate un cui. Se va vedea că fiecare dintre cele trei acţiuni elementare anterioare se descompun în algoritmi care se bazează pe noi acţiuni elementare şi că acest proces de descompunere se va repeta de mai multe ori.

De câte ori?

Toate acestea mă fac să mă gândesc la cunoscutul paradox al lui Zenon: o săgeată aruncată dintr-un arc nu poate ajunge la ţintă, deoarece, înainte de a atinge ţinta trebuie să ajungă la jumătatea distanţei până la aceasta, iar înainte de a ajunge la jumătatea distanţei, trebuie să ajungă la jumătatea jumătăţii distanţei şi aşa mai departe, ceea ce înseamnă că săgeata rămâne nemişcată. Evident că acest lucru nu se întâmplă – unde este, deci, eroarea acestui raţionament? Tradiţia spune că matematica ar fi rezolvat această problemă, precum şi pe cea similară, a lui Ahile şi broaştei ţestoase, graţie introducerii noţiunii de limită. Acesta este însă un mod de a vedea lucrurile care nu răspunde întrebării *de unde vine eroarea.*

În realitate, ipoteza în care paradoxul este formulat este că spaţiul şi timpul pot fi divizate la infinit (amândouă sau niciunul dintre cele două, pentru că timpul şi spaţiul sunt legate prin intermediul mişcării). Tocmai această idee a divizării infinite conduce la paradox. Răspunsul corect este că spaţiul şi timpul sunt de natură discretă, ceea ce l-a condus pe Democrit la ideea de atom. Să nu uităm că Democrit aparţine generaţiei imediat următoare generaţiei lui Zenon.

Prin urmare, pentru a răspunde întrebării noastre, este evident că măcar în cazul exemplului dinainte nu putem repeta în mod nedefinit descompunerea în acţiuni elementare.

Știința, parte a culturii

Acest exemplu ilustrează *abordarea descendentă.* Se păstrează cele trei scheme de construcție, dar ne rezervăm posibilitatea de a diseca acțiunile elementare folosite la un pas oarecare, prin folosirea din nou a schemelor de construcție, aplicate la acțiuni elementare mai detaliate. Vedem deci că abordarea descendentă se va sfârși atunci când se ajunge la acțiuni elementare apropiate de cele care au fost luate ca punct de plecare în abordarea ascendentă. Din punctul de vedere al programării, abordarea descendentă are avantaje evidente, în special deoarece avem o privire globală asupra soluției unei probleme, dar această abordare are dezavantajul dificultății de întreținere, tocmai din cauza arbitrariului permis la nivelul acțiunilor elementare.

Să reținem că abordarea descendentă în elaborarea algoritmilor conduce la paradoxul lui Zenon (care am arătat cum se poate, cred eu, rezolva) și să trecem la partea a doua a titlului articolului: (bariera) Turing – profitând și de faptul că anul acesta se împlinesc o sută de ani de la nașterea acestuia.

Iată cum se pot introduce aceste concepte. În 1936, Alan Turing a imaginat un tip de mașină teoretică despre care a demonstrat că poate calcula aceleași funcții ca acelea definite anterior de doi logicieni americani, Alonzo Church și Stephen Kleene. În jur de 1933, Alonzo Church a inventat lambda calculul, care poate fi considerat, într-un anume sens, ca fiind strămoșul limbajelor de programare de astăzi. Cam în același timp, Stephen Kleene, la rândul lui, a inventat noțiunea de funcție recursivă, o generalizare magistrală a ceea ce în matematică se numește serie recurentă. (Cea mai cunoscută serie recurentă este șirul lui Fibonacci, inventat prin Evul Mediu de Leonardo Fibonacci pentru a modela înmulțirea iepurilor.) În 1936, după introducerea mașinii Turing, cei trei matematicieni au demonstrat că fiecare dintre noțiunile introduse de ei calculează aceeași familie de funcții. Trebuie să vedem mașina Turing ca prototip al calculatoarelor de astăzi. Deși mult mai simplă, mașina Turing poate efectua aceleași calcule ca un calculator. Nu voi prezenta aici mașina Turing, dar algoritmii formali introduși mai devreme pot foarte bine înlocui o asemenea definiție. Astfel, vom vorbi în cele ce urmează în termeni de algoritmi.

Până acum, ne aflăm într-o lume minunată. Putem calcula orice! Moș Crăciun este cu noi!

Să nu ne grăbim însă. Deja în 1930, un anume Gödel a declanșat o furtună teribilă pe cerul fără nori al proiectului lui Hilbert de a fonda o matematică debarasată de paradoxurile care au umbrit trecerea de la secolul XIX la secolul XX și care ar fi salvat faimosul paradis pe care Cantor îl crease. Dar Moș Crăciun chiar există?

În 1936, în timp ce își definitiva teorema sa de echivalență, Turing a descoperit două proprietăți paradoxale. Pe de o parte, el a arătat că există *algoritmi universali* (plecând de la o descriere fixată a unui algoritm formal A, un algoritm universal este în stare să imite calculele lui A asupra oricăror date de intrare, și aceasta pentru orice algoritm A). Pe de altă parte, a arătat că există probleme care nu pot fi rezolvate de niciun algoritm formal. Cele două afirmații sunt legate între ele, pentru că problema nerezolvabilă algoritmic găsită de Turing a fost următoarea: *un algoritm oarecare, plecând de la date inițiale fixate, se oprește vreodată sau nu*? A fost numită *problema opririi.* Răspunsul este negativ: un asemenea algoritm nu există. Dacă ar exista, atunci s-ar putea obține de aici o contradicție asemănătoare celebrului paradox al mincinosului.

Iată, deci, bariera Turing: algoritmii formali pot calcula tot ceea ce se află înainte de această barieră.

Pornind de aici, întrebările au început să curgă. Bariera privește algoritmii formali; ce se poate spune despre algoritmii informali? Cum omenirea are oroare de bariere care să-i limiteze posibilitățile, s-a încercat să se înțeleagă mai bine bariera Turing, pentru a o putea elimina.

În ceea ce privește algoritmii informali, Church a enunțat și Kleene a întărit presupunerea că algoritmii informali pot fi totdeauna formalizați. Afirmația aceasta este numită *teza lui Church:* nu se poate vorbi aici de o teoremă, deoarece, prin definiție, noțiunea de algoritm informal nu a fost formalizată.

Să lăsăm deoparte această dezbatere încă deschisă, pentru a ne situa de partea celor care vor să depășească bariera amintită. Turing însuși a fost primul care a propus o soluție. El a imaginat o mașină Turing cu *oracol* – ceea ce am putea numi algoritm cu oracol. Un asemenea algoritm funcționează ca oricare altul, dar, din când în când, el formulează o întrebare unui oracol, lui Moș Crăciun, de exemplu, sub forma „elementul *x* aparține mulțimii *M*”? Oracolul răspunde imediat cu *da* sau *nu*, iar răspunsul, cum este de așteptat din partea unui oracol, este corect. Astfel, un algoritm cu oracol poate rezolva problema opririi: este suficient să întrebe oracolul, iar asta e ca și când soluția s-ar putea obține.

Dar nu a durat mult până la deziluzie: algoritmii cu oracol sunt tot formali, ca aceia de la care ei au plecat, deci le putem aplica același raționament relativ la problema opririi. În felul acesta, se introduce o ierarhie de oracole. Îi avem mai întâi pe cei care pot rezolva problema opririi pentru algoritmi fără oracol – să spunem că aceștia sunt de nivel 1. Avem apoi oracolele de nivel 2: ei permit rezolvarea problemei opririi pentru algoritmi cu oracol de nivel 1. Se poate, evident, continua.

În cele din urmă, ajungem într-un paradis care nu are nimic comun cu cel pe care-l crease Cantor. Se poate demonstra că între două niveluri de oracole se poate totdeauna găsi unul intermediar, ceea ce conduce la o ordine care seamănă cu cea care se întâlnește în cazul numerelor fracționare. Totuși, structura acestor niveluri este mai complicată decât cea din cazul fracțiilor, iar comparația aceasta nu este totdeauna posibilă: există niveluri incomparabile, niciunul nu este mai sus decât celălalt, dar ele sunt totuși diferite. Această proprietate cu totul remarcabilă nu are echivalent în universul lui Cantor.

Alan M. Turing

Să ne întoarcem la algoritmii noștri formali. De un interes deosebit în cazul schemelor de construcție este faptul că într-o construcție putem substitui un algoritm prin altul. De unde vine acest interes?, o să întrebați. Aceasta este o operație curentă: atunci când furnizorul de software vă propune să înlocuiți programul de gestiune a fotografiilor de pe calculatorul dumneavoastră, trecând de la versiunea 4.50 la versiunea 4.51, el vă sugerează o substituție. În acest caz, substituirea are ca scop înlocuirea versiunii mai vechi cu una mai bună din anumite puncte de vedere (acest lucru vă promite furnizorul, dar nu e totdeauna chiar asa...). Să reținem că se poate înlocui un algoritm cu un altul, iar asta devine interesant dacă algoritmul nou este mai bun decât cel înlocuit. Trebuie deci să vedem ce înseamnă „mai bun” în acest cadru.

În lumea algoritmilor, prin *mai bun* se înțelege de obicei *mai eficient.* Trebuie, deci, ca algoritmul B care înlocuiește algoritmul A să producă în toate cazurile aceleași rezultate ca A, dar mai repede. Această noțiune trebuie precizată. Pentru a constata că B este mai rapid decât A avem nevoie de un instrument de măsură. Timpul de execuție pe o mașină dată nu este o măsură interesantă: el este prea dependent de sistemul de operare și de mașina fizică. Din această cauză, chestiunea fiind de mare interes, s-a definit un instrument de comparație bazat pe noțiunea de algoritm.

Să considerăm exemplul următor. La aeroportul X, în momentul îmbarcării într-un avion, personalul de la sol cheamă mai întâi clasa super VIP, apoi clasa VIP, apoi clasa business și în cele din urmă clasa economic, începând cu rândurile de la 20 la 40, apoi de la 41 la 60 și terminând cu rândurile peste 60. Presupunem că urcarea se face printr-o singură ușă, situată în partea din față a avionului, și că clasele de pasageri menționate sunt aranjate în ordine, tot începând din față. Ce se întâmplă? Super VIP-urile se instalează, iar în vremea asta VIP-urile trebuie să aștepte până ce operațiunea se încheie, pentru a se instala la rândul lor. Dar instalarea lor blochează clasa business, care, la rândul ei, blochează clasa economic, și tot așa. Se poate deci considera că fiecare pasager trebuie să aștepte suma timpului necesar instalării tuturor pasagerilor plasați pe un rang superior. Se poate demonstra ușor că timpul de îmbarcare este proporțional cu pătratul lungimii avionului (se spune că timpul total de îmbarcare este pătratic).

La aeroportul Y, îmbarcarea într-un avion de același tip se face însă în ordine complet inversă. În acest caz se poate vedea că timpul total de îmbarcare este proporțional cu lungimea avionului (se spune că timpul este *linear*). Compania din Y preferă să facă îmbarcarea mai repede, chiar dacă îi nemulțumește pe pasagerii super VIP.

Personal, am experimentat ambele tipuri de îmbarcare, în particular, cel de tipul aeroportului X, în 2006, într-o mare țară. Nu am zis nimic, pentru a nu supăra pe cineva. Am totuși impresia, după călătoriile aeriene recente, că algoritmii de îmbarcare se apropie de cazul linear. (Nu discut despre companiile *low cost*, cu care prefer să nu mă aventurez.)

Algoritmii pătratici nu sunt atât de rari pe cât s-ar putea crede. Ei sunt întâlniți din cea mai fragedă copilărie în acele cântecele în care la fiecare refren se repetă toate versurile cântate până atunci.

Linear, pătratic – acești doi termeni aparțin teoriei complexității algoritmilor. Această știință nouă încearcă să analizeze timpul de execuție a algoritmilor și a condus la rezultate impresionante. De asemenea, a dus la o problemă care este azi celebră, încă deschisă: întrebarea dacă P = NP. Despre ce este vorba? Problemele P sunt acelea pe care știm să le rezolvăm într-un timp polinomial în raport cu dimensiunea datelor de intrare. De acest tip sunt problemele lineare și cele pătratice. Clasa NP conține probleme mai complexe. În această clasă, algoritmul care găsește soluția face acest lucru prin intermediul unui oracol, de exemplu, apelând la Moș Crăciun, și algoritmul nu trebuie decât să verifice dacă soluția dată de oracol chiar rezolvă problema. Trebuie ca timpul acestei verificări să fie polinomial. Aceasta este semnificația lui P și a lui NP.

Importanța întrebării dacă P = NP are două surse. Prima este că majoritatea problemelor din viața zilnică se găsesc în clasa NP. Un exemplu este problema traficului pe un aeroport, care constă în programarea orarelor de decolare și aterizare în așa fel încât circulația aeriană să fie cât mai fluentă cu putință. Cum linia telefonică a lui Moș Crăciun este mai mereu ocupată, suntem obligați să apelăm la o altă idee. În majoritatea cazurilor, algoritmii de care dispunem sunt exponențiali, ceea ce face găsirea soluției imposibile atunci când dimensiunea datelor devine prea mare. A doua sursă de interes este legată de prima: nu se știe dacă un algoritm exponențial, așa cum îl avem acum, nu va putea fi mâine înlocuit cu unul polinomial, poate chiar linear. O asemenea posibilitate ar fi cu siguranță de mare interes practic, dar ridică alte probleme: securitatea algoritmilor actuali de cifrare se bazează pe ipoteza că anumite probleme nu pot fi rezolvate în timp polinomial.

De aceea, căutările se desfășoară în toate direcțiile, ca totdeauna când o problemă nu a fost încă rezolvată. (N. red.: în anul 2000, problema dacă P = NP a fost reținută de Institutul Clay din SUA printre cele șapte „probleme ale mileniului”, cu o recompensă de un milion de dolari pentru cine reușește s-o rezolve.)

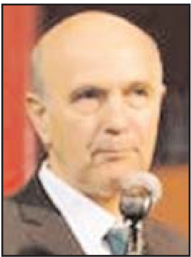
Oscar românesc pentru excelenţă

În fiecare an, de cincisprezece ani încoace, sub patronajul Episcopiei Alexandriei şi Teleormanului şi al Prefecturii judeţului Teleorman, Fundaţia pentru Tineret Teleorman acordă Oscarul românesc pentru excelenţă. Sufletul întregii acţiuni este avocatul Liviu Ardeiaş. Primele 12 ediţii au avut loc la Alexandria, cea de a XIII-a la Opera Naţională din Bucureşti, cea de a XIV-a la Ateneul Român din Bucureşti, iar ediţia a XV-a (20 septembrie 2012) din nou la Alexandria, în foaierul Prefecturii. Reluăm, în continuare, părţi din cele două texte care deschid şi închid „caietul de sală" al ediţiei 2012, semnate de av. Liviu Ardeiaş, precum şi laureaţii ultimelor trei ediţii – veritabil „club al excelenţei" româneşti în cele mai variate domenii, de la ştiinţă la sport, de la teatru la diplomaţie.

Ediţia 2010: Cristian Ţopescu (comentator sportiv), Raluca-Ioana van Staden (chimistă), Corina Drăgotescu (jurnalistă), Ion M. Anghel (diplomat), Gheorghe Zamfir (interpret folclor), Dumitru Constantin Dulcan (neurolog), Radu Beligan (actor), Dan Iordăchescu (cântăreţ de operă).

Ediţia 2011: Nadia Comăneci (sportivă), Crina Coco Popescu (alpinistă), Cristian Gavrilescu (arhitect), Iulia Groşea (somelier), Tudor Gheorghe (folclorist), Olga Tudorache (actriţă), Ancu Dincă (fizician), Nicolae Victor Zamfir (fizician), Dan Puric (actor), Casa Regală a României.

Ediţia 2012: Dumitru Prunariu (cosmonaut), Elena David (chimistă), Marioara Godeanu (biolog), Marcel Ureş (actor), Dumitru Fărcaş (interpret folclor), Alexandru Ciocâlteu (medic), Alexandru Surdu (filosof), Horia C. Matei (istoric), Pavel Chirilă (medic), Leon Dănăilă (medic), Gh. Păun (matematician).

Omagierea elitelor

Liviu ARDEIAŞ

Oscar românesc pentru excelenţă este un răspuns la chemarea Imnului Naţional „Deşteaptă-te, române!" Dragostea de patrie şi omagierea celor mai iluştri fii ai ţării şi ai obştii constituie virtuţi primordiale ale omului civilizat.

Mediatizarea unor fapte şi personaje negative a indus o stare de spirit periculoasă pentru fiinţa naţională, căreia este necesar să i se răspundă prin propagarea elitelor în conştiinţa publică. Este nefiresc că locuitorii României, mai ales tineretul, să-şi dorească împlinirea în destinul altor naţiuni, reducând păgubitor contribuţia românilor la valorile universale. (...)

Creat de Dumnezeu şi răscumpărat prin Iisus Hristos, omul este o valoare unicat. Prin educaţie, automodelare şi muncă, el se diferenţiază de semenul său, oferind, în uriaşa diversitate a societăţii, posibilitatea comparaţiei şi şansa superlativului, definind, pe o scară infinită, aristocraţia elitelor ce configurează continuu vectorii dezvoltării omenirii.

La jumătatea secolului al XIX-lea, Thomas Carlyle a dezvoltat ideea că istoria e construită de personalităţi, prin succesiunea unor oameni providenţiali, genii, eroi, maeştri. Trezirea conştiinţei şi formarea statelor naţionale au evidenţiat substanţa cenuşie ca element important în patrimoniul naţional. În acelaşi timp, dezvoltarea ştiinţei şi tehnologiei, în paralel cu recunoaşterea şi reglementarea drepturilor omului, a impus materia cerebrală ca valoare princeps în bogăţia naţiunilor.

Fie că rămân în ansamblul socio-cultural în care s-au identificat, fie sunt exportate, elitele definesc calitatea fiinţei unei colectivităţi în concertul naţiunilor. Tulburările vremurilor de tranziţie induc riscul percepţiei eronate a elitelor de către simţul comun, cel mai adesea prin identificarea lui *a fi* cu *a avea*. Explicând istoria doar prin acţiunea unor mecanisme economice, materialismul dialectic nega rolul elitelor, iar regimul comunist a promovat făţarnic cultul personalităţilor spre a justifica privilegiile unei clase în contrast cu masa cetăţenilor oprimaţi; folosind astfel criteriile fidelităţii oarbe, a bulversat şi falsificat ierarhia valorilor autentice. După Revoluţia din Decembrie 1989, societatea românească s-a pulverizat în segmente învrăjbite, aparent ireconciliabile; criza de comunicare a generat neputinţă, disperare, frustrări, inhibând exprimarea creatoare, iar în plan extern, o imagine deplorabilă.

Ideea de Oscar românesc pentru excelenţă s-a născut dintr-o firească frustrare în faţa agresiunii mediocrităţii, a nonvalorilor, kitsch-ului, în faţa percepţiei negative a tot ceea ce e românesc. În Occident, Oscar şi Nobel au devenit substantive comune, sinonime perfecţiunii, şi, cum deficitul de imagine în exterior afectează enorm România, am conştientizat impactul pozitiv al nominalizării celor mai valoroşi contemporani într-o grupare de elite, care să rămână în conştiinţa publică exponenţi şi poli a ceea ce realmente este bun în noi. (...)

Fundaţia pentru Tineret Teleorman a instituit acest premiu la 20 mai 1998. (...) Trofeul constă într-o statuetă de metal suflată cu aur, replică modificată a celebrului Oscar al Academiei Americane de Film Hollywood, şi se conferă anual, prin brevet.

Statueta americană înfăţişează un soldat ce se sprijină pe o sabie, statueta noastră reprezintă un atlet cu braţele deschise ce poartă o cunună de lauri. Riscul confuziei este exclus datorită semnificaţiei profund creştine a acestei diferenţe specifice. (...)

Parafrazându-l pe J.F. Kennedy, care a câştigat alegerile cu sloganul „Nu întreba ce poate face America pentru tine, ci întreabă-te ce poţi face tu pentru ea", sloganul Oscarului românesc poate fi: „Vezi ce face bine aproapelui tău şi fă binele!"

Privilegiul de a fi român

În urmă cu şapte decenii, când Emil Cioran deplângea sterilitatea inteligenţei româneşti, marele savant Henri Coandă certifica dimensiunea reală a geniului românilor, afirmând: „Fericită acea naţie care să fi dat atâţia inventatori câţi a dat România în ultima sută de ani!"

Dezvoltarea uluitoare a ştiinţei şi tehnologiei din zilele noastre (anticipată în *Biblie* de profetul Daniel, cap. 12,4, cu cuvintele: „...la vremea sfârşitului... cunoştinţa va creşte") a schimbat societatea, viaţa şi munca oamenilor. La originea uriaşelor schimbări din lumea contemporană se află inventatorii şi invenţiile lor, oamenii de acţiune a căror creativitate demonstrează mai mult ca oricând că omul a fost făcut desăvârşit, după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Este măgulitor pentru noi să constatăm că mulţi dintre aceşti făuritori de lume nouă sunt români. Incisivitatea minţii lor acoperă o multitudine de domenii, de la medicină, farmacie, biologie, ecologie, cosmetică, nanotehnologie, IT, agricultură, construcţii, la optoelectronică şi software, definind excepţionale daruri oferite de Dumnezeu României.

În concertul naţiunilor, românii au dominat ultimele saloane mondiale de inventică şi au surclasat ţări cu tradiţie ca Germania şi Franţa. Cea mai prestigioasă manifestare tehnologică din lume este Salonul International al Invenţiilor de la Geneva. La ediţia 2001, toate cele 63 de lucrări din România au fost medaliate (26 aur, 20 argint şi 17 bronz) impunând ţara noastră a doua oară consecutiv pe primul loc pe naţiuni. Performanţa a fost reeditată în 2002, când au fost premiate toate cele 67 lucrări din România.(...) În 2010 şi 2012, chimistele Raluca-Ioana van Staden şi Elena David au fost apreciate drept „cea mai bună femeie inventator" de pe glob. (...)

La Olimpiada din Montreal 1976, gimnasta Nadia Comăneci a atins perfecţiunea mişcării, a uluit întreaga lume prin măiestria zborului trupului şi a învins computerul. (...) Elevii români participanţi la olimpiadele şcolare internaţionale din 2003 au câştigat 17 medalii de aur, 20 de argint şi 16 de bronz. (...) Nu e de mirare că în imperiile Microsoft şi NASA, româna este a doua limbă vorbită, iar în prezent România este considerată printre cele mai importante izvoare de inteligenţă ale lumii.

„Fără seamăn pe pământ!", ar spune Eminescu. Deşi importă forme fără fond într-o multitudine de domenii cu vectorul integrării, România posedă şi exportă valori de fond, dintre care inteligenţa creatoare este de departe cea mai importantă. (...)

Unitatea naţională şi dăinuirea noastră în vreme şi prin vremi sunt mult mai mult biruinţe de gând şi vorbă decât de pumn. Logos şi Ethos constituie condiţia superioară a fiinţei noastre gânditoare şi afective, iar valorile de competiţie ţin mai puţin de felul nostru de a fi. „Când toţi oamenii vor alerga suta de metri în zece secunde – spunea râzând G. Călinescu – omenirea se va transforma în cal." Geniile noastre făuresc lumi noi prin izvodirile minţii, nu prin joacă, de aceea eşecurile sportive trebuie să ne lase indiferenţi. (...) Românii sunt campionii valorilor ziditoare ale dragostei şi, purtând această demnitate, preţuim şi pe Autorul nostru şi pe om, coroana creaţiunii Sale. (...)

Confruntarea omenirii cu o criză economică şi financiară de proporţii pare suportabilă doar pentru ţările supertehnologizate şi bogate. Cuvântul lui Dumnezeu ne asigură însă în Eclesiastul 7,12: „Căci ocrotire dă şi înţelepciunea, ocrotire dă şi argintul; dar un folos mai mult al ştiinţei este că înţelepciunea ţine în viaţă pe cei ce o au" şi ne declară în Iov 28,28 că „frica de Domnul este înţelepciunea, depărtarea de rău este pricepere". Ştiind astfel că sorgintea inteligenţei ţine de relaţia cu Dumnezeu, spunem lumii cu mândrie că suntem consacraţi prin vocaţia creştină a nobleţei noastre de neam. Cei mai mulţi dintre noi îşi irosesc talanţii şi clipa pentru că nu-şi cunosc această identitate şi nu sunt conştienţi de privilegiul de a fi român.

Istoria de lângă noi

GLASUL

15 FEBRUARIE 1989

12 PAGINI – 25 COPEICI

EDIŢIE SPECIALĂ A SOCIETĂŢII DE CULTURĂ «DACIA» DIN LETONIA

Fondator – Ion Druţă

ORA GLASULUI

ION DRUŢĂ

La 1 februarie 1989, Moscova

PRECUVÎNTARE

LA PUBLICAŢIA NOASTRĂ

GLASUL

În luna iunie 2012, reluam din revista *Literatura și Arta* articolul „Un număr istoric", semnat de redactorul-șef al acesteia, Nicolae Dabija. Era vorba despre primul număr al revistei tipărit cu grafie latină, în iunie 1989, cu mai multe luni înainte de adoptarea legii care permitea acest lucru în Moldova. În articol se spunea că încă în februarie 1989 se tipărise o revistă de cultură în limba română, cu grafie latină, dar în Letonia – *Glasul.* De la scriitorul leton Leons Briedis (el însuși implicat în apariția revistei), am primit de curând un exemplar din această publicație, și aceasta, cu adevărat istorică. Imaginea primei pagini este reprodusă alăturat, ca și cele două articole-editorial, al lui Ion Druță, fondator al revistei, și Leonidei Lari; reluăm, de asemenea, mesajul de încurajare al prof. Raimond Piotrovsky. Revista a apărut la 15 februarie 1989, ca ediție specială a Societății de Cultură „Dacia" din Letonia, sub egida Uniunii Scriitorilor din Moldova, Asociației de Știință și Creație „Oferta" și a Editurii „Lumina". De pe ultima pagină, aflăm că responsabili de ediție sunt Maria Briedis-Macovei, Leonida Lari, Viorel Mihail, Ion Vatamanu.

Întoarcerea la izvoare

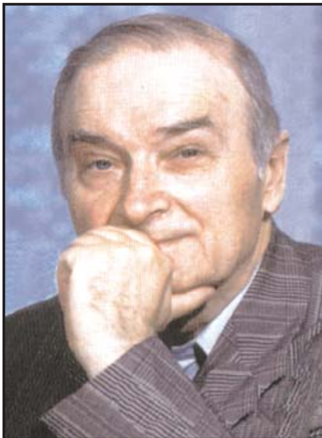
Revenirea la grafia firească – cea latină – și apariția unei publicații periodice cum e aceasta, se datoresc, în mare, perioadei de restructurare, de democrație și transparență pe care am așteptat-o cu toții atâta timp. Consider că la ora actuală prima sarcină a intelectualilor din Moldova Sovietică și a tuturor prietenilor ei este restituirea valorilor ei literare și culturale, restabilirea tradițiilor și moștenirii romanice în genere, încadrarea în circuitul de valori al lumii romanice.

Vă urez succese în nobila-vă activitate și rămân mereu alături de D-voastră.

Prof. dr. Raimond PIOTROVSKY,
Leningrad

Ora glasului

Ion DRUȚĂ
la 1 februarie 1989,
Moscova

Nu știu cum și de ce, dar am avut întotdeauna impresia că la noi, în Moldova, adevărurile mari, temeinice, de căpătâi, aproape nu se mai rostesc. Vânturăm la vorbe goale, care cât poate, descărcăm cu nemiluita nimicuri unul în sufletul altuia, iar cele mari și sfinte aproape că nu se mai rostesc.

Nu știu cum și de ce am avut totdeauna impresia că furtunile prin care trece neamul nostru se topesc în negura necunoașterii, fără să fi lăsat mărturie spre povața urmașilor. Războiul, foametea, stagnarea se țin minte mai mult datorită memoriei martorilor oculari și, odată cu dispariția martorilor, riscă să dispară și istoria modernă a neamului.

Nu știu cum și de ce am avut totdeauna impresia că destinele oamenilor simpli, din popor, se trec necunoscute, neînțelese, necompătimite. Deseori, când trec prin Moldova, mi se pare că aud tânguindu-se pe câmpurile, peste satele și pădurile noastre, glasurile celor ce s-au stins fără să fi găsit cui să plângă.

E o datorie a noastră să culegem acele glasuri în ultimul lor zbor, pecetluindu-le pentru memoria tuturora. Așa a apărut ideea *Glasului,* revistei destăinuirilor, revistei revenirii, revistei înfiripării. Epoca de restructurare și de democratizare pare să ne ofere această șansă. Răspundeți-vă, dar, cei mulți și tăcuți, ce nu ați fost auziți până acuma. Lumea își deschide porțile în așteptarea glasului vostru. Domnul să ne ajute!

Precuvântare la publicația noastră

Leonida LARI

Trec zile, săptămâni, luni și oamenii tot așteaptă să se întâmple ceva frumos în viața lor, să se împlinească în faptă cuvântul unuia dintre cei mai iubiți scriitori ai noștri, Ion Druță: să apară, în sfârșit, publicația *Glasul.*

În sălile de studii, în laboratoare, pe șantiere, în solitudinea creației și în îmbrățișarea mulțimii, toți cei care sunt suflet din sufletul și sânge din sângele acestui popor blajin și răbdător vor să se arate acest semn al civilizației ce o reprezintă – nouă foaie pentru cuget și inimă, care ar oglindi specificul nostru ca entitate umană.

Atâtea uzine și fabrici au încăput pe aceste meleaguri, unele dintre care nici nu se cădea a fi ridicate, dar o publicație cu caractere latine să nu încapă?

Se vor găsi, firește, și dintre cei care, fiind bine înfundați în jilțul comodității mărunte și al automulțumirii, vor zice că la ce adică ne-ar mai trebui încă și asta, că ne era bine și așa.

Dar să nu uităm că un popor, cu cât tinde spre propășire, iluminare, cu atât are mai multe publicații, teatre, case de filme, ateliere de pictură.

Să nu uităm că automulțumirea ne-a și adus la spasme sociale care se manifestă prin irascibilitate generată, înfrigurare în noi înșine, mișcări de stradă.

Omul și natura se află într-o permanentă interdependență. Dar când se destabilizează starea de spirit a omului se destabilizează și cea a naturii, a pământului, căci omul prinde a izbi în natură, a o răni și i se răspunde la fel, prin tot soiul de cataclisme.

Ce ar împăca natura și omul? Un surplus de dragoste și visare.

O societate atacată de maladiile veacului de fier – industrializare, chimizare, poluare excesivă a mediului înconjurător, amestec de populații, dezintegrare a etnosului... de asemenea, are nevoie de un surplus de dragoste și visare, întrupat în poezie, cântece, tablouri, spectacole, filme, are nevoie de simpla adresare de fiece zi: ce mai faci? cum trăiești? la ce gândești, aproape al meu?

Glasul își asumă răspunderea să glăsuiască viața contemporanilor și a marilor noștri predecesori sub aspect social-economic, etnopsihologic, demografic, ecologic, lingvistic, cultural, etico-moral.

Glasul ține să inițieze publicul cititor în materie de istorie, filosofie, mitologie, viitorologie, spiritualitate populară, literatură și artă originală.

Glasul își propune, prin mijlocirea diverselor forme de viață, să urmărească constituirea și evoluarea elementului național de la începuturi și până acum, întru a preveni declasarea neamului, întru a nu se ajunge la acea stare de plâns, când, precum spunea M. Eminescu, „Patria e un otel, poporul o amestecătură, țara un teren de exploatare pentru străini, viața publică o ocazie pentru ilustrarea și ridicarea în sus a imigrațiunii din câteși patru unghiurile lumii."

Să salutăm, așadar, cu bunăvoință această nouă publicație, la care vor contribui direct membrii colectivului redacțional și toți simpatizanții publicației.

Să nu ne închipuim niciodată că am ajuns la capătul gândului și la adâncul simțirii, căci viața și după moartea noastră continuă, căci în chiar trecerea noastră dincolo, creația nu sfârșește.

Și am mai avea de adăugat că *Glasul,* întru-adevăr, se vrea o voce a poporului – sinceră, caldă, ferită de orice prejudecăți și temeri, chemătoare la sfânta dreptate.

Într-un ceas bun, cu ajutorul lui Dumnezeu și al oamenilor!

Lacrima Anei

Victoria Pepa s-a născut la Timișoara, în 1989, scrie poezie de la zece ani, a urmat un an la Facultatea de Litere din Timișoara și doi ani la cea de Psihologie. Nu a publicat cărți de poezie. Poemele alăturate sunt reluate de la citatepedia.ro.

Cântecul Anei, cântat la zidire

e doar un joc
un joc în care viața
te vinde morții,
în care sufletul ți-e vândut
fără să primești nimic
e jocul în care toți
avem zidul pregătit

Ana a lui Manole zidită

păcătuim numai cu auzul,
rănim numai cu privirea,
nimeni nu poate să te simtă,
nimeni nu are să te mai mintă!
lasă zidul să se ridice,
ascultă liniștită cântecul de joacă
ce-ți este cântat
nu uita să zâmbești,
până ultima cărămidă nu este pusă...

frumoasă închisoare a sufletului
îți oferă oamenii pe care îi iubești,
te închid, te roagă să rămâi,
te plâng, te vor înapoi

au pus ultima cărămidă de la
zidul fără ușă...

Mihai Şora

Filosoful şi eseistul Mihai Şora s-a născut la 7 noiembrie 1916, în comuna Ianova, judeţul Timiş, ca fiu al preotului ortodox Meletie Şora şi al Anei Şora. Urmează şcoala primară la Izvin şi Timişoara, liceul la Timişoara, facultatea de filosofie (1934-1938) la Bucureşti, avându-i ca profesori, printre alţii, pe Tudor Vianu, Nae Ionescu, Mircea Eliade, Nicolae Bagdasar, P.P. Negulescu. În ianuarie 1939 se căsătoreşte cu Mariana Klein şi pleacă la Paris, cu o bursă de studii acordată de Guvernul Francez, pentru a realiza o teză de doctorat. Se împrieteneşte cu alţi bursieri români, precum Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica. În 1940 se stabileşte la Grenoble, unde lucrează în continuare la teza de doctorat; în 1945 revine în Parisul eliberat. Obţine un post de cercetător la CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique). În ianuarie 1947 îi apare la Gallimard cartea *Du dialogue intérieur,* cu o foarte bună primire (traducere revizuită în 1995, la Editura Humanitas, sub titlul *Despre dialogul interior. Fragment dintr-o antropologie metafizică).* În august 1948 vine în ţară şi este obligat să rămână; familia (soţia şi cei doi copii) îl urmează. Lucrează ca referent la Ministerul Afacerilor Externe până în 1949, apoi (din cauza „originii sociale nesănătoase") la Editura pentru limbi străine. În 1954 este dat afară şi de aici. Până în 1969 lucrează la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, unde lansează colecţia „Biblioteca pentru toţi", cu apariţie săptămânală. În 1960 este retrogradat şi trimis redactor la Editura Enciclopedică. Între 1970 şi 1977, când se pensionează, lucrează la Ministerul Învăţământului, în fruntea Direcţiei bibliotecilor.

În 1978 îi apare *Sarea pământului. Cantată pe două voci despre rostul poetic* (Cartea Românească, Bucureşti), care primeşte Premiul Uniunii Scriitorilor din România. În 1985 publică *A fi, a face, a avea* (Cartea Românească). În 1990 (ianuarie-iunie) este ministru al Învăţământului, ocupându-se de restructurarea învăţământului secundar. Demisionează, în semn de protest, imediat după mineriada din 13-15 iunie 1990. Publică, tot la Cartea Românească, *Eu & tu & el & ea... sau dialogul generalizat.*

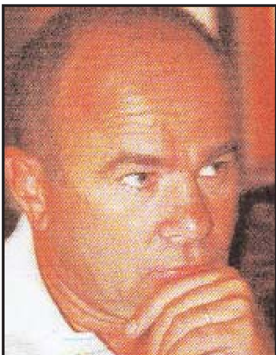
Membru fondator al Grupului pentru Dialog Social şi al Alianţei Civice.

În 1996, sub îngrijirea lui Sorin Antohi şi Aurelian Crăiuţu, apare la Ed. Nemira volumul omagial *Dialog şi libertate. Eseuri în onoarea lui Mihai Şora.* Alte cărţi publicate: *Firul ierbii* (Scrisul Românesc, 1998; Premiul Uniunii Scriitorilor din România), *Câteva crochiuri şi evocări* (Scrisul Românesc, Craiova, 2000), *Filosoficale. Filosofia ca viaţă* (Ed. Elion, Bucureşti, 2000), *Mai avem un viitor? România la început de mileniu* (M. Şora în dialog cu S. Antohi, Ed. Polirom, Iaşi, 2001), *Locuri comune* (eseuri şi interviuri, Ed. Universalia, Bucureşti, 2004), *Clipa şi timpul* (Ed. Paralela 45, Piteşti, 2005), *Despre toate şi ceva în plus. De vorbă cu Leonid Dragomir* (Ed. Paralela 45, 2005).

Decorat de preşedintele Emil Constantinescu cu Ordinul pentru Merit în grad de Mare Cruce (2000) şi de preşedintele Traian Băsescu cu Ordinul Naţional Serviciu Credincios în grad de Mare Cruce (2006). În 2008 primeşte Premiul pentru Excelenţă al revistei *Viaţa Românească.*

Împreună cu Luiza Palanciuc, în 2007 lansează programul „Restitutio Benjamin Fondane", de publicare, în traducere românească, a operelor complete în limba franceză ale autorului stabilit în Franţa în 1933. În 2009, lansează site-ul personal www.mihaisora.eu, care conţine facsimile, ediţii electronice ale operelor, dialoguri, studii, recenzii, mărturii, arhive audiovizuale etc.

(Din Nota biobibliografică întocmită de Leonid Dragomir pentru începutul cărţii sale *Mihai Şora. O filosofie a bucuriei şi a speranţei,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2009.)

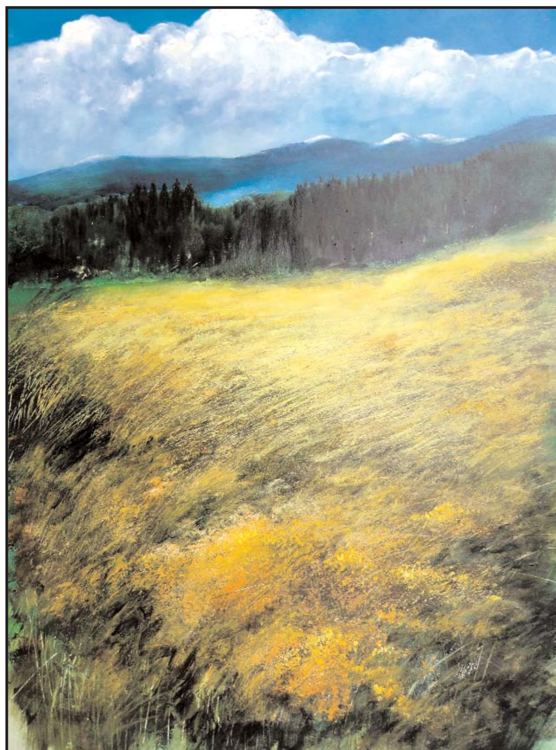

Personalismul lui Mihai Şora

Leonid DRAGOMIR

Puternic influenţată de spiritualitatea creştină, filosofia lui Mihai Şora conţine multe elemente de teologie, nu neapărat legate de o anume confesiune. Între acestea, ideea păcatului originar, a căderii omului dintr-o stare paradisiacă a rodirii fireşti, consecinţă a proastei întrebuinţări a libertăţii cu care l-a înzestrat Creatorul, deţine un loc central. Dar, chiar în condiţiile maximei lucidităţi conferite de conştiinţa căderii, încrederea acordată de filosoful român omului, înţeles individual şi generic, este deplină. Prin filosofia sa, gândirea filosofică şi indirect chiar şi cea teologică românească dobândesc una dintre cele mai autentice (termenul trebuie luat cu toate înţelesurile sale, de prospeţime şi spontaneitate dezinhibate, de adevăr atins prin implicare personală totală, de originalitate sinonimă cu profunzimea) expresii a ceea ce se numeşte *umanism creştin.* Sintagma aceasta, deşi are o tradiţie îndelungată, conţine o anumită tensiune şi ambiguitate datorate posibilei contradicţii dintre cei doi termeni.

Umanismul, propunând necesitatea desăvârşirii umane în conformitate cu marile valori, poate conduce la cantonarea omului într-un orizont strict lumesc, la mundanizarea acestuia, pe când în creştinism poate exista tendinţa unui spiritualism ce neglijează problemele concrete de care se izbeşte în permanenţă omul, mai ales astăzi. La extreme, contradicţia între orizontul optimist, încrezător în şansele omului, al umanismului şi spiritul creştin impregnat de ideea păcatului originar devine de nerezolvat. Pentru filosoful Mihai Şora, însă, câmpul tensional al contradicţiilor nu numai teoretice, ci existenţiale, constituie mediul optim de desfăşurare a gândirii. O soluţie adevărată a acestei probleme, ca de altfel a oricărei alteia legate de om, poate fi aflată numai după lămurirea statutului ontologic al fiinţei umane. *Despre dialogul interior,* publicată în 1947, în limba franceză, la prestigioasa editură pariziană Gallimard, avea ca subtitlu *Fragment dintr-o Antropologie Metafizică* şi încerca să răspundă la cea de-a patra şi cea mai importantă dintre marile întrebări kantiene: ce este omul? Cele patru cărţi ale tetralogiei româneşti pot fi citite şi ca întregiri ale proiectului antropologic iniţial. Astfel, *Sarea pământului,* cu subtitlul foarte expresiv *Cantată pe două voci despre rostul poetic,* pe lângă modelul ontologic al sferei cu rază de valoare nulă, oferă şi o înţelegere a omului ca fiinţă creatoare, din punctul de vedere al limbii şi al limbajului. *A fi, a face, a avea* ia în discuţie pe *homo faber* ca mediator între *a fi* şi *a avea,* ajungând la o meditaţie asupra stihiei tehnicii şi a şanselor tradiţiei de a rămâne vie. *Eu & tu & el & ea… sau dialogul generalizat* este, după câte ştiu, prima lucrare de filosofie politică nemarxistă, însă nu pătimaş antimarxistă, scrisă la noi. Merită menţionat faptul că această cercetare asupra omului ca fiinţă politică a fost făcută înainte de 1989, deşi cartea a apărut în 1990. În aceste trei cărţi, precum şi în *Clipa şi timpul,* ultima din tetralogie, consacrată dimensiunii temporale a existenţei umane, filonul creştin este la nivelul cel mai adânc o prezenţă constantă. El va fi adus în prim-plan şi explicitat în câteva dintre eseurile scrise după 1990 şi reunite în volumul *Firul ierbii.*

Ţinând cont de limitele spaţiului disponibil, voi spune în concluzie că omul căruia îi acordă creditul său lucid filosoful Mihai Şora este o fiinţă eminamente deschisă, în termeni teologici o persoană, constituită în relaţia *eu-tu.* Capacitatea de a-i spune *tu* celui pe care viaţa ţi-l scoate în faţă este primul pas spre constituirea unui *noi* al deschiderii, ce creşte organic, adică nu prin însumare, ci prin actualizarea putinţelor de a fi ale fiecărui *eu* deschis, egal în demnitate cu oricare altul. Opusul acestui *noi* deschis este un *noi* al închiderii alcătuit prin aglomerarea unor euri autocentrate şi, deci, opace faţă de celălalt. În vreme ce primul *noi* se desfăşoară pe palierul lui *a fi,* cel de-al doilea se instalează pe palierul lui *a avea.* Puterea celui dintâi, spune foarte frumos filosoful undeva, „e de tipul înfloririi şi rodirii. Comportamentul de tipul dăruirii. Lumea întreagă se implică în el; el la rându-i se implică în întreaga lume". Dimpotrivă, „noi-cel-închis", caracterizat de câteva trăsături schematice, în întregime conştientizate, guvernat de un program rigid cu reguli fixe e posesiv, cu un comportament „acaparator-organizator", ce poate degenera într-unul totalizator prin înăbuşirea oricărei deschideri. De aceea, problema omului „răstignit" pe intervalul dintre *a fi* şi *a avea,* întrucât nu poate exista exclusiv într-unul dintre cele două niveluri, este una de punere a accentului. Singura şansă de a evita alienarea, adică pierderea sinelui prin manipulare, stereotipie, instrumentalizare etc., este ca accentul să cadă pe *a fi,* căruia să i se subordoneze nivelul instituţional ţinând de *a avea.* Pentru aceasta, omul trebuie, aşadar, să devină *persoană,* adică să plonjeze spre rădăcina propriei sale fiinţe care coincide cu Dumnezeu. Contradicţia dintre umanism şi creştinism se rezolvă prin ideea de *persoană* – motiv pentru care umanismul său creştin este unul de factură *personalistă* –, adevăratul temei salvator al omului şi umanităţii, întemeiat la rându-i în Dumnezeul personal, adică, afirmă în spirit augustinian Mihai Şora, în „indicibilul Tu transcendent şi imanent totodată" .

Seniori ai culturii

A fi, a face, a avea

Acad. Solomon MARCUS

Eseul cu titlul de mai sus, publicat de Mihai Şora la Editura Cartea Românească, are ca obiect unele modalităţi umane fundamentale. Ordinea specificării lor este esenţială: a fi este modalitatea cea mai profundă, a avea este modalitatea cea mai vizibilă, iar mediatorul între aceste două modalităţi este a face („a avea e dâra răcită a lui a face, a cărui rădăcină în a fi e împlântată"). Autorul analizează aceste modalităţi în toată complexitatea lor, făcându-şi mereu viaţa grea cu ajutorul unor personaje care-l provoacă prin întrebări adecvate, obligându-l să precizeze nuanţele, să evite excesele şi să nu ocolească dificultăţile. Această punere în scenă permite animarea unei discuţii care altfel riscă să devină aridă şi chiar plictisitoare, ca urmare a caracterului de multe ori foarte abstract şi speculativ al distincţiilor operate. Mai-Ştiutorul (Mihai Şora, pe scurt M.Ş.) este obligat de Tânărul Prieten (T.P.) şi de un Devotat Amic (D.A.) să echilibreze prin concretizare tendinţa de teoretizare, este prevenit asupra primejdiilor posibile şi asupra ambiguităţilor care se ivesc. T.P. şi D.A. joacă, într-un fel, rolul celui care pune pe erou la încercare. Însă M.Ş. se dovedeşte bine pregătit şi bine echipat, el convoacă ori de câte ori este cazul filosofia greacă şi modernă, matematica şi ştiinţele naturii, marile creaţii poetice. Mai mult decât atât, discursul său este de multe ori impregnat de poezie.

Aducând în prim-plan problema fiinţei, eseul analizat se aliniază altor contribuţii (în gândirea românească, cele ale lui Constantin Noica în mod special), care urmăresc un proiect oarecum similar. Calea urmată de Mihai Şora este însă una proprie, sub toate aspectele, de la strategia generală până la modul de organizare a discursului. Dialogurile construite de autor nu sunt nici de tip socratic, nici de tip interviu, nici de vreun alt tip care comportă o subordonare a unuia sau unora dintre parteneri faţă de altul sau alţii. Aceste dialoguri creează o situaţie de simetrie perfectă între participanţi, în pofida faptului că denumirile personajelor ar sugera contrariul. (...)

Ca şi în *Sarea pământului,* Mihai Şora recurge aici la unele simboluri matematice, prevenindu-l pe interlocutor că este vorba de o utilizare metaforică a acestora. Chestiunea este delicată. Sperăm s-o putem discuta cu o altă ocazie, într-o ordine de idei mai generală, care ar include în primul rând fenomenul corespunzător din caietele lui Eminescu. De fapt, în eseul lui Şora, utilizarea simbolurilor matematice este mai degrabă metonimică decât metaforică. (...) O sintagmă ca puterea discontinuului nu se poate manifesta metaforic, deoarece lipseşte denotaţia la care să poată fi raportată. Mai important este însă un alt aspect, pe care Mihai Şora îl sesizează cu acuitate când opune „aritmeticii plate a lui a avea", „matematica paradoxală a lui a fi". Această matematică paradoxală este matematica teoriei sistemelor, incompatibilă cu reprezentările taxonomice ansambliste, fie ele şi metaforice. Circularitatea nu mai este vicioasă, ci productivă, de aceea Şora îşi organizează la un moment dat demersul în jurul reflecţiei lui Pascal „Nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit", pe care o invocase şi Noica în *Trei introduceri*...(...) Interesantă este şi revenirea aproape obsesivă a lui aici-acum, atât de caracteristică pentru fizica modernă. Şora se dovedeşte apt în a valorifica numeroase idei ştiinţifice.

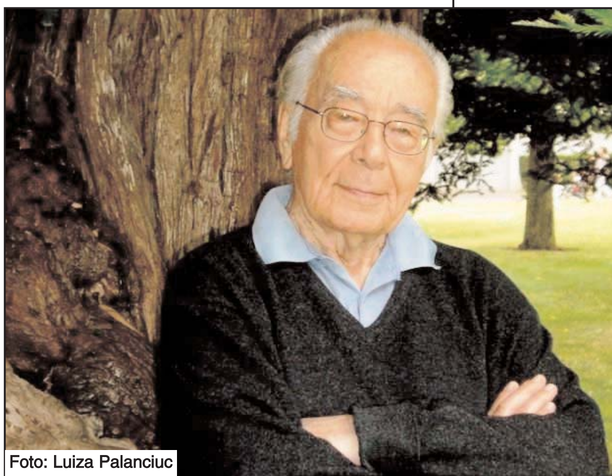

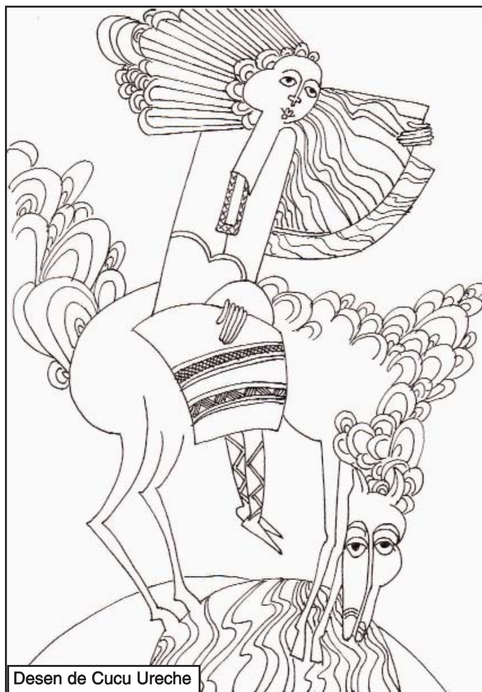
Foto: Luiza Palanciuc

Eseul lui Mihai Şora este de o mare densitate şi reclamă o atenţie mărită din partea cititorului. Numeroase creaţii lexicale sunt simptomatice pentru originalitatea gândirii autorului şi pentru profundul său simţ al limbii. Segmentări de tipul in-tenţie, ex-presie, pro-iect, co-incidenţă, in-text, con-topit sunt departe da a fi un moft: ele decurg organic din reflecţia autorului.

În partea finală a eseului său, Mihai Şora dezvoltă, sub forma distincţiei dintre transparent şi translucid, dintre făcut şi născut, o concepţie proprie despre opoziţia dintre limbajul ştiinţific şi cel poetic.

Mihai Şora a scris un eseu strălucit, atât sub raport filosofic, cât şi din punct de vedere literar. (...)

(Fragmente din secţiunea „De la Noica la Şora şi Liiceanu", din *Paradigme universale.* Ediţie integrală, Ed. Paralela 45, 2011, pp. 930-939.)

Desen de Cucu Ureche

Leonid Dragomir: ***Sunteţi de un optimism foarte contagios. Pe mine, cel puţin, reuşiţi de fiecare dată să mă remontaţi.***

Mihai Şora: Eu recunosc că lumea în momentul de faţă este într-un impas, problemele mondiale sunt extrem de încâlcite astăzi. Liiceanu a scris o foarte frumoasă carte, *Uşa interzisă.* El schiţează acolo o teorie conform căreia traiectul existenţial al fiecărui om este constituit din iluzii şi deziluzii. După părerea mea, nu are dreptate – în pofida frumuseţii respectivului jurnal al unui impas existenţial. El susţine acolo că existenţa e formată din iluzii contrariate mereu de deziluzii, acestea la rândul lor trezind alte iluzii ş.a.m.d. După mine, nu asta e problema. Problema adevărată e ca lanţul acesta existenţial de formă sinusoidală să fie subîntins de o speranţă. Speranţa nu are un obiectiv anume. Ea nu e o iluzie punctuală, care să poată fi contracarată de o deziluzie. Nimic nu poate dărâma speranţa, care transcende toate situaţiile de fapt. Speranţa este o deschidere infinită pe care nimic, nici un contraargument finit nu o poate dărâma. Eu recunosc, acum cerul e întunecat de nori, dar n-am avut niciodată iluzia că va fi senin mereu. Deşi e întuneric, omenirea a ieşit din situaţia asta de mai multe ori. Dispariţia de civilizaţii s-a soldat, încetul cu încetul, cu apariţia altor civilizaţii. S-a prăbuşit cultura greacă? S-a prăbuşit antichitatea romană? Au venit barbarii când romanii erau în plină opulenţă şi nu mai aveau niciun chef să reziste? Ei bine, din barbaria asta au răsărit, printre altele, zece secole de continuitate instituţională a statului francez şi o cultură superbă care a dat capodopere începând din secolul al XV-lea până în secolul XX, adică vreo şase secole la rând. Cultura romană nu ţinuse nici ea mai mult. Între ele, între anul 400 al erei noastre şi Renaşterea carolingiană au trecut vreo patru-cinci secole de obscuritate, dar apoi omenirea a renăscut. Practic, sunt foarte optimist, în sensul acesta că speranţa nu poate fi evacuată de niciun argument.

LD: *Îl mai recitiţi pe Eminescu?*

MŞ: Eminescu e şi în momentul de faţă un autor la care mă întorc nu numai cu mare interes, dar, de cele mai multe ori, ba chiar întotdeauna, cu foarte mare surpriză. Este un autor pe care îl poţi redescoperi mereu fără să te decepţioneze vreodată.

LD: *Deci nu e doar un poet de secol XIX, un romantic târziu etc.?*

MŞ: Nu, deşi este şi asta. Ba poate asta e în cea mai mare parte a producţiilor sale. Însă nu în sâmburele lui. Aici e infinit mai mult şi îi poţi descoperi din nou şi din nou aceste straturi de profunzime. Deci e un autor care nu se lasă epuizat nici la prima, nici la a doua, nici la a nu ştiu câta lectură.

LD: *Sunteţi de acord cu teza că Eminescu şi Caragiale ar reprezenta cele două laturi fundamentale ale sufletului românesc: contemplativitatea şi, să zicem, derizoriul?*

MŞ: Eu l-aş mai adăuga aici şi pe Creangă; ba, nu văd de ce la un nivel ceva mai jos, dacă ne gândim la panromânitate, nu l-aş adăuga şi pe Slavici. Aşadar, eu aş vedea mai mult de o tripletă şi în niciun caz n-aş reduce totul la binomul Eminescu-Caragiale. Creangă e indispensabil pentru un strat subliminal al etosului românesc, iar pentru unul civilizatoriu, deci un strat suprapus, dar intrat în devălmăşie cu stratul original, l-aş situa pe Slavici. Eu zic că simbioza Eminescu-Creangă, care a fost şi una de viaţă, o prietenie reală, poate fi luată şi la modul simbolic pentru complexitatea fiinţei româneşti.

LD: *Acum în prim-plan trece Caragiale. Mulţi consideră că el ne-a exprimat cel mai bine, aşa cum suntem în realitate, dincolo de iluziile despre noi înşine.*

MŞ: E adevărat, dar nu în străfunduri, ci în manifestările noastre cotidiene.

(Extrase din cartea *Mihai Şora, Despre toate şi ceva în plus (de vorbă cu Leonid Dragomir),* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Paralela 45, Piteşti, 2006.)

Cartea care vă aşteaptă

Gândirea eminesciană
în „vorbe”, pilde şi expresii idiomatice

Marian NENCESCU

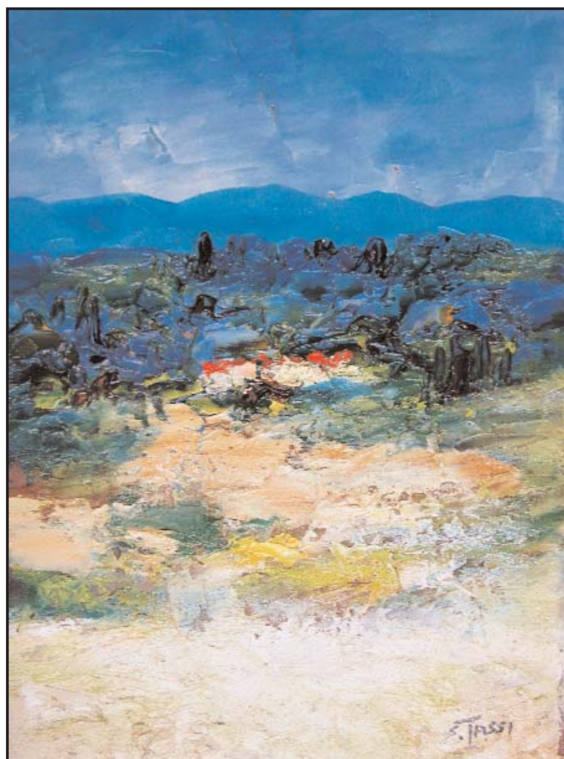
Recent, profesorul argeşean George Ene a scos la iveală o lucrare cu totul originală, deşi tema putea fi oarecum previzibilă şi lesne de identificat: *Eminescu şi lumea politică românească în proverbe comentate* (Piteşti, Ed. Tiparg, 2012, 510 p. cu ilustr.). Noutatea nu constă atât în relevarea calităţii de gânditor, fie şi politic, a poetului naţional, acest aspect fiind deja confirmat de studiile publicate de-a lungul vremii de comentatori avizaţi, de la Nicolae Iorga, G. Călinescu, Perpessicius, D. Vatamaniuc, până la Petru Creţia, Al. Melian ori, mai recent, Nicolae Georgescu, cât mai ales în analiza şi evaluarea unui anumit tip de discurs jurnalistic impregnat cu o serie de „vorbe”, pilde, locuţiuni ori fragmente de aluzii la proverbe, toate având conţinutul structural lingvistic al proverbelor.

Cercetând, aşadar, opera publicistică eminesciană în totalitatea ei, inclusiv *Fragmentarium*-ul şi *Corespondenţa,* profesorul G. Ene, mergând pe linia lui D. Murăraşu, primul care a analizat acest aspect în studiul „Proverbe, asemănări, cimilituri” (vol. *Literatura populară,* ediţia a II-a, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, f.a.), identifică un număr *semnificativ* de unităţi semantice circumscrise acestei teme (respectiv peste 1.500 de expresii paremiologice sau construcţii afiliate), repartizate cu prioritate în jurnalistică (75%) şi mai puţin în opera poetică (10%) ori cea privată (corespondenţă, jurnale, cu totul sub 3%).

Este ştiut faptul că, în special prin intermediul publicaţiei conservatoare *Timpul,* în perioada de maximă efervescentă creatoare, respectiv între 1880-1882, ca şi anterior, în perioada ieşeană (1875-1876), Eminescu a avut o poziţie ideologică radicală, influenţată de criticismul cu substrat filosofic la care aderase, şi care a avut ca efect o reacţie virulentă la adresa exceselor liberalismului.
În context, tonalitatea şi structura frazei eminesciene a împletit, ca modalitate de comunicare, inclusiv conţinutul proverbelor, pentru a asigura mesajului o funcţie maximă, sancţionatorie şi persuasivă.

Sub aspect strict lingvistic, profesorul G. Ene circumscrie lucrarea sa normelor ştiinţifice convenite de specialiştii din domeniu, indicaţi cu acribie în *Notele bibliografice,* cu deosebire studiile lui Gheorghe Vrabie (*Proverb-zicală. Sintaxa poetică în proverbe,* 1970, Ed. Academiei), G. Dem-Teodorescu (*Cercetări asupra proverbelor române,* 1877), Iuliu A. Zanne ori Moses Gaster (cap. *Proverbe* în vol. *Literatura noastră populară. Literatura etică. Proverbe,* 1983, Ed. Minerva) etc., dar şi culegerile propriu-zise de proverbe româneşti, de la Iordache Golescu (*Proverbe comentate,* Ed. Albatros, 1976), Anton Pann (*De la lume adunate…,* Ed. Albatros, 1976), inclusiv ediţia clasică a operei *Proverbele românilor, din România, Basarabia, Bucovina, Istria şi Macedonia,* ediţie anastatică cu o prefaţă de Nicolae Constantinescu, Ed. Scara, Bucureşti, 2003-2004. Nu lipseşte din Bibliografie nici ediţia *Bibliei.*

În cazul fiecărei sintagme utilizate, autorul a avut în vedere atât sensurile curente ale termenilor, cât şi construcţiile *asimilabile,* acceptate, susţinând astfel ideea că Mihai Eminescu, prin procedee stilistice recunoscute, a contribuit substanţial la îmbogăţirea limbii naţionale.

Ca metodă de lucru, G. Ene alege criteriul *cronologic* selectând, pe ani, din opera publicistică, *în ordinea strictă a intrării,* termeni ce intră sub incidenţa tematicii enunţate. Reformularea *Indicelui tematic* este cu totul inedită, el având rolul, la final, de a unifica fiecare intrare, alfabetic, pentru a da astfel unitate cărţii. După caz, G. Ene adaugă şi unele explicaţii, comentarii sau amănunte de ordin istoric, filologic sau geo-politic pentru a explica contextul în care M. Eminescu a utilizat sintagma respectivă.

Este cu totul dificil a selecta un text sau o sintagmă anume. Fiecare rând este încărcat de informaţie, atent cizelat şi purificat de explicaţii parazite. Iată, de pildă, o însemnare despre MANIPULARE – *Când văd cu ochii, parcă dracul le-ar fi şoptit la ureche* (E.A. X, 15). Eminescu sintetizează astfel surprinderea provocată participanţilor la parada Gărzii civice, care a durat câteva minute, fără ca şeful acesteia să comande cea mai mică mişcare, deşi aşteptaseră circa opt ore (op. cit., p. 67).

După cum remarca în *Cuvântul înainte* şi profesorul Nicolae Georgescu, profesorul George Ene are o profundă intuiţie inclusiv asupra modului cum Eminescu se poziţiona faţă de zona de securitate naţională. Analizele sale adâncesc şi uneori clarifică aspecte ale discursului public eminescian, fiind până în prezent „cea mai amplă investigaţie pe tema locului şi funcţiilor proverbului în proza jurnalistică românească (op. cit., p. 10). Meritul lui George Ene este deopotrivă de a identifica, contextualiza şi, după caz, actualiza proverbul. Teme de mare actualitate, precum: minciună, manipulare, corupţie, ipocrizie, discreditare, cu referire directă la sistemul „democratic” al alegerilor vremii, conduc spre utilizarea unui limbaj jurnalistic condensat, cu note vădite de umor şi sarcasm. De pildă, vorba românească: *Nu crede, bărbăţele, în ce spun alţii, tu crede în ce zic eu!* e utilizată ca exemplificare pentru alegerea unui fruntaş liberal (Ştefan Bellio, sau Bellu) într-un colegiu ţărănesc, acesta devenind un veritabil Dandanache local, ce acceptă să participe la procesul regenerării României, inclusiv din postura de „ultraliberal şi ultraschimbist”.

Ca un *bonus,* George Ene extrage din manuscrisele eminesciene peste 400 de proverbe, *vorbe* şi cimilituri, unele inclusiv cu tentă ironică, hazlie, moralizatoare.

În concluzie, masiva lucrare a lui George Ene (510 p. cu facsimile) merită cu prisosinţă nu doar consultată, ca pe o curiozitate lingvistică, ci în întregime citită pentru bogăţia de înţelepciune aflată între filele ei. Bine valorificată, ea ar putea chiar constitui tematica unui seminar de *etică profesională* la una dintre facultăţile de jurnalism de azi.

Din învăţături...

Iar vistieria din care să împărţi ostaşilor să fie lângă tine, pentru că domnul care are nevoie, mai întâi trebuie să aibă avuţie multă, ca să-şi miluiască ostaşii. Pentru că omul este ca şi porumbelul: unde află porumbelul hrană multă, acolo şi fuge. Aşa este şi omul: unde află un domn bun şi darnic, cu avuţie, acolo se adună oamenii să se hrănească. De aceea, te sfătuiesc, fiul meu, mai întâi să nu uiţi niciodată frica lui Dumnezeu, pentru că frica lui Dumnezeu este mumă tuturor binefacerilor şi îndreptărilor. Şi avuţia ta să fie întotdeauna pe lângă tine, ca să hrăneşti şi să-ţi miluieşti ostaşii. Iar ostaşii tăi, pentru mila cu care îi vei milui şi hrăni, nu se vor da în lături pentru tine nici de la moarte, înaintea vrăjmaşilor tăi.

Şi acei 60 de bărbaţi să nu aibă treabă cu lupta, ci numai să păzească capul tău şi să nu se depărteze de tine. Dar şi tu să-ţi pui nădejdea într-înşii şi ei niciodată să nu sară la goană după luptători, ci să stea înaintea ta, fie că vei birui, fie că vei fi biruit, şi să fie întotdeauna lângă tine.

Şi încă îţi spun, copilul meu, când va fi aproape ziua luptei, să te baţi cu duşmanii tăi, eu şi aici te sfătuiesc: să nu stai la luptă unde este oastea ta cea mare, adică unde este tăria curţii tale, pentru că toată oastea străină cu armele cele cumplite aici va năvăli, şi toate loviturile şi tunurile şi săgeţile şi toată furia oştii, toate vor izbi în oastea cea mare domnească. Ci te învăţ, copilul meu, în ziua aceea de luptă să nu stai în pâlcul tău, ci cu cei 60 de oşteni înarmaţi să priveşti la oastea ta, unde sunt ai tăi cei mai iubiţi şi judeţii şi viteji miluiţi şi cinstiţi de tine, care te iubesc pe tine mai mult, să stai la o parte de primul pâlc, în al doilea sau în al treilea pâlc. Aici să stai, în depărtare ascuns, cu cei 60 de oşteni, care să te păzească şi tu să priveşti de departe, care din ostaşii tăi şi cum se silesc întru slujba ta. Dacă ţi se va întâmpla să izbândeşti şi să biruieşti pe vrăjmaşii tăi, uşor îţi este să intri iarăşi în pâlcul tău, unde i-ai aşezat. Iar dacă se va întâmpla ca vrăjmaşii tăi să te biruiască pe tine şi pe oştenii tăi, după aceea ei vor năvăli toţi cu străşnicie şi cu furie spre pâlcul tău, ca să te găsească pe tine. De aceea vă învăţ să staţi la o parte, sau în pâlcul al doilea, sau în al treilea, pentru că chiar de se va întâmpla ca vrăjmaşii tăi să te biruiască, ei nu te vor goni mult şi cu străşnicie, pentru că nu ştiu unde eşti.

Poezie fără frontiere

Paul Eluard
sau *Timpu-i rotund ca necuprinsul*

Paula ROMANESCU

Poet suprarealist, explorator în adâncurile limbajului din înaltul univers omenesc, Paul Eluard a ştiut să aleagă din minereul subconştientului acele elemente cu care, prin aliaj de cuvinte, a sculptat poezie, ca măsură şi cale a cunoaşterii, cât pentru a lărgi limitele acestui infern locuibil care este lumea.

Născut în anul în care la Lancrăm se „ivea în lumină" şi poetul *Poemelor Luminii,* Blaga, lui Paul Eluard (pseudonumul literar al lui Paul Eugene Grindel) i-a fost „prag de lume" cartierul parizian Saint-Denis, iar „potecă patimii" întâlnirea cu acea femeie dragă pe nume Gala – Sărbătoare. Avea pe atunci optsprezece ani şi publicase deja primele poeme. În anul 1917 îi apare volumul *Le Devoir et l'Inquiétude.*

Et la guerre arriva... Şi a venit războiul cu întregul lui cortegiu de orori. Tânărul Eluard le trăieşte, se revoltă împotriva nebuniei lumii apropiindu-se de mediile anarhiste (altă frumoasă nebunie), este printre animatorii curentului literar Dada, continuă să scrie (în 1920 publică volumul *Les animaux et leurs hommes* – Animalele şi oamenii lor), fondează revista *Proverbe.* În 1924 îi apare volumul *Mourir de ne pas mourir* (Să mori spre a nu mai muri). Războiul se încheiase. Dinspre Răsărit venea un cântec de sirenă. Se numea comunism. Poetul a prins să-l asculte cu sufletul, a vrut să-l vadă în realitate (nu doar cu ochii sufletului), dar realitatea îi lasă un gust acru de sălcie deziluzie. Este o perioadă de mare creaţie pentru poet: *Capitale de la douleur* (Capitala durerii), 1926; *L'Amour, la Poésie,* 1929; *La vie immédiate,* 1932; *Les yeux fertiles,* 1936.

Gala şi Paul Eluard aveau să-i facă o vizită, undeva, la mal de mare, prietenului pictor Salvador Dali, extravagantul, genialul, imprevizibilul iberic. Când cuplul Eluard ar fi trebuit să se întoarcă la Paris, Dali (spune legenda care a devenit mai apoi o tulburătoare realitate) a îngenuncheat în faţa Galei şi a rostit simplu: – Rămâi! Ea, femeie deşteaptă, spre a nu îngădui ridicolului situaţiei să devină şi mai... ridicol, a zâmbit camaradereşte şi a răspuns: – Am înţeles, nu vrei să rămâi singur cu pânzele tale. Mai rămânem puţin... – Nu, n-ai înţeles, i-a replicat Dali, continuând să stea în genunchi în faţa ei, Nu mai pleci deloc!

Şi ea n-a mai plecat. A plecat doar Paul.

Pentru cine de nu pentru „ea" avea el să scrie, să strige: „Je t'aime"!

Mi-eşti dragă./ Pentru timpul rămas neajuns din târziu/ Mi-eşti dragă/ Pentru aerul mării şi aroma de pâine/ Pentru zăpezile sub care dorm florile de mâine/ Pentru fiarele care de om nu se tem şi nu se feresc/ Pentru toate acele femei pe care nu le iubesc/ Mi-eşti dragă.// Eu care nu-mi ştiu chipul mă regăsesc în tine/ Fără privirea ta aş fi un câmp pustiu/ Cu frontiera între acum şi altădată/ M-am întâlnit cu moartea şi am lăsat-o-n drum/ Dar n-am putut străbate zidul iubirii iată/ Şi viaţa din uitare am zămislit-o-ncet/ Slovă cu slovă tainic fierbinte alfabet// Mi-eşti dragă pentru partea ta de senin/ Pentru clarul privirii pentru luciditate/ Pentru-adevăruri care-n iluzie se ţin/ Şi pentru nemurirea de care n-avu parte/ Sufletul meu// Tu te crezi îndoială eşti numai raţiune/ Eşti giganticul soare ce gândul mi-l susţine/ Când rămân doar cu mine.

Gala avea să rămână până la sfârşitul zilelor ei Gala Dali, soţia, modelul fără egal (decât numai cu arta creatorului Dali), prietena lui, zeitatea, madona dumnezee, măsură în nemăsura geniului artistic al inegalabilului pictor, co-autoare a operei acestuia (dacă ţinem seama că, în ultima parte a vieţii lor, pictorul semna unele lucrări Salvador Gala Dali).

Poemul *La Parole* (Cuvântul) din *La Capitale de la douleur* spune de liniştea de suflet pe care o va fi încercat lângă femeia lui, Gala:

Mi-e frumuseţea lină şi e bine/ Pe-acoperişul vânturilor lunec/ Plutesc pe-acoperişul mărilor/ Am devenit sentimental/ Nu-l mai cunosc pe cel ce mă conduce/ Iubesc neînţelesul norilor/ Iubesc pe cea mai goală pasăre-a depărtărilor/ Bătrân sunt dar frumos tot ca ***atunci/*** *Iar umbra ce coboară din ferestre adânci/ Cu fiecare seară măsoară cu temei/ inima neagră a ochilor mei.*

Prietenia dintre cei doi mari artişti, unul în poezie, altul în pictură, a învins capcanele măruntelor orgolii (că doar „ei şi veşnicia vorbeau aceeaşi limbă"). Era de vină cumva iubirea? Iubirea nu cunoaşte vină. Ea este doar şi atât. Tot astfel cum în templul–natură „les couleurs,

les parfums et les sons se confondent", în templul–viaţă, prietenie, iubire, înţelegere, se cheamă şi-şi răspund... O spune şi Shakespeare în *Sonetul 42:*

Dragi vinovaţi, tot eu vreau să vă scuz/ Tu o iubeşti doar pentru că mi-e dragă/ Iar ea, ştiind cât mi-eşti de drag şi-a spus/ Că m-ar jigni nedându-ţi-se-ntreagă" (trad. Ion Frunzetti). Şi, ar mai adăuga Louis Aragon, alt căutător de stele roşii în ceruri înşelătoare, *„Il n'y a pas d'amour heureux* (Iubire fericită nu-i)...

Alături de Gala

Pentru Eluard iubirea avea să ia chipul lui Nush, cea nemurită de Picasso într-un portret emblematic.

În viaţa lui Eluard, trecut, prezent şi viitor se confundă cu trei nume de femeie: Gala (începutul), Nush (iubirea cu moartea pre viaţă călcând), Dominique (ultimul soare); trei femei *„et c'est pourtant toujours la même"* (şi totuşi numai una, mereu aceeaşi – Iubirea!). Poezia şi Dragostea – două feţe ale aceluiaşi mister din lumea niciodată pieritoare, în care omul doar…

Tu te ridici şi apa-i neundire/ Te culci şi apa-şi află împlinire/

Eşti apă nu de-adânc de nelumină/ Pământ eşti care prinde rădăcină/

În care tot ce e devine cert/ Faci bule mari de linişti din larmă de deşert/

Pe corzi de curcubeie înalţi imnuri de noapte/ Eşti peste tot, desfizi căile toate/

Sacrifici timpul eternei tinereţi a flăcării exacte/ Care îmbracă firea reproducând-o/

Tu femeie pe lume aduci un trup ce pare/ Mereu al tău tu eşti asemănare. (*Tu te lèves* – Tu te ridici)

De prin anul 1936, Eluard se plasează pe baricadele unui militantism activ, atras de tot ce înseamnă solidaritate umană în faţa fascismului rinocerizant.

Şi a venit Războiul al Doilea Mondialul. Eluard aderă la Partidul Comunist a cărui ideologie i se pare a fi o stranie (şi amăgitoare!) reflectare a creştinismului, unde omul poate fi omului frate, întru deplină egalitate şi libertate; cam cum ar zice Voltaire cu un surâs maliţios, o realitate în care *„tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles"* (totul este cum nu se poate mai bine în cea mai bună lume dintre toate lumile posibile). Dar şi pe timp de război, iubirea ştia să desfidă toate grozăviile. Mărturie, acest *Couvre-feu* (Camuflaj):

Ce vreţi pragul era păzit/ Ce vreţi alături ne-am trezit/ Ce vreţi drumul era oprit/ Ce vreţi oraşul împânzit/ Ce vreţi armele-au răpăit/ Ce vreţi noaptea s-a-nstăpânit/ Ce vreţi da ne-am iubit.

Din volumul *Poésie et Verité* (Poezie şi Adevăr), care-i apare în această perioadă, se desprinde poemul cu un destin aparte – *Liberté* – pentru că şi lucrurile „făcute" de mintea omului stau sub semnul destinului, când prin puterea unui cuvânt viaţa chiar poate începe.

Despre „destinul" acestui poem aveam să aflu mai multe în decembrie 1999, aflându-mă în Franţa, la Angers, cu ocazia Salonului Internaţional „Artistes pour la Liberté", unde aveam să prezint ediţia I a volumului de traduceri *Poésie enchaînée,* o antologie din creaţia poetică a unor Români care au cunoscut iadul recluziunii din carcerele comunismului în România de după cel de Al Doilea Război Mondial. La recitarea poemului *Jésus dans la Cellule* (As' noapte Iisus), de Radu Gyr, întreaga asistenţă (participau reprezentanţi din toate ţările francofone, peste 50) a păstrat parcă un lung moment de reculegere înainte de a izbucni în aplauze. Libertatea, dorul de ea, se scria la noi chiar pe/cu sufletul românesc, la fel cum poetul francez înţelegea să-l scrie *„pe băncile şcolii, pe zăpadă, pe nisip, pe nouri, pe pământ",* pe tot ce este cu viaţă însemnat. Tot la Angers, la Muzeul de Tapiserie Contemporană „Jean Lurçat", muzeu dedicat în întregime creaţiei marelui artist tapiser din secolul al douăzecilea Jean Lurçat, în ciclul de vaste lucrări *Le Chant du monde* (Cântecul lumii), există o tapiserie distonând coloristic de negrul predominant din celelalte lucrări, intitulată *Liberté.* E o ilustrare a poemului éluardian: un soare stilizat, cu o strofă din poem în centrul lui. La Paris, la Muzeul de Artă Modernă, un tablou de Fernand Léger înscrie (luându-şi şi titlul) un vers din aceeaşi „Liberté": *J'écris ton nom* (Scriu numele tău). Adaug cu teamă (să nu tulbur apele clare ale marelui cânt), poemul „Sur mes cahiers d'écolier" din volumul *Hypocrite poète, mon semblable, mon frère,* apărut în 1995 la editura Helicon din Timişoara:

Sur mes cahiers d'écolier/ Les neiges d'antan se mêlent aux cendres/ Au sang, à la couronne des rois/ Aux ailes du moulin des ombres/ Aux pleurs toujours recommencés/ Pour étouffer dans le silence/ L'écho lointain de mon enfance.// Sur mes cahiers d'écolier/ Il y a toujours un mot bizarre/ Jamais connu – La Liberté./ À le redire ça me fait rire/ Mais ça me fait aussi pleurer. Da, ecoul depărtat şi abia perceptibil al copilăriei mele aminteşte şi el de un Război, de tata trimis pe frontul de Est de când cu acel *„Români, vă ordon, treceţi Prutul!"* (trecere cu rost de iubire de neam şi glie străbună!), de *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!,* al aceluiaşi întemniţat poet la care Iisus a intrat în celulă.

→

Ca o carte deschisă, iubirea

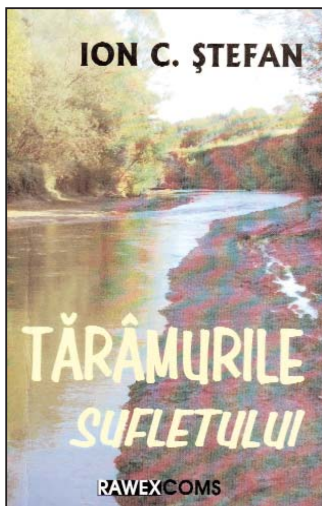

Radu CÂRNECI

Literatura azi, poezia mai ales, este încununată rar şi doar în faţa unui foarte restrâns auditoriu, aceasta datorându-se lumii de jur-împrejurul nostru: bogaţii doresc să fie şi mai bogaţi, clasa de mijloc străduindu-se a vieţui (a trăi, cât de cât, decent) iar cei de la marginea lumii luptându-se a nu pleca prea devreme în Câmpiile Elisee. Da, din păcate nu e timpul pe care l-am visat, l-am aşteptat, iar azi îl trăim foarte săraci în împliniri.

Acea triadă – *libertate, egalitate, fraternitate* – se dovedeşte a fi neglijată, dispreţuită, molestată.

Deci privesc sceptic, aproape îngrijorat spre viitor, dar încă mai cred în sintagma lui Eminescu: *cultura constituie libertatea popoarelor.* Adică conştiinţa de sine a naţiunii – aceasta se poate înfăptui, după experienţa veacurilor, doar prin cultură; *cine are cultură are istorie* (adică identitate spirituală), *are prezent* şi, precis, *un viitor demn, respectat.* Pentru a continua o luminoasă şi bravă tradiţie în acest ideal naţional, este imperios necesar ca şcoala românească (învăţământul, deci) să fie, cu adevărat, formatorul omului de azi şi de mâine, conştient de sine şi de datoria de a trăi în demnitate, aceasta fiind purtătoarea virtuţilor de neam.

Cartea de faţă – *Tărâmurile sufletului* (Ion C. Ştefan, Ed. Rawexcoms, Bucureşti, 2012) – este semnată de un coleg în cele ale scrisului, fiind, în acelaşi timp, şi dascăl (profesor de limba română), aşadar, prin firea lucrurilor, implicat în marea şi importanta categorie a intelectualilor educatori ai generaţiilor de adolescenţi şi tineri cititori ai cărţilor sale de poezie şi proză.

Se simte din plin iubirea lui de frumos, de bine, de adevăr, necesităţi deosebite întru creşterea şi îmbogăţirea morală şi estetică a generaţiilor tinere.

Ion C. Ştefan ambiţionează şi reuşeşte să alcătuiască o antologie lirică, cuprinzătoare de nenumărate stări sufleteşti generate de sentimentul uman, dar şi cosmic, al iubirii, pe care se sprijină, evoluează şi se echilibrează lumile dintru început către nesfârşire. Aceasta, întrucât iubirea impulsionează înmugurirea şi înflorirea, protejează creşterea şi rumenirea şi, în sfârşit, ajută la dăruirea sentimentelor fructului dorit, respectându-se astfel adevărurile esenţiale: *Ca o iederă de fragile –/ Adevărurile,/ Ca un vârf de ac tremurat între fire,/ Ca un strop de nisip pe malul mării –/ Adevărurile/ La nunţile inimii* (*Adevărurile*, p. 12). Frumoasă definire care deschide cartea!...

Aşadar, iubirea, care generează şi exultă trăirea fiinţei cosmice, *de la vierme până la astru,* cum zicea mai demult Al. Vlahuţă, constituie formula cuceritoare a acestui tom liric. Faptul mă bucură, întrucât autorul lucrează în cheia majoră a vieţii: iubirea, în care eu însumi mă strădui de când mă ştiu. Un coleg, deci, un truditor, dăruindu-se cu abnegaţie spre a sculpta trăirile superioare, după legi universale imuabile, *fără de care nu,* cum se exprimă cu înţelepciune mereu modernă Platon (428-347 î. Hr.). Iubirea, deci, în miile-i de minunate faţete în care se împodobesc femeile şi bărbaţii, împlinindu-se.

Face bine poetul Ion C. Ştefan zidindu-şi cartea pe tema iubirii, ideea fiind şi atractivă şi provocatoare pentru cititor, pentru cel tânăr, mai ales.

Zice colegul nostru: *Lebădă erai, iubito,/ Asemenea strălucirii unei spade albe/ Spintecând ape solare* (*Splendorile luminii,* p. 20). Frumos, parcă intrăm în *Cântarea cântărilor,* sau, îmbrăţişând în acelaşi ton ideea: *Cuprinde-mă/ Cu braţul tău de floare/ Şi c-un sărut înmiresmat/ Mă iartă...* (*Între flori,* p. 42) şi, de asemeni, din aceeaşi familie venind: *Şi-atunci tu cobori/ pe scări de soare,/ Iubito ideală, întâia Evă/ Şi-n toate-i armonie şi împăcare/ Şi iarba creşte, pomii înfloresc...* (*Cea dintâi privighetoare,* p. 61).

Excelent!

După cum vedem, dragostea este nu doar idealul de cuplu chemat să oficieze în lumina marii dorinţe, dar şi faptul cosmic impulsionând spre împodobire natura vegetală, întregind paradisul imaginat de poet, astfel demonstrând har şi putere de implicare în cele de taină.

Da, eroul liric, în cazul de faţă, rămâne, prin destin, un ales cântăreţ, împlinitor al dragostei dătătoare de putere, finalizând în legile frumosului şi binelui care duc în spaţiul adevărului relevat.

Da, Ion C. Ştefan fiinţează în poezie duios şi puternic, îndrăzneţ şi timid, melancolic şi exaltând – toate acestea venind din firea-i bogată, bogăţie pe care ne-o propune în zicerea de multe ori strălucitoare.

Iată, dintr-o tradiţie nobilă venind, un mereu trăitor *Cântec din fluier. Ramură de privighetoare –/ Fluier de soc, fluier de fag –/ Şase stele în dreptul ochilor/ Şi gura de rai a Mioriţei,/ Unde pasc mieii-n şirag/ Ciobanul ne spune un cântec duios/ Din fluierul lui de os* (p. 18).

Poet remarcabil, de sorginte aleasă, nezgomotos, din cartea căruia – pe drept – oricând se pot alege nu puţine piese antologice.

În timpul Ocupaţiei Parisului, poemul *Liberté* al lui Paul Eluard avea să devină „armă" de temut de care năvălitorii nazişti trebuia să ţină seama. Cum ar fi putut ei pune în cătuşe cuvântul? Cum ar fi putut mitralia miile de foi volante care coborau din cerul Franţei, răspândite ca tot atâtea chiote de speranţă în victorie, din avioanele care survolau teritoriul francez?

Luptător în Rezistenţa Franceză, susţinător în poezie al ideologiei marxiste (altă păcăleală), versul său se încurcă uneori în murmurul înşelător al preocupării pentru virtuozitate lirică, dar şi în ideea luptei comune şi a jertfei pentru un ţel adevărat:

Din viaţa toată noaptea cea din urmă/ i-a fost şi cea mai scurtă dintre toate./ La gândul că e încă viu/ sângele-i clocotea în pumni/ şi greul trupului îl apăsa./ Cu fiecare geamăt vlaga i se topea/ şi-n toată grozăvia acelui ceas/ a început deodată a zâmbi/ ştiind că după el vor veni spre-a-l răzbuna/ alţi oameni mii şi milioane/ Şi-atunci din 'naltele ţării/ înaintă spre el o nouă zi. (*Avis* – Părere)

După război avea să-i apară ciclurile *Le Temps déborde* (Timpul dă pe dinafară), 1947; *Phénix,* 1951; *Poésie ininterrompue,* apărut postum, în 1953.

Timpul poeziei cea niciodată întreruptă va aminti mereu şi de un poet care a trăit şi a cântat (pe) „pământul albastru ca o portocală", iubirea, libertatea, credinţa în puterea omului de a învinge răul, făcând din viaţa ca o „Capitale de la douleur" singura sursă de transformare a „orizontului individual într-un orizont al tuturor", pentru ca adevărul să irumpă odată spre a zidi lumina.

Singurătatea poeţilor nu mai există/ Iată-i astăzi pe toţi oamenii printre oameni şi deopotrivă fraţi. (*L'évidence poétique*). Sau:

Dacă v-aş spune că soarele în crâng/ e ca un pântec ce se dă-ntr-un pat/ voi chiar m-aţi crede/ îngăduind până şi-a mele pofte (...)

Dacă v-aş spune că-ntr-un golf de izvor/ se-ntoarce cheia unui fluviu verde-ntredeschizând/ voi mă veţi crede ba chiar m-aţi şi-nţelege./

Dar de vă cânt de-a dreptul strada mea cum se vede/ şi ţara mea întreagă stradă fără sfârşit/ aţi căuta pustiul şi-atunci nu m-aţi mai crede/ căci mergeţi fără ţintă/ fără a şti că omul/ are nevoie-n viaţă de-un crez de libertate/ ca să-şi explice lumea s-o schimbe de se poate. (*Poèmes politiques,* 1948)

Dar poate ciclul de poeme cel mai definitoriu al poetului însuşi rămâne *Donner à voir* (Să dai de văzut), din care cităm:

De foarte tânăr am deschis braţele către puritate. Era ca un fel de bătaie de aripi în cerul veşniciei mele, ca o bătaie a unei inimi îndrăgostite zbucnind în piepturi cucerite. Nu mai puteam să cad. Iubind iubirea cu-adevărat lumina m-a robit. Păstrez încă destulă-n mine cât să pot privi noaptea întreaga noapte nopţile toate.

Toate fecioarele sunt altfel. Eu tot visez la o fecioară. O văd la şcoală stă cu o bancă înaintea mea poartă şorţ negru. De fiecare dată când se întoarce spre mine să mă întrebe de soluţia unei probleme, inocenţa privirii ei mă tulbură într-atât încât, făcându-i-se milă de zăpăceala mea, ea îmi cuprinde gâtul cu braţele. (...) Alerg tot mai repede la întâlnirea cu ea de teamă că nu-mi va mai ajunge timpul şi alte gânduri să mă abată din nou spre mine însumi. (...)

Şi tot aşa mereu aceeaşi mărturie aceeaşi tinereţe aceeaşi privire curată acelaşi gest ingenuu al braţelor sale în jurul gâtului meu aceeaşi mângâiere aceeaşi revelaţie.

Dar niciodată aceeaşi femeie.

Mi s-a prezis în cărţi că o voi întâlni în viaţă. Numai că n-o voi recunoaşte.

Iubind iubirea.

Concluzia raportată la viaţa şi opera poetului n-o cunosc poate decât *Les petits justes* (Cei mărunţi şi fără ascunzişuri), pe care-i va fi auzit cândva şi Paul Eluard, pe care-i vom fi auzit şi unii dintre noi fără să le înţelegem râsul:

Pe casa râsului/ o pasăre îşi râde-n aripi/ Lumea e atât de uşoară/ că nu poate sta locului/ şi atât de veselă/ că nimic nu-i lipseşte.

Da, pe pământul albastru ca o portocală doar poetul ştie ce spune: *Nu-i nici o greşeală/ vorbele nu mint.*

E rândul tăcerilor să se-nţeleagă.

Poezie fără frontiere

Valeriu Matei

sau despre o poartă deschisă spre magia poeziei

Florian COPCEA

Opera lui Valeriu Matei traversează, în sensul vast și profund al cuvântului, o zonă intimă, interioară, aflată într-o nouă dimensiune spirituală pe care am putea să o numim, fără riscuri, în sensul aristotelic – spațiul egocentric, nesfârșit, al imaginarului, și asta oricât ar părea de contrariante reflecțiile poetului, mereu ambiționându-se să-și proiecteze existența în cele mai variate ipostaze, într-un bogat „inventar" evolutiv de experiențe poetice sincretice. La Valeriu Matei, mecanismul poeziei este identic cu cel al lui Nichita Stănescu, el având nevoie, la fel ca și acesta din urmă, de demitizarea misterului ascuns, cum ar spune Eugen Simion – „în detritusurile materiei". Nimic nu este mai revelator la Valeriu Matei decât, cu osârdie shakespeariană, să stratifice abstracțiuni prolixe și să dezermetizeze ludicul, fără de care viața ar deveni un abis.

Într-un astfel de context, masivul volum de poezie *Elegiile fiului risipitor* (Editura Princeps Edit, Iași, 2010) devine o provocare, care, *volens-nolens,* valorifică „fragilitatea creatorului în raportul cu universul din afară" (E. Simion). Eruditul critic Mihai Cimpoi este de părere că „poetul recurge mai degrabă la sugestia metaforică și muzicală specifică simbolismului, preferând misterul, vagul, disparentul, *însemnul tainei de-nceput*".

Punctul cognitiv al poetului, aflat într-un permanent extaz expresionist, se situează pe o realitate inevitabilă *ciné-vérité: de parcă-s exilat în propria mea umbră/ să-nvăț căderea și s-alunec blând/ pe fața pietrelor, pe glia aburindă/ mereu în urmă și mereu pierzând/ contur și formă, nuanță și culoare,/ să n-am odihnă și să n-am crezare.* (*Fiul risipitor*)

Posesor al unor disponibilități poetice inepuizabile/nelimitate, Valeriu Matei, păstrându-se o vreme sub influența lui N. Stănescu și I. Barbu, este deseori (sur)prins meditând asupra condiției umane: *noi, cei veșnic concentrați în afară,/ în vâltoarea sensurilor pierdute/ purtăm lumini necunoscute în priviri/ precum floarea poartă în miezu-i fructul/ și geamul vechi amprentele noastre de copil,/ cioburile solemnității și încrederii de odinioară/ că suntem în stare să destrămăm/ întunericul nopții, bezna vâscoasă a minciunii...// acum, în dimineața cu file rupte/ în văzul nostru înfloresc trandafirii neliniștii –/ lumina lor ne învinge precum îngerii/ înving clipa disperării; renaștem prin vise/ și în lumina dureroasă a regăsirii/ clipa ce vine-și arată rodul…(…)/ cugetul e o cumpănă în trecerea spre/ amintiri…* (*Elegia a șasea*)

Mitopo(i)etica „sfincșilor" veniți din „nesfârșire" îți creează senzația că acest „poet cultivat și modern" (Alex Ștefănescu) „contemplă nemarginea din afara nemarginii" pentru singurul motiv că „Dumnezeu a murit"; din această cauză, *ars poetica* sa se bazează pe mirajul vizionar cu un vag suflu expresionist. Poetul utilizează o manieră explozitivă în a (re)vitaliza intertextul, despre această formulă semantică Mihai Cimpoi sugerând că îi „subsumează programului său estetic".

La nici un alt poet basarabean nu descoperim o atât de unitară viziune asupra existenței și o mai inspirată metodă de a desface „nodul poeziei" pentru a recrea, într-o ondulare eminesciană, „nimicul din ceruri fără margini", spre a decripta „semnele ascunse" ale Logosului: *Scoateți strigătul vostru la drumuri/ să lăcrimeze,/ să tune,/ să mă simt despicat de răbdare/ și-n cadența lui verde să mă-năbuș.// Nu vă fie teamă! Nu vă fie teamă!/ Cel care strigă nu simte/ ștreangul vorbei lui pipăindu-l,/ doar el se suprapune ecoului,/ da, ecoului –/ singura muzică ce ne lumină.* (*Neliniștitul*)

Evident, la Valeriu Matei, dotat fiind cu o sensibilitate eseniană, ficțiunea postmodernă se transformă într-un incitant, seducător discurs poetic, metaforizat, existențial și ezoteric: *…zac în lucruri cuvintele/ precum magma în miezul pământului,/ și în orbitoarea explozie a luminii/ întunericul germinează/ ca o sământă sub crusta înghețului,// neantul negru din capul meu/ se scaldă în apele mărilor/ ca un animal preistoric/ necunoscut,// ne despărțim de noi înșine/ definindu-ne starea,/ facem să crească vidul de idei/ expulzându-le în vorbe răstălmăcite,/ întemnițându-le/ în pustiul fără margini…* (*Tristul cântec al formelor*)

VALERIU MATEI
colecția EDIȚII CRITICE
ELEGIILE FIULUI RISIPITOR
Opera poetică
Princeps Edit

Nu rareori poemele sunt concepute pe linia marilor filosofi cu ale căror „limbaje" și-a reevaluat și diversificat obiectul poetic: *…mă întâlnesc cu viața/ ca nou–născutul ce se lovește de aer/ descătușând primul strigăt// o accept cu nesaț –/ imensă și nepăsătoare,/ îmi aduce deznădejdea/ învăț astfel singurătatea tumultului/ și iubirea pentru formele ei/ ce mă împrejmuie// dezarmat sunt în fața ta, viață,/ ca o lacrimă a tăcerii/ și, în miezul tău abrupt –/ iluminat de armonie,/ îmi murmur iubind disperarea/ ca pe o rugă veche/ a unui clavir dezacordat.* (*Impact*)

Volumul *Elegiile fiului risipitor* reunește la un loc elementele poetice și nepoetice ale unui poet obsedat de ideea existențialismului și de simbolurile poeziei universale: *umbra, pasărea, focul, spațiul, patria, mama, ființa și moartea.* Din această cauză, retorica lui Valeriu Matei este supusă inițierii într-un verism cu efecte eclatante, în care starea lirică se consumă cosmic: *timpul e sec și coleric, și, tot mai mult,/ rupt de viață; ne pierdem zi de zi/ surâsul și tandrețea, bucuria de-a fi/ și farmecul lucrurilor neînțelese(…)/ timpul e aliniat la tureatca coloneilor/ colerici și – uneori –/ plin de viața morții.* (*Zi de zi*)

Criticul Theodor Codreanu este de părere că Valeriu Matei se află ancorat „cu un picior în postmodernism, iar cu altul în modernism". Nu încercăm să-l contrazicem, dar este necesar să explicăm că în timp ce postmodernismul încearcă (vezi Eugen Simion, *Fragmente critice* II, Editura Fundației Scrisul Românesc, Craiova, 1992, p. 227) „să explice o lume în rapidă evoluție, (…) împiedicată să rămână în ritmurile ei tradiționaliste", modernismul solicită o întoarcere la valorile consacrate care „au fost puse în paranteză" (Marin Sorescu, *Bibliotecă de poezie românească,* Ed. Creuzet, București, 1997) și l-a orientat pe poet către „o paradigmă poetică" (Th. Codreanu) pe care o putem denumi, fără ezitare – *poetica rupturii,* a cărei paternitate aparține, *de jure,* lui Nichita Stănescu: *îmi amintesc ceea ce n-ar trebui să știu:/ cuvântul fără de aripi ca un zeu al/ pământului,/ iureșul ce naște forma pură a lucrurilor,/ verbul asumat și preschimbat în nume,/ tăcerea încărunțită a vinderii mele/ pentru treizeci de-arginți,/ sărutul laș și vântul ce va bate peste/ ani în pustiul viselor risipite,/ lupta de aici și cea de dincolo/ unde tristețea privirii nu e zadarnică.../ unde umbrele sfâșierii/ se zbat la răscruci/ ca un clopot fără limbă.* (*A doua elegie*)

Revin la *motivul inițierii:* Valeriu Matei și-a asumat misiunea „de a străpunge haosul", cum altcumva decât construindu-și un univers paralel, altul decât cel văzut, palpabil, care balansează, plăsmuit fiind, „între abstract în plan poematic și real", în scopul „distrugerii iluziei poetice" (E. Simion).

Poezia, în cazul lui Valeriu Matei, este, de ce să nu-i dăm dreptate lui Miron Radu Paraschivescu, o instigare la uman: *În templul poeziei e frig. Pe vechi tipsii/ ard tomuri răvășite de mâinile indiferenței./ Singurătatea mă mușcă de inimă, mă aruncă/ în cușca de fier a disperării. Cuvintele/ atârnă de-nțelesuri ca stalactitele de gheață/ de marginea unui cer polar.(…)/ E frig în templul poeziei. Tânărul Eminescu/ a fost nevoit să învețe-a muri./ Președintele Baudelaire a fost asasinat/ de noii sacerdoți ai urâtului...* (*În templul poeziei*)

Nu aș vrea să închei această cronică fără să adaug că Valeriu Matei rămâne un adept convins al poetizării, fapt care îl detașează net de o generație de truditori întru cuvânt care cultivă deliberat, în Basarabia, convenționalismul, în speranța experimentării unei intertextualități moderniste.

(Urmare din pag. 24)

Alteori, în creațiile lui Tassi se pot descifra vârtejuri materiale influențate de *Dripping Paiting:* dâre argintii și negre, cu înflăcărări de roșu, trăsături de penel seducătoare estetic, eleganță îmbinată cu admirație și dragoste față de istoria însăși a artei de a picta. Tușe de culoare așternute într-un caleidoscop exploziv de focuri de artificii, dându-ne impresia unor forme care, de fapt, nu sunt forme imprimate în culoare, ele există doar în mintea celui ce privește – imaginația personală este cea care „desenează" tabloul.

În alte lucrări, ne prezintă „explozii" ce proiectează pe fundalul granulos ca o candidă tencuială fragmente de sticlă (schije de lumină, de aer și de foc), amestecate într-o monocromie azurie, evocări ale unor crăpături ale spațiului sideral, ca planetele cu lumina pâlpâitoare, inspirate de operele lui Alberto Burri, dar adăugând culoare lucrărilor.

Alteori, abstractul se concentrează în trăsături largi de penel peste stratul de negru expresionist, abstract, dominante în incandescențele cromatice, omagii personale pentru opera venețianului Emilio Vedova. Aceste caracteristici, diverse, în contrast precum albul și negrul (desigur, cu toată forța de a crea tensiuni, de a se atrage ca un magnet dintr-o reciprocă necesitate), în sfârșit, amestecul de culori „galactice" ale unei lumi extaterestre, în care obiecte curioase se ascund sub reliefuri încrețite ce acoperă suprafața, toate acestea sugerează misterioase ființe reale sau modificate genetic care apar parcă privite cu lupa – în realitate, obiecte nesemnificative, ale cotidianului, injectate sub „pielea" stratului de pictură a lui Tassi, într-un „divertisment" de aspect neodadaist și amintind în mod teoretic operele lui Fernandez Arman. Un tip de retrospectivă a „Expresionismului abstract" (înțelegând și admițând măcar în parte că acesta a fost propriu mișcării artistice din Statele Unite după Al Doilea Război Mondial) și de abstractul european cu aluzii la mișcarea *tașismului* francez, așa cum a fost propus de George Mathie sau de Hans Hartung în operele lor.

Lucrările lui Tassi nu reprezintă două „suflete" diferite (figurativ și abstract), ci două aspecte diverse de a aminti mari pictori într-un mod încăpățânat, îndărătnic și instinctiv, o formă distractivă, jucăușă și senină, o formă de admirație față de Pictură, o formă de admirație față de Culoare.

Conchistadori

Ion PĂTRAȘCU

Conquistadorii (cuceritorii) au reușit să înscrie una dintre cele mai negre pagini din istoria popoarelor europene și amerindiene. Sigur, lumea nu s-ar fi putut aștepta la ceva mai bun din partea unor aventurieri, nobili și mai puțin nobili, fără ocupație și săraci, cărora Cristofor Columb le-a deschis calea spre *pământul făgăduinței,* spre un adevărat Eldorado. Însă conquista, cucerirea adică, nu era doar o simplă acțiune a unor aventurieri. Ea s-a produs la îndemnul și cu binecuvântarea Papei de la Roma, și aceasta *în numele și spre slava Celui Milostiv.* Pe alt plan, se repeta, astfel, scenariul Cruciadelor.

Cucerirea Mexicului a început în anul 1519, după ce primii vizitatori spanioli îl identificaseră ca pe un adevărat *Paradis terestru.* Pregătirile de cucerire s-au făcut în Cuba, după planurile guvernatorului Diego Velasquez de Cuellar, o altă figură sinistră, care reușise să extermine populația băștinașă a insulei și să aducă sclavi din Africa pentru a lucra pe mănoasele plantații de trestie de zahăr. Velasquez a întreprins și el câteva misiuni de recunoaștere în Peninsula mexicană Yucatan, *pentru a vedea ce se poate lua și în ce cantități,* conform devizei Curții Regale a Spaniei.

Pentru operațiunea din Mexic, Velasquez l-a desemnat pe cumnatul său, Hernán Cortés, care se remarcase prin faptele lui de cuceritor nemilos. Aventurier prin definiție, Hernán Cortés, zis și Pizzaro, a ridicat ancora din Cuba la 19 februarie 1519, având un efectiv de 600 de soldați, 20 de cai și 10 tunuri, cu care a reușit să cucerească, în doar doi ani, un teritoriu de cca. 4 milioane de kmp, cunoscut după aceea sub numele de *Noua Spanie,* până la eliberare în anul 1821. Cuceritorul Mexicului și-a etalat firea crudă, nemiloasă, încă de la sosire, când a ordonat masacrul din orașul sudic Cholula, un act barbar, soldat cu până la cinci mii de victime. Strategia lui se baza pe un labirint al intrigilor, al emoției și terorii, al victoriei și disperării, din care nu lipseau noțiuni ca aventura, cruzimea, pericolul, aur și zei sau Dumnezeu și sânge.

Pare greu de crezut cum un imperiu războinic, precum cel aztec, care pe atunci ar fi avut 10 milioane de locuitori, a putut fi supus și nimicit într-un timp așa de scurt. Nu este exclusă surpriza băștinașilor în fața armelor de foc și a cailor pe care nu și-i închipuiau pe câmpul de luptă, însă aceasta nu poate explica totul. Studiile pe această temă pun pe primul loc bigotismul și naivitatea băștinașilor, în frunte cu regele lor, Montezuma II. El, ca lider divin, a interpretat greșit o veche legendă despre zeul lor cu tenul alb, *Quetzalcoatl* (*Șarpele cu pene*), care în secolul al X-lea a plecat spre Est, cu promisiunea că va reveni în poziția de lider spiritual al lor. Hernán Cortés, care avea tenul alb și mai venea și din Est, a fost luat drept *Mesia* și acceptat imediat drept noul lor conducător spiritual. Montezuma II l-a întâmpinat personal pe Hernán Cortés cu numeroase obiecte de aur, odăjdii de lux și mâncăruri alese. După unele comentarii, acel prim aur oferit de împărat ar fi fost începutul tuturor nenorocirilor. Băștinașii, la rândul lor, erau foarte voluntari în a răspunde întrebărilor spaniolilor despre aur. Prețiosul metal, numit de ei *murdăria zeilor,* se afla din belșug în Mexic, după cum informau cu mândrie naivii localnici. Și așa începe transferul acestei *murdării* din Mexic în Spania, care durează cam 300 de ani. În goana lor după aur, cel mai bun prilej s-a ivit pentru Cortés și ai lui în momentul când au fost găzduiți, cu tot fastul, în Palatul fostului rege, Montezuma I. Așa au descoperit ei tezaurul de aur al Imperiului, de o valoare inegalabilă. Din acel moment, Hernán Cortés renunță la rolul de Mesia și reintră în pielea sa de aventurier nemilos.

Regele Montezuma II este făcut prizonier și presat să scoată la iveală tot aurul imperiului. Când îi întâlnea pe trimișii regelui, Cortés așa grăia: *Spuneți stăpânului vostru să ne trimită aur, mult aur, căci tovarășii mei și cu mine suferim de o boală de inimă ce nu poate fi vindecată decât cu aur.* Când Montezuma II nu le-a mai fost de niciun folos, spaniolii l-au ucis și au distrus din temelii capitala Tenochtitlan, pe care, la venire, o numiseră chiar ei *Veneția Noii Spanii.* Actul barbar se comitea sub scuza că *orașul nu ar fi fost decât iluzia produsă de un demon sau de un vrăjitor.* După aceea, Imperiul este trecut prin foc și sabie de *haita* lui Hernán Cortés. Termenul de haită aparține călugărului dominican Bartolome de Las Casas care, în lucrarea sa *Legenda neagră,* sublinia următoarele: *conquistadorii spanioli au invadat aceste ținuturi ca niște lupi turbați, care se năpustesc asupra unei turme de oi.*

Toate comentariile pe această temă converg spre concluzia că, până la urmă, Cortés nu ar fi fost în stare să supună un asemenea imperiu dacă nu ar fi fost ajutat și de alți factori. Au fost, în primul rând, molimele aduse din Europa, o adevărată Cutie a Pandorei, care se spune că ar fi secerat 80% din băștinași. Apoi, la genocidul general au mai contribuit torturile și rugurile inchizitorilor, care au funcționat până la început

de secol al XIX-lea, când malefica instituție a fost abolită. Însă, certificatul de deces al marelui Imperiu Aztec a fost semnat, din partea celor două părți rivale, de satrapul Cortés și naivul rege Montezuma II.

Până la urmă, tot naivitatea a fost factorul primar și în cazul dispariției celui de al doilea mare Imperiu Amerindian, cel Incaș. Acolo, rolul de călău a fost jucat de un văr al lui Hernán Cortés, Francisco Pizzaro. Aventurier incult, atras de poveștile despre *Imperiul de Aur,* el a început cucerirea/distrugerea Imperiului Incaș în anul 1531, cu un contingent chiar mai mic decât cel al vărului său din Mexic. A speculat și el naivitatea și bunătatea băștinașilor, ale împăratului mai ales. Mesajele de bunăvoință și întâlnirea *pașnică,* la care băștinașii au venit neînarmați, s-au dovedit fatale pentru incași. Împăratul a fost făcut prizonier, iar supușii lui măcelăriți până la unul. Suveranul incaș și-a negociat singur răscumpărarea, promițând obiecte de aur care să umple de două ori o sală de 8/6 metri, înaltă de trei metri. Săptămâni întregi, convoaie de lame au transportat aurul spre sala care nu se mai umplea. Obiectele, de valori imposibil de estimat, erau turtite cu grijă, pentru a încăpea cât mai multe în sala aceea fără fund. Se spune că, până la aflarea știrii despre asasinarea împăratului, incașii transportaseră deja vreo 5.545 kg de aur și 11.904 kg de argint. Cât despre împărat, trista poveste se încheie astfel: pe lângă fabuloasa răscumpărare, suveranul mai acceptase și convertirea la religia catolică, ceea ce i-a mai *ușurat* sfârșitul – în loc să fie ars pe rug, el a fost spânzurat.

Așa au înțeles cei doi veri Pizzaro să-și exerseze *dreptul divin de pacificare și creștinare a barbarilor.* Salvarea prin creștinare, clamată de spanioli, nu a fost decât un blestem al sclaviei. Spaniolii erau orbiți de ideea că tot ceea ce nu era creștin, era barbar. Ei nu puteau vedea că civilizațiile locale erau cel puțin egale cu cea europeană. *Și, astfel, din întâlnirea celor două lumi, a celor două civilizații diferite, una a fost condamnată la pieire.*

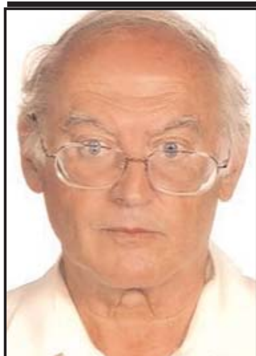
Dacă este să vorbim de barbarie, atunci să punem faptele celor două părți față în față: ritualurile păgâne cu sacrificii umane vizavi de decimarea indienilor în proporție de până la 90%. Prin natura și amploarea lor, atrocitățile săvârșite de spanioli, *în numele Mântuitorului creștin și al celor 12 Apostoli,* depășesc orice sacrificii umane, consacrate unor zei păgâni. Pe lângă *genocidul generalizat,* să reținem și 2-3 crime individuale ale conquistadorilor, care l-au înspăimântat pe călugărul Bartolome de Las Casas, crime pe care, după el, *nicio pană și nicio limbă n-ar fi în stare să le descrie.* Astfel, din cartea lui, *Legenda neagră,* aflăm despre macabrul pariu cine reușește să reteze un om, să-i taie capul sau să-i verse măruntaiele cu o singură lovitură de sabie; despre pruncii care erau izbiți cu capul de pietre sau despre sugarul smuls din brațele mamei, tăiat în bucăți și dat hrană câinilor de vânătoare flămânzi. Dacă privim obiectiv cele două tablouri, ne putem întreba, cu deplină îndreptățire: *care barbarie era mai barbară?*

Cât despre conquistadori, se știe că cei mai mulți au avut un sfârșit cel puțin straniu. Poate că este vorba de blesteme, pe care le-ar fi lăsat moștenire vechile popoare. După definiție, blestemul este invocarea urgiei divine împotriva cuiva. Așa ceva a făcut și un *eretic* aztec în fața tribunalului Inchiziției: *am învățat limba voastră pentru a putea citi cartea despre zeul vostru... Vreau însă să vă întreb în numele cui faceți crimele acestea... în numele zeului vostru, care este numai iubire?* Se pare că blestemul lui i-a bântuit multă vreme pe soldații lui Cortés, pentru că niciunul nu a murit de moarte naturală. Astfel, se înregistrau dispariții misterioase, nebunie provocată de fantomele indienilor morți, spanioli lacomi înecați cu obiecte din aur or străpunși de sabie, decapitați, răpuși de friguri sau chiar aruncați pradă antropofagilor. Nici Francisco Pizzaro nu a scăpat de blestemul incașilor, murind tăiat de o sabie, probabil una celebră de Toledo, mânuită cu măiestrie de un conquistador rival de al lui. Cel mai ghinionist a fost un soldat al lui Cristofor Columb, care deprinsese năravul fumatului. Întors în Spania, el s-a fălit către soție cu *arta* de a scoate fum pe gură și pe nas. Soția l-a considerat, însă, *posedat de diavol* și l-a denunțat imediat Inchiziției, care îl aștepta cu rugul încins. Posibil că de atunci se spune că tutunul este *iarba dracului,* inspirând și avertismentul din zilele noastre cum că *tutunul poate ucide.*

Este evident că spaniolii s-au condus după deviza că *scopul scuză mijloacele.* Coloniile s-au dovedit o inepuizabilă sursă de aur și argint. Și așa Spania devine cea mai bogată țară din lume. Acesta pare să fie secretul celor 42 de poziții pe care ea le deține astăzi pe lista UNESCO a Patrimoniului Cultural Universal, fiind depășită doar de Italia (45) și China (43). În privința bilanțului general, părerile sunt împărțite, în raport de întrebarea care se pune adesea: *cum ar fi arătat azi lumea latino-americană dacă spaniolii și portughezii mergeau acolo cu gânduri integratoare și nu demolatoare?* Cartea lui Manfred Wakeman intitulată *S-a distrus mai mult decât s-a creat* este răspunsul la propria-i întrebare: *cucerirea Americii – un pas înainte sau foarte mulți înapoi?* (Va urma)

Orizont SF

Un poet: Al.C. Miloş

Mircea OPRIŢĂ

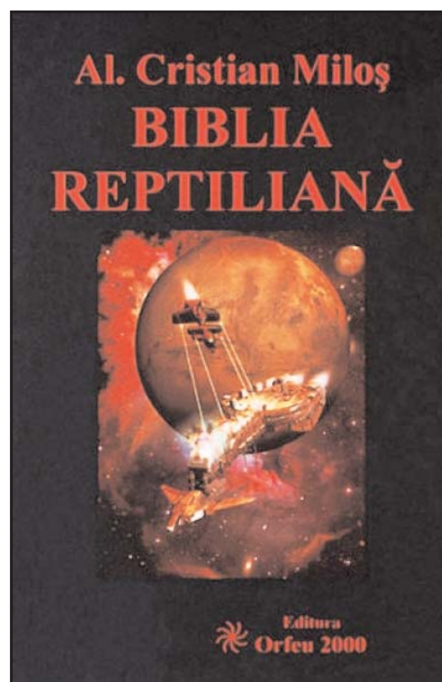
Poet şi prozator SF, Alexandru Cristian Miloş s-a născut la 23 septembrie 1952, în Bistriţa. Şi-a făcut clasele primare la Oradea, iar pe cele medii la Liceul „Liviu Rebreanu" din oraşul natal. Între 1971 şi 1974 a fost student la Facultatea de Medicină Generală din Cluj. A debutat cu poezie în *Luceafărul* (1976), colaborând apoi cu versuri şi articole la o serie de reviste literare din ţară (*Tribuna, Poesis, Minerva, Steaua, Vatra, Cronica* etc.) şi la reviste străine presărate pe o largă arie geografică, din Norvegia în Canada şi din Israel în Statele Unite. Debutează editorial cu volumul *Cântec pentru zorii de zi* (1987). Alte culegeri de poezie se intitulează, întru totul semnificativ pentru orientarea particulară a autorului lor, *Fiinţe de lumină* (1994), *Nume din cer* (1996), *Sertarul astral al profetului* (1996), *Poemul omului electric* (1998), *Poemele planetelor* (1999), *Închisoarea timpului. Drumurile cerului* (2000). Este membru al Uniunii Scriitorilor şi al unor asociaţii culturale din SUA, Italia şi Japonia. Laurenţiu Ulici îl considera „liric de peisaje şi de experienţe sufleteşti", ceea ce nu e greşit, cu condiţia să înţelegem peisajele respective ca pe nişte desfăşurări extraterestre dominate de imaginarul scientist, iar sentimentele dominate de un vizionarism cosmic acceptat cu candoare, dar şi lăsat să dospească liber în propriile-i abstracţiuni. Pe acestea din urmă, autorul le consideră fundamental poetice, mulţumindu-se adesea să le pună în pagină într-o regie simplă, controlată vag de presiunea bruscă a inspiraţiei de moment.

Rezultatul este un poem care-şi ia zborul de la marginea platitudinii, adresându-se minţii mai curând decât sensibilităţii. Ideea relaţiei spiritului uman cu dimensiunile universale primează asupra misterului sugerat de această experienţă esenţială. Discursul rămâne astfel enunţiativ, nelipsit totuşi de mica sa ironie, ca în *Poem axiomă 1:* „André Malraux spune că secolul 21 va fi religios/ Sau nu va fi deloc/ Noi, Poetul, Fizician Multidimensional aducem corecţiile luminii,/ La manşa rachetei fotonice sau nu va mai învia, niciodată!/ Oamenii Soarelui, Oamenii Lunii, Oamenii Stelelor în zbor!/ Numai în zbor!/ *Escuze-moi, monsier* Malraux". [sic!] Redactarea e grăbită şi dezinteresată de corectitudinea unor expresii sau a unor nume citate în lungi liste ale genialităţii terestre. Interesată, în schimb, de proiecţia acestui spirit ce amestecă ştiinţa cu literatura pe un fundal cosmic, unde Zamolxis şi Alah, Beethoven şi Freddy Mercury, Aristotel şi Eugen Ionescu, Galileo şi Neil Armstrong, Gutenberg şi Milarepa, De Chirico şi personajul cinematografic E.T. îşi dau mâna într-o simbolică horă galactică, „umanizând, colonizând cu viaţă iubitoare sori şi planete, construindu-le în simfonii şi matematici astrale". Autorul are intuiţia unei noi stări de spiritualitate umană, care amestecă trecutul cu viitorul, energiile Terrei cu energiile emanate din galaxii. Purtat de avânt, el emite manifeste pentru secolul al XXI-lea, cu gândul visător la o fascinantă „ştiinţă-artă cosmică de contact", „sinteză a civilizaţiilor şi stilurilor umane pe un plan superior cosmic, în spirală". În definirea acesteia nu se economisesc cuvintele, dimpotrivă, ele sunt lăsate să năvălească într-un discurs delirant, care ne pregăteşte pentru receptarea variantei proprii de poezie:

„Artă cosmică de contact, artă a timpului reversibil, a călătoriilor în timp, împotriva lipsei de memorie a luminii dintâi, artă a Big Bang-ului Universului! Artă a omului cosmic trezit, transformat, unificat, iluminat, contactând civilizaţii nonterestre, galactice, prin zboruri interstelare, prin canalul neural, subspaţial, multidimensional. Noua fizică şi noii fizicieni, multidimensionalii oameni de ştiinţă-artişti! Artistul-fizician lucrând cu focul ştiinţelor, adus de Prometeu pe Pământ din Cer, cu ştiinţa timpului şi a focului hrănind marea gură a Universurilor. Lupta cu limitele, cu limita temporală şi gravitaţională. Ştiinţa-artă a realităţii, a rachetelor şi zborului interastral, a costumului de cosmonaut – costumul naţional al omului, artă a eterului cosmic, a eternului cosmic, a esenţelor abstracte, a simultaneităţii, a alternanţei, a ciberneticităţii, a spectralului, a cinetismului, a celor trei corpuri ale omului, a celor nouă rase de extratereştri aflaţi în acest moment în programe şi experimente de dezvoltare a vieţii cosmice inteligente – pe poligonul de încercare Pământ. Artă a omului cosmic viu, natural, ascet, prometeic, isusian stingând trufia egoului, artificialitatea şi robotizarea sa, disperarea în faţa limitei, prin subordonarea faţă de maşinile gândite de el, prin dependenţa de ele."

Eaici discursul pătimaş al unui întemeietor de sectă cvasi-scientologică, dând apă la moara lui Voicu Bugariu, care echivalează întreg „sefismul" românesc cu o disidenţă religioasă. La Alexandru Cristian Miloş există, într-adevăr,

o mistică a SF-ului, antrenând motivele specifice genului într-un conglomerat ce insinuează unghiul filosofic de tratare a lumii actuale, dar reuşeşte – mai degrabă şi mai convingător – creionarea zorită a unei utopii. Asemenea utopii nu sunt străine genului nostru şi au importanţă în măsura în care produc valori pe plan literar-estetic. Frenezia conceptuală interesează SF-ul în măsura în care dă naştere unei frenezii lirice similare, de „trubadur al Omului Cosmic, al fotonilor, al clonărilor, al ADN-ului", aşa cum îl vedea la un moment dat pe autor Gheorghe Grigurcu. Poetul are proiecte figurate între coordonatele grandiosului. Ciclul dedicat planetelor, de pildă, trimite gândul la o întreprindere lirico-epică de felul anticului poem *De rerum natura,* cu cosmogonia virată dinspre zei lui Lucretius Carus în direcţia conceptelor fizicii moderne. Expunerea plată a evenimentelor cosmice primordiale, ca şi a secvenţelor descifrate în colosala desfăşurare a timpului stârnit la viaţă, e punctată ritmic – în *Big Bang asemeni inimii noastre universale* – de mici comentarii sentimentale, reacţii menite să încălzească un material prin sine însuşi arid şi neprietenos: „După acest prag al şocurilor ar fi urmat pragul fracturărilor/ Şi al descojirilor Universului – de multidimensionale piei,/ Învelişuri – dezvelişuri. De-aceea şi oarecum istoria ştiinţei poetice/ Are chipul dezlipit de pe cel al Universului şi aşa scriem şi vorbim/ Despre poeme-şoc, poeme-fracturi ori poeme descojite. [...]/ Important e să ştim că Timpul s-a născut, a început să respire./ Deodată cu respiraţia Universului, cu naşterea sa!/ Scriu dinăuntrul şi dinafara uriaşei sfere de foc, răcindu-se/ După explozie. Cum şi omul cu trecerea anilor răcindu-se/ Devine tot mai mult o imagine a particulelor din el."

Multe fragmente de poem îşi asumă riscul de a fi simple texte de ştiinţă popularizată, nuclee dure ale amintitei „arte cosmice de contact", ale poeziei de tip astrofizic: „Calea Lactee – galactica noastră familie!/ O spirală rotitoare./ Vecine cu Galaxia-Calea Lactee sunt Marele şi Micul Nor/ Magellanic, iar apoi mai marea şi mai îndepărtata Andromeda./ Galaxia în care locuieşte familia noastră cosmică e relativ mare –/ Diametrul îi măsoară 100.000 de ani lumină. Pământul şi Sistemul/ Nostru Solar se află la 28.000 de ani lumină, de mijlocul ei. Şi, uite,/ Cum spirala este mai răspândită în Univers decât linia dreaptă!/ Spirala în Galaxii dar şi în structura ADN!/ Sistemul nostru solar se roteşte în jurul centrului Galaxiei/ O dată la 225 milioane de ani – ceea ce poetul traduce/ Că el s-a rotit deja o singură dată de când au umblat dinozaurii/ Pe Pământ, între timp ei şi dispărând."

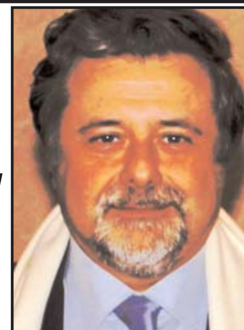
Toate aceste enunţuri sunt adevărate în lumina cunoştinţelor noastre ştiinţifice actuale, numai că, în sine, n-au valoare poetică şi ar fi exagerat să afirmăm că acest calcul sec reuşeşte să fie „tradus" în sugestia plastică a relaţionării noastre faţă de epoca dinozaurilor. Poetul ţine totuşi să-şi justifice limbajul tehnicist, rebarbativ din punctul de vedere al artelor poetice tradiţionale, şi o face chiar cu o afectare orgolioasă, cu trimitere teatrală la genialitatea proprie: „Vorbesc o Limbă genetică într-un Spaţiu N-Dimensional./ Cine m-ascultă? Şi mai ales în această Limbă Cosmică cine mă/ Poate şi vrea să mă înţeleagă?! Când e cerul senin o bandă lată/ De stele, de lumină se vede întinsă în spaţiile celeste! În ea e/ Lumina combinată a bilioane de stele. Apar ciorchini astrali plini/ De lumină. Mereu în mişcare, în expansiune galaxiile ca un/ Vis american..."

Luate la mână pe rând, planetele sistemului solar sunt descrise în acelaşi regim al uimirilor faţă de informaţia astronomică, punctată de exclamaţii vizionare, încrezătoare în iminenţa unui timp al nemuritorilor „Navigatori Astrali". Grupate în ciclul *Poeziile unei persoane publice,* unele poeme dau semne că vor să iasă din această platitudine lirică asumată riguros, programatic. Recele vizionarism cosmic se „încălzeşte" prin contaminare cu ecourile unor discrete amintiri personale, parcă nedorite, dar a căror substanţă lirică este, în orice caz, mai uşor de probat.

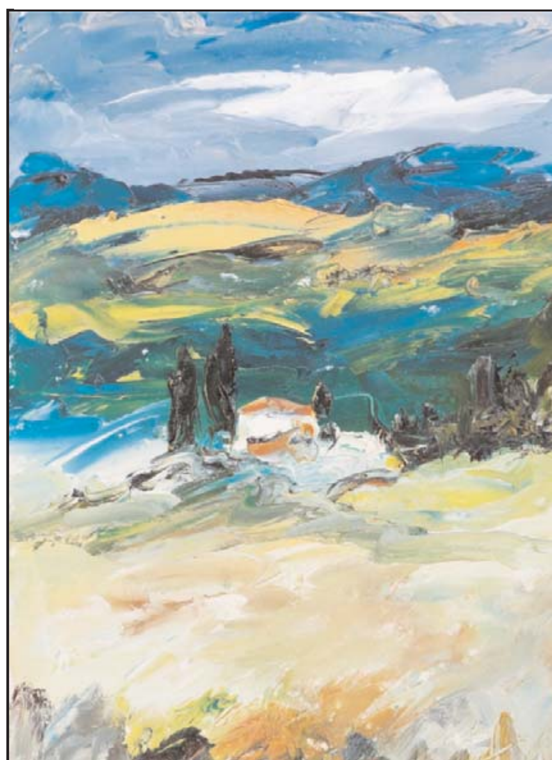
Între trăiri abstracte cărora nu li se poate pune la îndoială sinceritatea, poezia lui Alexandru Cristian Miloş se constituie ca un exerciţiu singular în actualitatea noastră, rod al unei tiranice lupte, nu întotdeauna câştigată, între fascinaţia lirică şi fascinaţia unui Cosmos vizualizat mental cu acuitate. Pe fir ascendent, această creaţie conduce la epopeile speculative ale lui Cleant Spirescu (îndeosebi la „poemul filosofic-spiritualist" *Cosmos sau Cântarea stelelor*). Dacă înaintaşul tulburat de cosmogonii ştiinţifice înclina balanţa spre mitologie şi ezoterism religios, Miloş procedează în sens invers, forţând ştiinţa ecuaţiilor lui Einstein să asimileze tot ce-i iese în cale. Să se comporte ea însăşi, în consecinţă, ca o forţă ubicuă şi atotputernică.

Sergio Tassi: o simfonie de culori

Giampaolo TROTTA
Traducere de Liliana MAGERII

Lucrările pictorului toscan Sergio Tassi sunt o concentrare de emoţii tipice fiinţei umane, lucrări multilaterale, diversificate, realizate trecând simultan de la creaţiile figurative la cele abstracte, foarte deosebite una de alta, dovadă a virtuozităţii exuberante a pictorului, menţinând, totuşi, acelaşi numitor comun: emoţia cromatică.

Spatule de culori aşternute într-o caleidoscopică explozie, ca focurile de artificii, pentru a ne arăta forme ce există mai mult în imaginaţia celui ce priveşte.

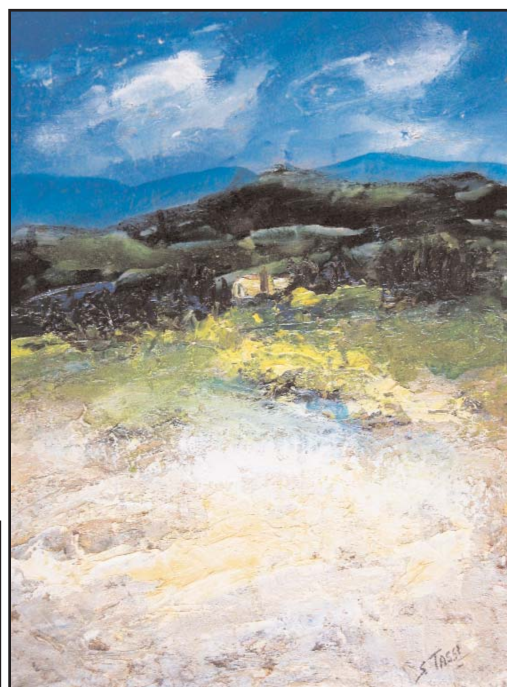
Această impetuoasă activitate picturală care se desfăşoară în atelierul său, activitate ce seamănă cu un fluviu ce se revarsă sau, mai bine spus, cu o revărsare de lavă a unui vulcan ce curge şi se reorganizează, găsind un punct comun de referinţă în însăşi personalitatea pictorului: un entuziasm de a picta şi folosi culorile, entuziasm visceral pe care reuşeşte să ni-l transmită şi nouă, dându-ne opere fără îndoială de o perfectă şi îngrijită tehnică, dar şi o plăcută linişte sufletească.

Întreaga sa artă poetică şi entuziastul „vis pictorica" se sfâşie sau se compun, se incendiază sau se congelează, se învineţesc sau se învolburează în acele straturi de materie şi de culoare ce străbat conştiinţa şi amintirea, în acele spaţii sincopate şi fluide, spaţii vizionare şi lucide, care se închid din nou, pliindu-se înlăuntrul lor, trecând de la albul strălucitor ce se reflectă ca lumina care străbate un diamant, până la întunericul străzilor înceţoşate, pentru ca imediat să se reaprindă în lumini cromatice de auroră boreală. Tassi, atras ca de un magnet de aceste spaţii, traversându-le ca un orb sub impulsul intuiţiei conştiente, nu caută să ajungă în portul unei improbabile Itaca, el gustă din plin senzaţia „călătoriei", încercând să captureze în adâncime figura poetică, acolo unde „poiesis" (activitatea creativă a spiritului) îl conduce la o dragoste instinctivă pentru artă ca o expresie (nu în mod intelectual) veselă, plină de viaţă.

Senzaţii, deci, de materie şi culoare (dacă se poate spune aşa) – poate acesta este modul ideal pentru a te apropia de tablourile pictorului, având din punct de vedere intelectual terenul liber de orice prejudecată, lăsându-ne transportaţi de fluida şi muzicala undă rafinată a patosului emoţional. Tablourile sale, bogate de o gamă ireală, fantasmagorică, de culori absolute sau în mod ambiguu

contopite, menţin un solid substrat „grafic". Maniera sa de a picta peisaje, aproape abstracte, influenţată, fără îndoială, de operele pictorului florentin Sergio Scatizzi (1918-2009) şi, uneori, de lombardul Antonio Pedretti, desenate în mod exclusiv cu straturi de culoare în relief, încreţită şi răsucită cu aceeaşi culoare de bază a tabloului, desenează peisaje toscane sau zone lacustre, mlăştinoase, într-o formă de explozie vitală. Tassi realizează forme fanteziste, stratificate, folosind materiale primitive, dintre care, puţin câte puţin, se eliberează sufletul Naturii. Din aceeaşi haotică magmă primitivă se întrezăresc ca nişte epave fragmente din peisajele memorate, interiorizate de pictor şi revăzute în gând, ca nişte visuri retrăite: în primul rând, peisaje ale memoriei şi ale spiritului – sălbatice şi tandre în acelaşi timp, peisaje vechi, existente şi în perioada etruscă. Peisaje pline de senzaţii onirice şi lirice ce transmit emoţii de moment (starea sufletească a clipei ce fuge), imortalizate şi blocate cu adezivul materiei picturale. Un peisaj ce poate să pară mereu acelaşi, dar care este, de fapt, mereu şi în mod surprinzător nou, cu trăiri sufleteşti de intensitate şi luminozitate schimbătoare, aşa cum sunt culorile, aşa cum sunt elementele Naturii (copaci, stânci, flori, tufişuri, fructe, apă), mereu aceleaşi şi mereu diferite, mişcătoare precum sufletul omului.

Dar, Sergio Tassi este în acelaşi timp şi un pictor abstract, care îmbină argumente instinctive, culoare, non-culoare, cu emoţiile pline de bucurie faţă de viaţă. Acestea sunt realizate pe pânză sau hârtie, cu predominanta culoare expresionist-abstractă ce îşi trage rădăcinile din experienţa curentului abstract american şi european de după Al Doilea Război Mondial.

Uneori, Tassi acoperă suportul cu puţine culori primare şi intense, fără nicio nuanţă. Elementele luminoase, monocromatice, rotunjite ca nişte ectoplasme, dau impresia că se desprind de suprafaţa albă a fundalului, strălucitoare blocuri de culoare de mare întindere, unite cu elemente unice fosforescente, asemănătoare ciorchinilor de struguri ce pot fi realizate în relief cu elemente de sticlă. Punctul de referinţă al lui Tassi se găseşte începând cu Mark Rothko, se poate spune chiar că ajunge la *Color Field Painting* (pictură cu spaţii largi de culoare), până la renumitul Malevic, unul dintre creatorii mişcării avangardiste ruse, tablouri catalogate uneori ca omagii lui Mondrian sau Kadinski şi Miro, reinterpretând culori şi forme într-un joc de iluzii amestecate, instinctiv-naive.

(Continuare la pag. 21)

Număr ilustrat cu tablouri de Sergio Tassi.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Gabriela CĂLUŢIU-SONNENBERG – scriitor, Spania
- Dan D. FARCAŞ – matematician şi scriitor, Bucureşti
- Florin HORVATH – scriitor şi ezoterist, Zalău
- Lilica VOICU-BREY – prof. univ., Spania
- Acad. Gheorghe DUCA – Chişinău
- Constantin GAINDRIC – prof. univ., Chişinău
- Maurice MARGENSTERN – prof. univ., Franţa
- Liviu ARDEIAŞ – avocat, Alexandria
- Leonid DRAGOMIR – filosof, Bucureşti
- Acad. Solomon MARCUS – Bucureşti
- Marian NENCESCU – scriitor, Bucureşti
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Radu CÂRNECI – scriitor, Bucureşti
- Florian COPCEA – scriitor, Drobeta-Turnu Severin
- Ion PĂTRAŞCU – diplomat, Bucureşti
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Giampaolo TROTTA – critic de artă, Italia